

İçindekiler

Sunuş...	2
Şehir Plancıları Odası Antalya Şubesi ve Antalya'nın Planlama ve Gelişme Sorunları Üzerine Şehir Plancısı ORHAN ERMERGEN İle Söyleşi <i>Düzenleme ve Resimler: Ebru MANAVOĞLU</i>	7
Antalya Kenti'nin Geçmişten Günümüze Mekansal Gelişimi ve Planlama Çalışmalarının Değerlendirilmesi <i>Ebru MANAVOĞLU</i>	19
Antalya Tarihi Kent Merkezi Gelişim Süreci <i>Özge YAĞCI</i>	31
Antalya Kıyı Alanlarının Değişimi Üzerine Saptamalar <i>Mehmet Nazım ÖZER</i>	51
Antalya Kıyı Bölgesi Planlama Sürecinin Kıyı Alanlarına Etkileri: Side-Manavgat Örneği <i>Özlem ALPASLAN</i>	67
Neden Büyük Firmalar Turizmle Yerel Ekonomik Kalkınmayı Sağlamada Halen Önemli? Antalya Örneği <i>Dr. Hilal ERKUŞ ÖZTÜRK</i>	73
Expo Deneyimleri Üzerinden Bir Değerlendirme; Ülkemiz İçin Stratejiler <i>Mehmet Nazım ÖZER, Gamze ÖZER</i>	81
Kitap Tanıtımı	97
Tez Özetleri	99

Dergiyi göndereceğiniz yazılarını ve görsel malzemelerin basılı kopyası ile birlikte olanaklı ise bilgisayar ortamında hazırlanmış bir kopyasını da iletiniz.

- Yazı ile birlikte, kısa bir özgeçmişinizi de göndermeyi unutmayınız.
- Fotoğraf, harita, çizim vb. görsel malzeme metnin içine yerleştirilmeli ve ayrıca 300 dpi çözünürlükten düşük olmamak koşuluyla TIFF veya JPEG formatında sunulmalıdır.
- Çeviri yazılar ve fotoğraflar için kaynak belirtmeniz zorunludur.
- Yayın Kurulu, gönderilecek yazıların yayına ilişkin kararını yazı ile bildirecek; gönderilen yazılar iade edilmeyecektir.
- Yayın Kurulu, gönderilen yazılarda, yazım kurallarına uygun gerekli düzeltmeleri yapma ve dil yanlışlıklarını gidermeye yetkilidir.
- Yazı ve çevirilerin sorumluluğu yazar ve çevirmenlerine aittir. Şehir Plancıları Odası sorumluluk kabul etmez.

**TMMOB
Şehir Plancıları Odası**

Yayın Türü: Yaygın Süreli Yayın
Üç ayda bir yayınlanır
Oda birimlerine ve üyelere ücretsiz gönderilir.
Sayı: 46
Kasım 2009

**TMMOB Şehir Plancıları Odası Adına Sahibi ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**
H. Tank Şengül

Dergi Sekreteri
Gökhan Bilgihan

Yayın Kurulu
Duygu Ağar
Gürkan Akgün
Belma Babacan
Gökhan Bilgihan
Olgu Çalışkan
Sevilay Çetinkaya
Tolga Çilingir
Gökhan Erkan
Melih Ersoy
Melike Gül

Çağatay Keskinok
Nihan Özdemir Sönmez
Gül Tuğaltan
Ü. Nevzat Uğurel
Çiğdem Varol
Ceren Gamze Yaşar
Cenap Yoloğlu
Samet Zeydan
Fikret Zorlu

Sayı Editörü

TMMOB Şehir Plancıları Odası Antalya Şubesi

Yayın İdare Merkezi
Hatay Sokak No. 24/17
Kocatepe/ANKARA
Tel: 0312 417 87 70
Faks: 0312 417 90 55
e-posta: spo@spo.org.tr
www.spo.org.tr

Baskıya Hazırlık
PLRİD LTD. ŞTİ.—Şerife Eren
Tel: 0312 432 01 83-93 Faks: 432 55 22

Kapak Fotoğrafı
Ceren Gamze Yaşar

Kapak Tasarımı
Samet Zeydan

Baskı
Ena Grup-Presmat
Eti Mahallesi Toros Sokak No:31 Sıhhiye-Ankara
www.enagrup.net

Basım Tarihi-Saati: 06.11.2009-08:30
3.000 Adet Basılmıştır

SUKUŞ...

Ülkemizin turizm sektörü açısından en önemli kentlerinden birisi olan Antalya, 33. gerçekleştirilecek olan Dünya Şehirçilik Günü Kolokyumuna "Kentleri Korumak/Savunmak" konu başlığı ile ev sahipliği yapmaktadır.

Bugün turizm etkinlikleri kapsamında milyonlarca kişinin ziyaret ettiği Antalya kentinin turizm kenti niteliğine kavuşmasında 1960'lı yıllardan itibaren merkezi yönetimin belirlediği stratejinin, gerçekleştirdiği planlamanın, yatırımların payının olduğu bir gerçektir.

2008 yılının %4.43 gerisinde olmasına karşın 2009 yılı Ocak-Eylül ayı döneminde Antalya'ya gelen yabancı ziyaretçi sayısı 7 milyon 446 bin 208'dir (Ant. İl Kültür ve Turizm Md. Resmi internet sitesi). Antalya, Kültür ve Turizm Bakanlığınca ilan edilmiş Turizm Merkezleri ve Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerini sayıca en fazla içeren ildir. Antalya'da 20 Turizm Merkezi, 4 Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi bulunmaktadır. Ayrıca yine Kültür ve Turizm Bakanlığınca Turizm Yatırım Alanları (Turizm Kentleri) olarak belirlenmiş 4 bölgenin ikisi de Antalya'dadır. Bunlardan Kuzey Antalya Turizm Kenti için 50 bin turizm yatak kapasitesi, Manavgat/Oymapınar Turizm Kenti için de 30 bin turizm yatak kapasitesi hedeflenmektedir (Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü resmi internet sitesi).

Diğer yandan Antalya'nın turizm kenti kimliği kazanmasında merkezi yönetimin desteğinin yeterli kalmayacağı, bunda en önemli verinin Antalya'nın doğal, kültürel ve sosyal değerlerinin olduğu daha da gerçektir.

Turizm kenti olma özelliği Antalya'ya özellikle ekonomik açıdan artı değerler kazandırmaktayken turizm amaçlı edinen plan kararları, göçün bir sonucu olan kamu alanlarının işgali, turizm tahsisleri, teşvikler, özel sektör yatırımlarıyla turizmin hammaddesi olarak görülen kültürel, doğal ve sosyal değerler kaybedilmeye başlanmıştır. Oysa "Turizm Kenti" olmasından öte;

• **Antalya, insanoglunun varlığının başladığı dönemden günümüze kesintisiz yerleşimin devam ettiği, kalıntılarını bugün de izleyebildiğimiz birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir " Kültür Kenti"dir.**

Anadolu ve Yakın Doğu tarihi açısından önemli bir paleolitik merkez olan Karain ve Beldibi mağaraları, neolitik, kalkolitik, eski tunç gibi protohistorik dönemin önemli yerleşimlerinden Hacımusalar, Bademağacı yerleşimleri Antalya sınırları içerisinde yer almaktadır.

Günümüzde Kaş'dan Gazipaşa'ya kadar uzanan kıyı bandını içeren Antalya ili idari sınırları içerisinde Klasik, Helenistik ve Roma dönemlerinde, batıda özgürlükler ülkesi LİKYA, doğuda DAĞLIK KİLİKİA, kuzeyde PİSİDİA, güneyde PAMPHYLİA olmak üzere dört ayrı bölgenin kentleri yer almıştır.

Antalya'nın Bizans dönemine irili ufaklı yerleşmelerle birlikte Demre'de yer alan ve Noel Baba Kilisesi olarak da adlandırılan, özellikle Ortodoks Hristiyanların en önemli dini merkezi olan St Nicholas Kilisesi damgasını vurmuştur.

Selçuklular döneminde Antalya, özellikle Alanya başta olmak üzere Selçukluların en önemli liman şehridir. (Foto 4) Kentin Osmanlı dönemi önceki dönemleri kadar parlak geçerse de Osmanlı İmparatorluğu'nun Türk, Rum,

Ermeni, Musevi gibi çeşitli toplulukları bir arada barındıran özelliği, Antalya'nın Kaleiçi ve çevresi, Kaş, Kalkan, Finike, Elmalı, Alanya, Akseki gibi bölgelerinin geleneksel kent dokusunun oluşmasına etken olmuştur. Bu geleneksel doku özellikle kıyı yerleşimlerinde yoğun yapılaşmanın baskısı altındadır. (foto 1-2-3)

Ayrıca, 1897 yılındaki Girit göçü, 1922 yılı sonundan başlayarak Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar devam eden Mübadele süreci de Antalya kentinin sosyal ve kültürel yapısına, mekansal biçimlenmesine acı ile birlikte ayrı bir zenginlik ve özellik katmıştır. (foto 5)

Antalya'nın sosyal ve kültürel zenginliğinin bir diğer adresi de Elmalılı Hamdi Yazır'ın yanı sıra Tekke Köyündeki Abdal Musa Türbesi ve kültür merkeziyle birlikte dini bir merkez olan Elmalı'dır.

Diğer yandan, Teke yarımadasında yer alan Antalya, günümüzde hala yerleşik kent kültürüyle birlikte bir başka kültür zenginliği olan Yörük kültürünü de yaşamaya devam etmektedir.

Dünyanın ilk demokratik yönetimine sahip Likya eyaletinin meclis binası da Patara Antik Kentindedir ve bu özelliği ile Patara 29 Ekim 2010 tarihinde Dünya Parlamenterlarına ev sahipliği yapacaktır. Yani Antalya, antik dönem Anadolu'sundaki demokrasinin de merkezi olma özelliğiyle de diğer kentlerden ayrılmaktadır.

Antalya'da 2009 yılı Ağustos ayı itibariyle tescilli 395 adet Arkeolojik Sit Alanı, 9 adet Kentsel Sit Alanı, 2 adet Kentsel Arkeolojik Sit Alanı, 1 adet Doğal-Tarihi-Kentsel-Arkeolojik Sit Alanı, 4 adet Arkeolojik-Doğal Sit Alanı, 1323 adet Anıtsal Yapı Niteliğindeki Kültür Varlığı (Yapı Kalıntısı,Sarmç,Kuyu vb.), 882 adet Sivil Mimarlık Örneği Türündeki Kültür Varlığı yer almaktadır (Antalya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü verileri).

Geçmiş dönemlerden günümüze ulaşmış bu kültürel ve sosyal veriler, Antalya'nın geçmişini günümüze taşıyan belgelerdir. Bu belgeler, Antalya kentinin bugünkü "turizm kenti" kimliğine katkı koyan en temel veriler olmasının yanı sıra günümüzün kültürel yapısında geçmişin bıraktığı izlerin ve sürekliliğin anlaşılmasında bilim adamlarına kaynak ve ipucu sağlamaktadır.

• **Antalya, verimli tarım toprakları, örtülü sera alanları, narenciye üretimiyle bir "Tarım Kenti", zengin biyoçeşitliliğe sahip orman alanları, sulak alanları ile bir "Doğa Kenti", falezleri, kumulları ve kayakları, denizi, antik dönemden günümüze kadar devam eden kıyı yerleşimleriyle bir "Kıyı Kenti", Akdeniz bitki örtüsü ve mimarisıyla bir "Akdeniz Kenti"dir.**

Turizm kenti kimliğinin ön plana çıkmasına, nitelikli tarım alanlarının hazırlanan plan kararlarıyla hızla yapılaşmaya açılmasına karşın Antalya, ülkemizin tarım üretimi ve ihracatı açısından en önemli kentidir.

Korunan doğal alanlar açısından da Antalya oldukça zengindir. İl sınırlarında Çevre ve Orman Bakanlığınca belirlenmiş 5 adet Milli Park Alanı, 3 adet Tabiat Parkı, 3 adet Tabiatı Koruma Alanı, 8 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, 3 adet Özel Çevre Koruma Bölgesi; Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenmiş 50 adet Doğal Sit Alanı bulunmaktadır (Antalya Çevre ve Orman İl Müdürlüğü, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı resmi internet siteleri, Antalya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü verileri). (foto 6)

Aynı zamanda ülkemizde Biyolojik Çeşitliliğin korunması amacıyla GEF-II projesi kapsamında belirlenen ve çalışmaları tamamlanan dört bölge içerisinde yer alan Köprülü Kanyon Milli Parkı da Antalya sınırlarındadır.

Antalya toplam 972394.2379 hektarlık kadastrosu yapılmış orman alanına sahiptir. Bu alanların korunması Anayasa ile güvence altına alınmış-ken turizm merkezi olarak ilan edilmiş bölgelerde yapılan turizm tahsisleri, özellikle Belek bölgesinde gerçekleştirilen golf tesisleri nedeniyle kıyılarda yer alan orman varlığında gittikçe bir azalma yaşanmaktadır.

Diğer yandan Antalya ormanları için en önemli tehlikelerden birisi de 2B Alanları için yapılan yeni yasal düzenlemelerdir. Bilindiği üzere; 27 Ocak Salı günü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5831 sayılı Kanunun 8'inci maddesi ile 3402 sayılı Kadaströ Kanununa eklemeler yapılmış, Kanunun Ek 4'üncü maddesi ile; Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Alanların Kadaströ ve Tescili yeniden düzenlenmiştir.

Antalya yüzölçümünün yaklaşık %55'i Hazine taşınmazı olup Konya ve Balıkesir'den sonra yüzölçümü bakımından en fazla hazine arazisine sahip 3'üncü ildir. 12/06/2007 tarihi itibarıyla Antalya genelinde toplam 38.938.8887 hektar 2/ B alanı mevcuttur. Orman kadastro yapılmamış yaklaşık 6609 hektarlık 2/B arazinin var olduğu düşünüldüğünde Antalya genelinde toplam 45.548 hektarlık alanın 2/B kapsamında, Antalya ilindeki hazineye ait taşınmazların yaklaşık %40'ının da 2/B sınırları içinde kaldığı görülmektedir.

2/B arazilerinin en yoğun olduğu ilçelerin Merkez, Kaş, Serik, Manavgat, Alanya, Kemer, Demre, Gazipaşa gibi hem denize sınırı bulunan hem de ülkenin Turizm merkezlerinden olan ilçelerde yoğunlaştığı dikkate alındığında kıyı ve doğal yapının karşı karşıya kaldığı tehlikenin boyutu anlaşılabilir.

Antalya'yı turizm kenti, turizmin niteliğinin de kitle turizmi şeklinde gelişmesinin temel nedenlerinin başında Kaş'tan Gazipaşa'ya kadar uzanan kıyı biçimlenmesi gelmektedir. Deniz kullanımı genelde plaj olarak gelişse de Antalya bir kıyı kentidir. 2007 yılı verilerine göre ilkemizdeki 235 mavi bayrak ödüllü plajın 126'sı Antalya sınırlarındadır. Antalya'nın Antik dönemde ve Selçuklular dönemindeki önemi de deniz ticaretinden, zengin kıyı kentlerinden ve limanlarından kaynaklanmaktadır. (foto 7-8)

Farklı birçok kurumun planlama yetkisine sahip olması nedeniyle birbirinden kopuk ve kıyı yapısı dikkate alınmadan sıradan bir mimariyle gelişen yapılaşma Antalya'nın temiz denizi, özgün kıyı oluşumu için tehlike oluşturmaktadır. Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca yapılmaya başlanan "Antalya Bütünlük Kıyı Alanları Planlaması" bu tehlikeleri kontrol altına almak amacıyla hazırlanmakta ise de mevzuatlardaki karmaşanın bu planın getireceği kararların uygulanmasında sorunlar yaratacağı bir gerçektir.

Tüm bu özellikleri nedeniyle Antalya, Antalya'da düzenlenecek olan Kolokyumda bir turizm kenti olması gerçeği çerçevesinde turizm, kıyı ve orman alanları, tarım toprakları, tarihi ve kültürel mirasının korunması gibi sorunlarıyla Kolokyum kapsamında tartışılmaya, korunmaya, savunmaya ihtiyacı olan bir kenttir.

Kolokyum etkinlikleri çerçevesinde Planlama Dergisi Antalya sayısının katılımcılarla paylaşılma arzusu, Antalya Şube olarak başlattığımız Antalya kentine özel planlama dergisinin hazırlıklarının hızlandırılmaya neden olmuştur. Antalya denilince akla turizmin gelmesi nedeniyle dergide yer alan makaleler, ağırlıklı olarak turizm ve turizmin Antalya kentinin gelişimine etkileri üzerine yapılan değerlendirmeleri içermektedir.

Derginin açılış yazısı Şube Yönetim Kurulu üyemiz Ebru Manavoğlu'nun Şubemiz kurucusu Sayın Orhan Ermergen ile yaptığı röportaj olmuştur. Bugün bile 100'den fazla üyesi olmasına karşın kent gündemini takip etmekte, meslek sorunlarına çözümler geliştirmekte, diğer meslek odalarına göre kısıtlı imkanlar nedeniyle zorlanan Şubemizin, iki kişiyle başlayan ve bugünden daha da kısıtlı koşulları olan temsilcilik günleri ve sonrasında kentin gelişiminde, planlanmasında ne kadar önemli katkılar ortaya koyduğunu, Orhan Ermergen'in anlatımından öğrenmek, yoktan var edilmiş bir meslek odasının geçirdiği zor süreçlere rağmen hızla nasıl geliştiği konusunda günümüz ve geleceğin meslektaşları için bir ders niteliğindedir.

Orhan Ermergen'le yapılan röportajın ardından yine Ebru Manavoğlu'nun Antalya Kentinin geçmişten günümüze mekansal gelişimi ve planlama çalışmalarını aktardığı, değerlendirdiği yazısı yer almaktadır. Antalya kentinin turizmin gelişmesine paralel olarak yaşadığı yoğun göçle gelişen hızlı nüfus artışı sonucu artan konut stoku ve düzensiz yapılaşmanın, kentteki korunacak alanlara, kıyılara önemli bir baskısı olmuştur. Ebru Manavoğlu yazısında Antalya kentinin planlama çalışmalarının başladığı 1950'li yıllardan günümüze kadar geçen zaman sürecinde kentsel mekanın biçimlenişini planlama çalışmalarıyla birlikte 6 dönemde değerlendirmiş, kentteki sektörel değişimlere değinmiş ve Antalya kenti sınırları içerisinde çok sayıda yetkili kurumun varlığı planlama ve kentsel mekanın biçimleniş açısından önemli sorunlar doğurduğu tespitini yaparak, klasik planlama yaklaşımının dışına çıkıp özellikle ekolojik değerleri koruyan planlama yaklaşımının hayata geçirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Dergide yer alan üçüncü makale Özge Yağcı tarafından hazırlanmıştır. Ebru Manavoğlu'nun Antalya kent bütününe gelişimine yönelik yap-

tığı değerlendirmeleri Özge Yağcı Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve günümüz dönemlerine değinerek Kent Merkezi özeline indirgemıştır. Antalya kent merkezi, antik dönem günümüze kadar bu özelliğini koruyan Kaleiçi ve çevresidir. Bu bölge sit alanı statüsü ile koruma kararlarını da içermektedir. Kent merkezinde son dönemde yapılmış yarışma projelerinin uygulamaları sonucunda kentsel yenileme çalışmaları yürütülmektedir. Özge Yağcı, makalesinde Tarihi kent merkezlerinde hayata geçirilmesi düşünülen yenileme ve dönüşüm projelerinin alana özgü, yerelde çözümler getirirken, her şeyden önemlisi insan için var olduğunun unutulmaması, korumanın sadece muhafaza etmek anlamına gelmediği, sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda bir gelişimi de içermesi gerektiği sonucuna varmıştır.

Dördüncü makale, kıyı alanının planlanması ve tasarımında dikkate alınacak modelin stratejik ilkelerini ortaya koymayı ve Antalya kent merkezi kıyı alanının planlı çalışmalarla ilgili temel hedeflerinin irdelenmesi, kıyı kullanımının değişiminin saptanmasını amaçlayan M. Nazım Özer'e ait makaledir. Antalya kıyılarının, Konyaaltı, Falezler ve Lara kıyı alanları şeklinde alt bölgelere ayrılarak değerlendirildiği makalede Turizm ile birlikte kıyılarda getirilen plan kararları aktarılarak alınan kararların kıyı alanına yansıtılması uygulamasında başarılı olunmadığı tespiti yapılmış, kıyı alanlarındaki doğal kaynakların kentsel kullanım baskısı altında kalarak olumsuz etkilendiği, bu nedenle planların onaylanmasından çok uygulanmasındaki kararlılığın önemli olduğu vurgulanmıştır.

Beşinci makale de yine Antalya kıyı planlaması genel başlığında Side-Manavgat kıyıları özeline indirgenmiş Özlem Alpaslan'a ait makaledir. Bu makalede turizm gelişimlerinin hızlı bir şekilde arttığı Side-Manavgat kıyılarının, halen devam

etmekte olan fiziksel gelişim-değişim süreci, bölgede yapılan arazi kullanım planları, sektörel planlar ve planlarda yapılan değişiklikler özetlenmektedir. Makalede yapılan en önemli tespitler, bölgede Kemer bölgesinden farklı olarak var olan ev pansiyonculuğunun, turizm merkezi ilanları, plan kararları ve turizm yatırımlarıyla kitle turizmine dönüştüğü ve bölgede yapılan planların Doğu Antalya Çevre Düzeni Planına göre yapıyor olması nedeniyle ülkemizde yapılan çevre düzeni planlarının da ekolojik temele dayanmadığı ve bütüncül yapılmadığı gerçeğini ortaya çıkardığıdır.

Altıncı makalede Hilal Erkuş büyük firmaların turizmle yerel ekonomik kalkınmayı sağlamada büyük firmaların neden hala belirleyici olduğunu Antalya örneğinde sorgulamıştır. Makalede merkezi yönetimin Antalya'daki turizm gelişimine ve büyük firmalar-merkezi yönetim bağlantılarına, turizm yatırımcılarının kendi aralarında kurmuş oldukları birlik ve derneklerin amacına, önemine değinilirken Turizm sektöründe sadece büyük otellerin hakim olduğu bir ekonominin önemli bir ekonomik katkı yapsa da, kriz koşullarında kırılan yapı sergilemesinden dolayı sektörün çökmesi gibi bir riski barındırdığı vurgulanmıştır.

Son makale ise yine M. Nazım Özer'e ait Expo deneyimleri üzerine yapılan değerlendirmeleri içeren makaledir. Antalya'nın 100'e yakın ülkenin katılacağı Botanik dalında 2016 yılında yapılacak Expo Fuarı'na ev sahipliği yapacak olması nedeniyle makalede yer alan öneriler, Expo gibi büyük organizasyonların kente neler kazandıracağı ve doğru planlama yapılmazsa neler kaybettireceği tespitleri Expo organizasyonunu gerçekleştirecek yöneticiler için bir kılavuz niteliğinde olacaktır.

*TMMOB Şehir Planları Odası
Antalya Şubesi Yönetim Kurulu*

Özlem ALPASLAN, Antalya Büyükşehir Belediyesi Arşivi

Şehir Plancıları Odası Antalya Şubesi ve Antalya'nın Planlama ve Gelişme Sorunları Üzerine

Şehir Plancısı ORHAN ERMERGEN İle Söyleşi*

Düzenleme ve Resimler: Ebru MANAVOĞLU

ORHAN ERMERGEN ÖZGEÇMİŞİ

- 1957 *Burdur Hisarardı Köyü'nde doğdu*
1963-1974 *İlköğretim-Ortoöğretim-Lise Burdur'da tamamladı.*
1975-1980 *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü*
1980-1988 *Almanya'da çalışmalarını sürdürdü*
1989-1999 *Şube Temsilciliği, Şehir Plancıları Odası Antalya Şube Başkanlığı, serbest şehir plancılığı*

Kurul Üyelikleri

- 1996-2008 *Antalya Büyükşehir İmar Yönetmeliği Kurul Üyeligi*
1999-2003 *Büyükşehir Belediyesi Danışma Kurulu Üyeligi*
2002-2006 *TMMOB Şehir Plancıları Odası Denetleme Kurulu Üyeligi*

Sehir Plancıları Odası Antalya Şubesinin kuruluşu ve gelişmesinde büyük katkıları bulunan ve Şubenin ilk Başkanı olan, Şehir Plancısı Orhan Ermergen'le yaptığımız bu söyleşide Odamızın Antalya'da temsilcilik olarak kurulup, şube olma sürecini, Antalya'nın geçmişten bugüne gelişimini ve sorunlarını, mesleğimizi, günümüz ve gelecek Antalya'sını konuştuk.

E. Manavoğlu: Antalya'nın sorunlarına duyarlı, Şehir Plancıları Odasının Antalya Şubesinin kuruluşu ve gelişiminde çok büyük emek ve katkıları olan bir kişi olarak, Odamızın Antalya'daki örgütlenmesinin gelişmesinin tarihçesini bize anlatabilir misiniz?

O. Ermergen: Yurtdışından Antalya'ya gelip, serbest şehir plancılık yapmak üzere büromu açtığım 1988 yılını izleyen dönem Antalya'da

olup biteni tammaya çalıştığım bir dönemdi. Meslekteki gelişmeleri ve diğer meslek odalarının, hangilerinin var olduğu ve neler yapıyor diye biraz kafa yormaya başlamıştım. Antalya'nın o yıllardaki çok hızlı kentsel gelişimi ve turizmin gelişmesi ayrıca sonraki dönemlerde bunun daha hızlanacağı öngörüsünden dolayı böyle bir kentte mesleki bir örgütün ne kadar gerekli olabileceğinin özlemine duymuştum. Ayrıca o yıllarda özellikle Mimarlar Odası, Baro, Tabipler Odası, İnşaat Mühendisleri Odası gibi bazı odaların oldukça etkin bir şekilde çalışmalar sürdürdüğü ve kamuoyunda tanındığı, söylemler ve bazı eylemler içerisinde bulduklarını da izlemiştim. Tabii ki, bu hızlı kentleşme sürecinin olduğu ve olmaya devam edeceği bir kentte bizim gibi bir meslek odasının, şehir plancılığı mesleğinin bu konuda söyleyeceği çok şey olduğunu düşündü-

* Görüşme, Aralık 2008 tarihinde Ebru Manavoğlu tarafından gerçekleştirilmiştir.

günden, o günlerde böyle bir örgütün kurulması konusunda bir girişimde bulunmayı düşündüm. Yanlış hatırlıyorsam sayımız 5 ya da 6 civarındaydı. Onun üzerine ben yazılı olarak Şehir Plancıları Odası Genel Merkezini arayarak bir müracaatta bulundum. Antalya'da bir temsilcilik kurulması üzerine. Kısa bir süre sonra bana yanıt geldi ve şu şekilde söyleniyordu. Aynı anda Arda Ertuğrul Barel isminde bir arkadaşımızın da böyle bir girişimde bulunduğu söylendi yazıda, onunla irtibat kurmamı ve ondan sonra girişimlere göre çalışmalar yapıp, kurulması konusunda ön çalışma yapılması konusunda görevlendirildim. Ben, adı geçen bu arkadaşımı buldum, ki tam da o sıralarda 1989 yerel seçimlerinin öncesiydi. Kendisi de bu konuda çok hevesli olduğunu ve beraberce bu işi yürütebileceğimizi söyledi ve durumu Genel Merkez bildirdiğimizde kısa bir çalışma yaparak bu konuda her ikimizin de görevlendirilebileceği söylenildi. Bu çalışmayı biz yaptık, genel merkez bildirdik, genel merkez de birimizi temsilci, öbürümüzü temsilci yardımcısı olarak atadı. Tabii bundan sonra, böyle bir meslek örgütünün temsilciliğinin Antalya'da kurulduğunu anlatma gibi özel bir çabamız olması gerekiyordu. Tüm bu çalışmalarını ben üstlendim ağırlıklı bir şekilde. Arda Ertuğrul Barel arkadaşımız bu konuda daha gerici planda kaldı o yıllarda. Ben ise artık yalnız savaşçı gibi diğer odalara durumu yazıyla bildirerek mesleki örgütümüzün bir temsilciliğinin kurulduğunu ve kente her türlü katkıda bulunma konusunda hazır olduğumuzu bildirdiğimizde bir takım toplantı davetleri almaya başladım. Hiç unutmam ilk toplantımız Tabipler Odası'nda olmuştu. O sırada, Akdeniz Üniversitesi eski rektörü Prof. Dr. Mustafa Akaydın Tabipler Odası Antalya Şubesi başkanıydı. Ben toplantıya erken gittim sadece Tabipler Odası Antalya başkanıyla tanıştıktan sonra diğer oda üye temsilcilerini beklemeye başlarken tanıttım mesleğimizi. Kendisi de bu konuda sevindiğini ve kutladığını söylemişti ve diğer odaların üyelerinin toplantıya gelişleri, tavırları ve konuşma ilgilileri, kente birtakım yerlerde meslek adına söz söyleyen ve bu konuda katkıda bulunan insanlar olarak beni çok özendirmişlerdi. Biz de çok kısa bir sürede aynı konuma gelir ve bu kente ve mesleğimize bir şeyler katabiliriz düşüncesiyle o toplantıyı yapmıştık. Yanlış hatırlıyorsam bu toplantının ana gündemi, yerel seçimler öncesindeki alınması

gereken tavırlar, öneriler ve benzeri konulardı. Bu şekilde temsilciliğimiz kurularak faaliyetlerine başlamış oldu. Tabii çok az olduğumuzdan ve yalnız olmaktan dolayı da hem kendii yaşamımı ve mesleğimi sürdürme, hem de temsilciliği ve mesleğimizi, şehir planlamayı çok hızlı bir şekilde tanıtmaya özelemler yapıp tutuşan birisi olarak toplantıdan toplantıya, faaliyetten faaliyete koştum. Nicelik olarak belki çok zayıfık, sayımız çok azdı ama, ben hiç öyle olmadığımızı, nitelik olarak oldukça güçlü olduğumuz imajını vermeye çalışan bir tavır içerisindeydim o dönemde. Yani diğer odalarla eşit koşullarda olmayı ve aynı şekilde kent kamuoyunda kenti idare edenler nezdinde dikkate alınmayı, kayda alınmayı özen gösteren bir çabam olmuştu. Sanıyorum bu da meyvelerini kısa sürede vermeye başladı. Yerel seçimler sonrasında o dönemde Doğru Yol Partisi'nden Sayın Hasan Subaşı belediye başkanı seçildi ve periyodik olarak tüm odalarla birlikte bizleri toplantılara çağırılmaya başladı. Hatta bir ara, ilk yıllarda, her onbeşgünde bir periyodik olarak yapılmaya başlandı. Bunların hepsine eksiksiz olarak katılarak mesleğimize ve kentle ilgili gerekli görüşlerimizi aktarmaya çalıştık. Zaten temsilcilik kurulması ve -çalışmalar bir ara dönem olduğu için bir yıl sonra genel merkezimizde genel kurul yapılarak yeni yönetim dönemini başlatmıştı- bizde de temsilcilik seçimlerinin yenilenmesi gerekiyordu. 1990 yılında bu yapıldı. Ben bulabildiğim ya da ulaşabildiğim arkadaşlarımızla, birkaç kişi daha yeni gelen arkadaşlarımızın da adreslerini tespit ederek, bir temsilcilik genel kurulu yaptık. O genel kurulda herkesin görev alması gerektiğini ve hatta ben başlattım ancak başka birilerinin de daha aktif olarak devam etmesi gerektiğini vurguladıktan sonra, Erhan Çınar arkadaşımız bu konuda çok istekli olduğunu dile getirerek temsilci olmak istedi. Biz de oybirliğiyle hiç itiraz etmeden kendisine o görevi verdik. Tabii daha sonraki süreçte -bunu belirtmekte yarar var- A. Ertuğrul Barel arkadaşımız tümüyle geri planda kalarak faaliyetlerde çok aktif olmadı. Ama sonraki yıllarda öğrendiğimiz kadarryla kendisi Fransa'da eğitim görmüş mimar kökenli bir plançı olduğu için oda kayıtları yeniden incelenmiş ve odamız üyeliğinden çıkarılmıştır. Bunu bir iki yıl sonra öğrendik ve kendisi ondan sonra bir daha da faal olmadı. Tabii Erhan Çınar arkadaşımız bu görevi aldıktan sonra o görevle-

rine devam etti ve ben de kendisine çok ciddi bir şekilde destek oldum. Tüm önemli toplantılarda ve görevlerde yer almak için görevlendirildim ve yer aldım. Fakat bu dönem yine kısa sürdü. Erhan arkadaşımız bir süre sonra Antalya'dan ayrılacak durumunda kaldı ve görevi yine ben üstlenmek zorunda kaldım. 1990-92 yıllarında odamızın kent planlamaya en önemli katkıları anlamında en önemli faaliyetlerinden birisini belirtmeden geçemeyeceğim. Bizlerin her iki odanın (Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası) çabasıyla kente bulunan sorunlu bölgelerle ilgili çalışmalar yapıyordu. İşte sayıları yüzleri aşan kooperatifler, mevzii imar planı talepleri, kentin imar planında değişiklik talepleri gibi kangren haline gelmiş bir sürü sorun vardı. Bütün bunlara falezlerle ilgili sorunlar eklendi. Gerçi falezlerle ilgili sorunların ortaya çıkışı benim ilk temsilcilik dönemime rastlıyor. Falez komisyonu kurularak falezlerin ön görünüm bölgelerinin plan değişikliği yapılarak nasıl kurtarılacağı ile ilgili komisyonda uzunca bir süre görev yaptık, rapor hazırlayarak belediyeye sunduk. O dönemden sonra belediyeye birtakım değişiklikler yaparak falezlerin ön bölgelerini de tümüyle kamuya kapadı, bölgelerin yeniden kente kazandırılması ile ilgili plan değişikliğini hayata geçirdi. Gerek bu çalışma, gerekse sorun olan planlama talepleriyle ilgili bir planlama kurulu oluşturuldu.

E. Manavoğlu: Belediye öncülüğünde mi kuruldu?

O. Ermergen: Evet, belediyeye öncülüğünde. Yanlış hatırlamıyorsam 1991 başlarıydı. Bu planlama kurulu içerisinde belediyenin kendi bürokratları, meclis üyelerinden belli katılımlar ve ayrıca da Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odasından temsilciler, her iki odadan ikiser üye bulundu. Sanıyorum iki yıla yakın, bu konular tek tek irdelenerek, kurulan geçirilerek meclise gönderilmeye çalışıldı. Burada da hatasıyla sevabıyla önemli katkılarda bulunduğumuzu düşünüyorum.

E. Manavoğlu: Bu temsilcilik aşaması sürücünden sonra şubeye ne zaman geçildi?

O. Ermergen: Şubeye çok sonra geçildi. Tabii 1992 yılından itibaren ben tekrar temsilci olarak görev aldıktan sonra tüm faaliyetler devam etti. 1994 genel kurulunda biz Antalya olarak sayımızın ve faaliyetlerimizin belli bir kapasiteye

ulaştığını ve şube olarak daha etkin olabileceğimiz gerekçesiyle Genel Merkeze şube olma konusunda taleplerimizi iletmeye başladık. Hatta bu konuda, Genel Merkez 1994 yılı Genel Kurulu'na toplu halde bir otobüsle giderek orada kendimizi güçlü bir şekilde temsil etmeye ve taleplerimizi iletmeye çalıştık. Özellikle Antalya'nın artık şubeleşme ihtiyacı duyduğunu vurguladık. O Genel Kurul'dan şubenin kurulması kararı çıkmadı ama olağanüstü bir genel kurulda şubenin kurulması konusunda çalışmaların başlatılması kararının çıkmasını sağladık. Tabii bu arada, yine bildiği üzere, kenti ve kamuoyunu ilgilendiren tüm konularda toplantılara katılarak gerek mesleğimizi tanıtmaya, gerekse bu konuda davalar açma, söylemler geliştirme çabalarımızı devam ettirdik. 1994 yılında Antalya, Büyükşehir olmuştur. 1994 seçimlerinde Antalya üç alt belediye ve bir Büyükşehir olmak üzere seçimlere girdi. Seçimin hemen sonrasında, belediye tarafından planlama ile ilgili çalışmalar yeniden gündeme getirildi. Biz ise Oda olarak planlama çalışmalarının her zaman yapılacağını, ancak 1991 yılında 1/25.000 ölçekli planın ciddi bir revizyon gördüğünü, bunun gerek yeni planlama alanlarının ilave edilmesi gerekse diğer genel kararların alınması biçiminde topluca bir revizyon olduğunu belirttik, bu nedenle de yeni yapılacak bir planlama çalışmasının Antalya'nın doğasına, turizmine ve kentsel gelişimine olumlu katkıda bulunabilecek ve eksikliklerinin giderilmesine yönelik olması gerektiği konusunda söylem geliştirdik. Yani bundan şu anlam çıkıyordu: Yeni yapılacak planda bir takım tamim

alanlarının ya da gerekli gereksiz bir çok alanın iskana açılmasının amaçlanmaması gerektiği, tam tersine planın sorunlarının irdelenerek gerek belediye gerekse meslek odaları ve gerekse kent kamuoyu tarafından bir uzlaşma sağlanarak revizyonunun sağlıklılaştırılması yönünde talepte bulunduk.

Böylece seçim sonrasında planlama çalışmalarını hız kazandı. UTTA grubuna planlama ihale edildi. Kendileriyle ilk çalışmaya başladığımız sırada irtibata geçtik, seve seve birlikte oda olarak bir çalışma yürütülebileceği, katkı konulabileceği onların da bizlerden yararlanabileceğini ilettik. Bu süreçte çalışmalar bu şekilde devam etti. Bizim odamız ve Mimarlar Odası'nın bütün ısrarlarına ve yeni tarım alanlarının iskana açılmaması konusunda hassasiyetimizi dile getirmemize rağmen, iki yıl sonra bir çok sorunu çözmeyen, hatta daha da ağırlaştıran ama bunun yanında da birçok kıymetli tarım alanlarını iskana açan bir plan ortaya çıktı. Bununla ilgili tüm itirazlarımızı, yazışmalarımızı gerçekleştirdik ve ilgili toplantılardaki söylemlerimizi geliştirdik. Ancak bildiği gibi, bu konuda siyasetin gücü her zaman ön planda olmuştur. Bu plan 1996 yılında onaylanmıştır.

E. Manavoglu: 1996 yılında onaylanan Antalya Nazım İmar Planına meslek odalarının, özellikle odamızın öncülüğünde yapılan itirazların, planlamada halkın katılımı konusunda önemli bir örnek olduğunu düşünüyorum.

O. Ermergen: Elbette yapılan çalışma, Nazım Plan çalışması olduğu ve 1/25.000'lik ve 1/5.000'lik plan çalışması olduğu için bu konuda tek ve en önemli söylem geliştirecek olan bizim odamızdı ve bunu hakkıyla yaptığımızı düşünüyorum. Çünkü tüm gelişmeleri belli aralıklarla diğer odalarla paylaşarak, onlara nasıl bir gelişme öngörüldüğünü ve planın olumlu ve olumsuz taraflarının neler olduğunu bire bir belli aralarla aktardık. Elbette diğer odalarımızı da bu konuda kutlamak istiyorum. O dönem çok duyarlı bir dönemdi. Sanıyorum hemen hemen tüm meslek odaları da bu konuda aynı duyarlılığı ve hassasiyeti göstererek bizim yanımda yer aldılar ve gerek itirazlarda gerekse sonraki dönemlerde açılan davalarda bizimle birlikte hareket ettiler ve altına imza attılar. 1996 yılında bu plan onaylandıktan sonra, itirazımızı yaptık. Tabii

ki bunda öncü yine bizim Oda olmuştur. Diğer meslek odaları da buna katkıda bulunmuşlardır. Özellikle Mimarlar Odası'yla birlikte lokomotif rolü üstlenmeye çalıştık bu süreçte. İtirazlarımızla çok fazla bir yere varılmadı. Daha sonra dava süreci gelişti ister istemez, bu konuda çok ayrıntılı bir çalışma yaparak, hatta planın her noktası bir bir incelenerek, bir dava dilekçesi hazırlandı. Bu dava dilekçesi üç ana başlıkta toplanıyordu. Biri, planın mevcut sorunlarına çözüm getirmediği, ikincisi hiç gerekli olmadığı ve mevcut planın kapasitesi yeterli olduğu halde yeni birçok kıymetli tarım alanını iskana açarak gerek doğaya gerek kente ve kamuya ciddi bir maliyet yüklediği, diğeri ise ulaşım açısından çok eksikler içerdiği idi. Bu üç temel başlıkta konuyu irdelereyerk devamızı açtık. Tabii bildiği gibi bu süreç biraz yavaş yürüdü. Sanıyorum, 6 ya da 8 ay sonra, 1997 yılının sonbaharı olması gerekiyor, keşif aşaması geldi. Keşif için üniversiteden bilirkişiler tayin edildi. Keşif bir gününde bitirilmesi gerekiyordu. Bu ciddi bir sıkıntı idi. Bunun zorluğunu yaşadık ve keşif en etkin bir şekilde nasıl gerçekleştirebiliriz diye kafa yorarak hızlı bir şekilde arazi çalışması yaptık. Doğu, Kuzey ve Batı olmak üzere üç bölgede, o zaman çok kıt kaynaklarımızda rağmen, özellikle bu konuda Peyzaj Mimarları Odası'nın girişimleri sayesinde- küçük bir pervaneli uçak kiralayarak bilirkişileri havadan gezdirdik. Ve bu çabalarımız ve hıslığımız, sanıyorum bilirkişiler ve Mahkeme tarafından da dikkate alındı ki, yaklaşık bir yıl sonra planın iptali kararı çıktı. Bu sırada işlem devam etmişti. Planın 1/1.000'likleri bile hazırlanmıştı. Antalya İdare Mahkemesi tarafından Antalya'nın tüm planı iptal edildi.

E. Manavoglu: Bizim itirazımız tüm plana mıydı? Belirli bölgelere miydi?

O. Ermergen: Aslında hedef noktası tabii her üç noktadaki, doğu, kuzey ve batıdaki alanlarla ilgili alınan kararlar ve ulaşımla ilgiliydi. Ancak hepsi birbirine bağlantılı olduğu için de, sanıyorum mahkeme planın tümüyle ele alınması gerektiği kanaatine vararak tamamını iptal etmiştir ve yanlış hatırlıyorsam, Türkiye'de, büyükşehir ölçeğinde tamamı iptal edilen ilk plan diye hatırlıyorum. Tabii kenti idare edenler, yönetenler bu sırada kısa bir süre ciddi bir şekilde panik yaşamışlardır. Çünkü plansız kalmıştır kent, uygulamalar dahi durdurulmuştur. En basit uygulamalar dahi.

Çünkü dayanağı olan plan iptal edilmişti. Bunun üzerine çok hızlı bir şekilde belediye meclisi çalışma yaparak bu plan sınırlarını –mahkemenin, özellikle bilirkişilerin işaret ettiği yönde sınırları- küçülterek yeniden onamıştır. Özellikle sorunlu bölgeleri dışında bırakarak yeniden onamıştır. Ve bu tekrar yürürlüğe girecek kentteki imar işlemleri ve ruhsat işlemleri başlamıştır. Biz bu arada 1994 yılında genel kurulda alınan karar doğrultusunda, genel merkezle yapılan çalışmalar sonucunda şube olma kararını çıkartmıştık bu süreç içerisinde de. 1996 genel kurulunda kesin karar alındı ve şube kurulma çalışmalarının başlatılması konusunda görevlendirildik ve Antalya’da şubeyi kurduk.

E. Manavoğlu: Şube 1996 yılında mı kuruldu?

O. Ermergen: 1996 yılında karar alındı. 1996 sonlarında, 1997 başlarında şube kuruldu. Yine bir ara dönemdi. Ben bu arada temsilcilik görevlerimi aralıksız olarak devam ettirdim. İlk yılda sevgili arkadaşlarımızın ısrarıyla ilk şube başkanı olarak görevlendirildim. Bu görevimi 1998 sonuna kadar yürüttüm. 1998 sonundaki Şube Genel Kurulunda da görevimi Sayın Nimet Sırcan’a devrettim.

E. Manavoğlu: Bu dönemde serbest şehir plançılarının mesleki denetim ve sorunlarıyla da siz ilgileniyordunuz.

O. Ermergen: Tabii bu dönemde çalışmalarımız her iki yönde devam ediyordu. Birincisi mesleğimizi kent kamuoyuna tanıtmaktı. O yıllarda, şehir planlama mesleğini hala ilk defa duyan çok kişi vardı. Birçok kesime onu yeterince duyurduğumuzu, tanıttığımızı sanıyor. Daha da önemlisi kente en çok katkıda bulunacak, tüm adımları attığımızı düşünüyorum. Maddi açıdan, personel açıdan vs. açıdan çok yetersiz olmamıza rağmen ki -Şube 1996-1997 yıllarında kuruluncaya kadar ki dönemde- temsilcilik yeri olarak kendi ofisini kullandık. Personel hemen hemen hiç yoktu. Sonraki yıllarda bir yardımcı bayan arkadaşımız alındı. Maddi destek alma imkanımız sınıra yakındı, çoğu zaman kendi cebimizden harcıyorduk ve arkadaşlarımızın da katkıları oluyordu tabii ki. Genel merkezden bu konuda çok ciddi taleplerde bulunmadık. Ancak önemli harcamalarımız olduğu zaman talepte bulunduğ, bunun karşılığı olarak epey de uğraş verdiğimizizi hatırlıyorum. Ama hiçbir zaman bu anlamdaki eksikliğimizi o yıllarda kentteki ilgili kişiler, ilgili birimler, odalar

ve yönetimlere hissettirmedik bile, daha doğrusu diğer odalarla aynı güçte, aynı etkinlikte olan bir oda olarak varsayıyorduk, görülyorduk. Bu da bizim kendi mesleğimizin o dinamikliğinin göstergesidir diyorum.

E. Manavoğlu: Bilgi birikimi de önemli bu konuda. Bilgi olmasa aynı güç kentte sağlanamazdı diye düşünüyorum.

O. Ermergen: Elbette bunun için çok özel çabalar gösterildi o gün için. Her dönemde yeni bir arkadaşımız temsilci yardımcısı olarak görev almışlardır. Bu arkadaşlarımız da gerçekten özverili olarak çalışmışlardır. Ayrıca üyelerimizin de katkıları yadsınmaz.

E. Manavoğlu: Daha sonra şube öldük. Antalya o zamandan bu zamana büyük bir gelişme gösterdi. Şimdi de Antalya’nın sorunları devam ediyor. Hemen hemen yine aynı sorunlar, tarım alanlarının iskana açılması yine gündemde, belediye seçimleri yaklaştıkça bu konular yine hız kazandı.

O. Ermergen: Demek ki. 1996- 2008, 12 yıl geçmiş aradan. UTTA grubunun hazırlanmış olduğu planın mahkemece iptal edilmesinden sonra 12 yıl bu tarım alanlarının korunabilmesi ve bugüne kadar getirilmesi sağlanabilmiştir diye düşünüyorum. Malum, kent süreç içerisinde siyasi dinamiklerin de sürekli değişken olduğu bu dönemde bu hassasiyetin uzun sürede korunabilmesi çok zordur. Yine aynı çalışmalar yapılarak kentin tarım alanlarının yine iskana açılma konusunda politikacıların ve belli çevrelerin baskılarıyla karşılaşmaktayız günümüzde. Geçtiğimiz günlerde kentin doğusundaki Kırcaami Bölgesi ve diğer bazı tarım alanları iskana açıldı. Bundan önceki süreçte de bazı tarım alanları imara açılmıştı. Önce çok düşük yoğunlukta özel bir kentsel alan olarak, planlanma ihtiyacına sınırlanarak yapılaşmanın önü açılmıştır. Arkasından da bildiğim kadarıyla da, gene diğer kent dokularında olduğu gibi, yüksek yoğunlukta, yine apartmanların yapılabileceği bir konut bölgesi olarak son meclis kararıyla geçmiştir.

E. Manavoğlu: Bu doğal bir süreç tabii.

O. Ermergen: Bu süreçte Odamız direnci kente olan bir katkıdır diye düşünüyorum. Simdi 12 yıl bu süreci geciktirmiş olmak bu kent için büyük kazanımdır. Keşke bu hassasiyet devam

ettirebilseydi ki, bu alanlar doğru planlanabilseydi. Hala Antalya'nın mevcut nüfusu 800 000 civarında olmasın rağmen son onaylanan plan neresinden baksanız, ince bir hassas çalışma yapılsa, 3 milyonun çok üzerindeki bir nüfusu barındırarak bir kapasitededir, çevredeki sınırların genişletilmiş haliyle. Tabii hepimiz plancıyız, yıllardan beri bu mesleğin içinde yoğruluyoruz. Kentin, 800 000 nüfuslu bir Antalya'nın 20 yıllık projeksiyon dönemi içerisinde 3 milyon üzerine çıkmayacağını çok da iyi biliyoruz. Bütün bunları dikkate aldığımızda ki, Antalya gibi doğası, denizi, turizmi, ve her şeyiyle bambaşka olan bir kentin kendi kendini yok etmesi anlamında olan bu kararların alınması gerçekten bizler açısından -meslektaş arkadaşlarımızın da böyle düşündüğünü zannediyorum- çok büyük bir kayıptır. Bu tür alanlar zorunlu olmadıkça, yani gerçekten ihtiyaç olmadıkça, başka çare kalmayınca kadar korunabilmelidir, elde tutulabilmelidir. Ben de bu düşünceyedim. Mevcut plan kapasitesi, Antalya'nın 20 değil belki 50 yıllık iskan ihtiyacını karşılayacak kapasitededir. Bunun üzerine kentin en kıymetli tarım alanlarını ihtiyaç varmış gibi veya gerekliliği gibi bir gerekçeyle iskan açmanın doğaya, kentimize ve kamuya ne kadar büyük bir maliyeti olduğunu sanıyorum insanlar yaşayıp göreceklerdiler. Üstüne üstlük son alınan kararlar iskana açılan kentin doğusundaki Kırcaami Bölgesi dünyada ender olan bir özelliktedir. Zira gene bir arkadaşımızın deyişiyle "altından nehir geçen kıymetli tarım alanlarından" bir tanesidir.

E. Manavoğlu: Antalya için en önemli konularından bir tanesi de imar yönetmeliği. İmar Yönetmeliği çalışmaları sürecinde geçmişten günümüze yer alan en kıymetli üyesisiniz. Antalya İmar Yönetmeliği'nde yapılan çalışmalar ve gelinen nokta nedir?

O. Ermergen: 1994 yılında Antalya Büyükşehir olduktan sonra o yıllarda yürürlükte olan 3030 sayılı Büyükşehir Kanunu'na göre kentin kendi imar yönetmeliğini yapma yetkisi vardı biliyorsunuz. Zaten Antalya'nın, bizim temsilciliği kurduğumuz yıllardan beri ve devam eden yıllarda, çok büyük çaba gösterdiğimiz önemli konularından biri de, 1985 yılında imarla ilgili yetkilerin belediyelere devredilmesinden sonra bunun birçok belediyede olduğu gibi Antalya'da çok daha fazla suistimal edilmiş olmasıydı.

1985 ve 1990 yılları arasında, imar planını delen, mahveden ve kente büyük zararlar veren 200'ü aşkın meclis kararı vardı ki, bunlar plan notu gibi yazılmış ve uygulamaya başlanmıştı. Abartısız söylemeye çalışıyorum bir gecede, (ki bunların yaratıcıları da maalesef mimar kökenli meclis üyeleridir) tütetikleri uygulamaları ertesi gün mecliste önererek, el kaldır-indir yaparak uygulamaya sokmuşlardır. Bunlara en iyi örneklerden biri de, bugünlerde kaçak emsal olarak meslek camiamızda isimlendirdiğimiz, her türlü kapalı ve açık çıkmaların emsal harici olması kararı, o yılların eseridir. Bundan sonraki yıllarda o kadar çok suistimal edilmiştir ki, yapı yoğunluğunu 3 kata kadar arttıran mimari uygulamalar Antalya'nın başına bela olmuştur, hala da bela olmaya devam etmektedir. Örnek olarak diğer bir karar da 2.50 subasman kotunun icat edilmesidir. Bu 2.50 subasman kotu adı altında bir kat kazanılarak, bunun da iskan edilmesine olanak sağlanmıştır. Önce su basman kotu denmiş, arkasından da bağımsız iskan imkanları getirilmiştir. Gerek ticari olarak gerekse konut olarak hala da günümüzde iskan edilmeye devam etmektedir. Bu ve bunun gibi birçok meclis kararı ki, 200 meclis kararının hemen tamamına yakını genel planlama ve şehircilik ilkelere aykırı kararlardır. Tüm bunların değiştirilmesi, kaldırılması veya düzeltilmesi konusunda o yıllardan beri süren bir çabamız vardır. 1994 yılından sonra Büyükşehir sürecinden sonra imar yönetmeliği hazırlama süreci başlamıştır ve bu konuda Mimarlar Odası, Büyükşehir Belediyesiyle protokol yaparak bu yönetmeliğin hazırlanması yönünde bir çalışma başlatmıştır. Kurulan komisyonda Oda olarak biz de temsil edildik ve 1996 yılından Büyükşehir Belediyesi yetkilileri, Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası Antalya şubesi olarak komisyonda yer alarak çalışmalara başladık. 1998 yılına kadar 2 yıla aşkın bir süre çok yoğun bir çalışmayla -o kadar yoğun ki, bir haftada bazen iki ya da üç güne çıkan toplantılarla ve uzun mesailerle-Antalya Büyükşehir İmar Yönetmeliği hazırlandı. Bu yönetmelik hazırlanırken mevcut planın uygulama koşulları, malum meclis kararları ve diğer Büyükşehir belediyelerinin hazırlamış oldukları imar yönetmelikleri kaynakça olarak kullanıldı. Tüm bunların sentezinden bir yönetmelik çıkar-

tılmaya çalışıldı. Bu yönetmelik 1999 Mayısında geçerli olmak üzere onaylandı. Ancak tabii şunu da söylemeliyim ki, bu yönetmelik çok da içimize sinen bir yönetmelik değildi, hatta komisyonun içinde bulunmamıza rağmen yönetmelik onama aşamasında yönetmelikle ilgili kaygılarımızı yazılı olarak dile getirerek Büyükşehir Belediyesi'nin yetkili organlarına iletmıştik. Ancak o yönetmelik kötünün iyisi, eski deyimle "ehven-i şer" anlamında hazırlanmış bir yönetmelikti. Çünkü o kadar bozulmuş uygulamalar vardı ki, artık yaşanan hukuk denilen kavram geliştirilerek uygulamalar başlatılmıştı. O andaki siyasal yapı ve konjonktürün gereği, radikal olarak bunların hepsini yok sayıp da ideal bir yönetmelik yapmak mümkün olamamıştır. Ancak düzeltme, iyileştirme, biraz daha disiplin altına alma mantığı bu yönetmelikte hakim olmuştur. Halen de bu yönetmelik yürürlüktedir. Tabii gerek bu yönetmeliğin o yıllardaki hataları ve eksikliklerinin bilincinde olmamızdan, gerekse sonraki yıllarda çıkan uygulamadaki aksaklıklardan dolayı bu çalışmalar hiç durmamıştır. Hemen akabinde, 1999 seçimlerinden sonra, yeni yönetim döneminde yeniden bu yönetmeliğin daha da iyileştirilmesi ve aksayan yönlerinin düzeltilmesi konusunda bir komisyon çalışması yapılarak revizyon yönetmelik hazırlanmıştır. Ancak bu güne kadar, bunca yıl geçmesine rağmen revizyonu yapılan yönetmelik bir türlü yetkili organlarla görüşülerek yasallaşamamıştır. Sebebi de, bu disipline alınma konusunda gösterilen kararların bir çok kişiler tarafından özellikle çıkar çevreleri ve bazı siyasi çevreler tarafından engellenmesidir. Tabii bu arada yönetmelik yürürlüğe girmesinden sonra uygulama sırasında da bu komisyonun bir çekirdeği, uygulamayla ilgili aydınlatma görevini sürdürmüştür. Yani her konuda, uygulama hakkındaki çıkan sıkıntılar sonucunda, alt belediyeler sürekli yazışmayla Büyükşehirde sorular sormuştur. Yönetmelik komisyonunun oluşturduğu çekirdek de bunların nasıl uygulanması gerektiğini sürekli cevaplandırmaya çalışmıştır. Halen bu günümüzde devam etmektedir.

E. Manavoğlu: Revizyonu yapılan yönetmelik mecliste onaylanmadı sanırım.

O. Ermergen: Revizyonu yapılan yönetmelik meclise girip de onaylanmadı, arşivlerde beklemektir.

E. Manavoğlu: Günümüzde yönetmelik çalışmaları ne aşamada bulunuyor?

O. Ermergen: Şu anda soru-cevap yöntemiyle alt belediyelerden uygulamayla ilgili gelen acil sorular cevaplandırılır ve ufak tefek revizyon çalışmaları yapılmakta ise de bunlar henüz somutlaştırılarak meclise girip yasallaşamamıştır.

E. Manavoğlu: Siz Şube Başkanlığı bırakıktan sonra Büyükşehir Belediyesine danışmanlık yaptınız. Masanın bu tarafıyla diğer tarafı arasında ne gibi farklılıklar var?

O. Ermergen: O görev benim için fahri bir görev idi. Şöyle ki 1999 seçimlerinden sonra yönetim değişti ve belediye başkanlığını CHP kazandı ve belediye başkanı olarak Sayın Dr. Bekir Kumbul seçilmişti. O dönemlerde bunca yıldır kente oda yöneticisi olarak söylem geliştiren veya kentteki birçok gelişmelerde öneriler ve katkıda bulunmak isteyen biri olarak benden bu konuda katkıda bulunmam istenmiştir. Ben bu talep karşısında ise ancak o sırada 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu'ndaki bir çerçeve içerisinde danışma kurulu üyeliği olarak bir görev üstlenebileceğimi onun dışında daha bürokratik anlamda bir görev üstlenemeyeceğimi, bunun bu anlamda etik olarak çok da doğru olmadığını düşünerek ve bunca yıllık söylemlerimizi belki hayata geçirebiliriz amacıyla danışma kurulu

üyelğini kabul ettim. Bu fahri bir görevdir. Daha önceki dönemlerde de bu kurul Antalya Büyükşehir Belediyesi'nde olmuştur ve çalışmıştır. Hatta benimle birlikte kurul içerisinde daha önce Mimarlar Odası Başkanı olan arkadaşımız Osman Aydın ve daha başka arkadaşlarımız da yer almışlardır. Bu sırada ise bu çalışmalar sırasında tabii kentlin sorunları nelerdir, bunların nasıl altından kalkabiliriz konusunda bizler sorulduğu kadar cevap vermeye çalışmışızdır. Özellikle ulaşım konusunda o yıllarda uygulamayla ilgili ciddi sıkıntılar başlamıştı. Ulaşım konusunda gerçek anlamda bir ulaşım master planı hazırlanması, bu sürecin yürütülmesi ve türünün elde edilmesi konusunda çok ciddi bir çalışma başlattık. Ulaşım ile ilgili kısa erimli çözümler ve uygulamalar başlattık. Mevcut planın sorunlarının giderilmesi, sıhhileştirilmesi konusunda uygulama anlamında neler yapılabilir, bu konuda büyük çabalar gösterdik. Ancak o dönemin bir şanssızlığı vardı, üç tane alt belediyenin her biri ayrı partiden, Büyükşehir yine başka bir partiden. Öyle bir siyasi yapılanma vardı ki Büyükşehir Belediye Meclisinde, Büyükşehir Belediye Başkanı çok çok azınlıktaydı. Sanıyorum, toplam kendisiyle birlikte üç kişilirdi. 21 kişilik grup içerisinde üç kişilirdi. Bu şekilde tabii, bu partinin veya belediye başkanının kararlar çıkartması mümkün olmayan bir dönemde ve her seferinde birçok karar almakta sıkıntı çekilmiştir. O dönemde, bizim için en büyük zorluk bu olmuştur. Ulaşım master planı ihalesi yapılarak bu konuda Türkiye'de yetkin olduğunu düşündüğümüz bir arkadaşımız ihaleyi almıştır. Sayın Rifat Türkkan çalışmalara başlamıştır. Çok yoğun bir veri araştırması ve anket çalışmaları iki yılı aşkın bir süre yapılmıştır. Daha ürün ve rapor sonuçlanmadan zaten seçim dönemi başlamıştır.

E. Manavoğlu: O dönemden bahsederek neler söyleyebilirsiniz?

O. Ermergen: Evet o dönemde tabii ben açıkçası şunu itiraf etmeliyim ki istediğim kadar ve arzu ettiğim kadar katkıda bulunabildiğimi düşünmüyorum. Çünkü birçok imkansızlıklar içerisinde gerek siyasi yapılanma açısından, gerekse bürokrasiyle iletişim kurma açısından belli sorunlar ve eksiklikler yaşadık. Yaptığımız en büyük çalışmalardan bir tanesi de şudur o dönemde, veri tabanının çok eksik olduğunu görmüştük. Büyükşehir Belediyesi İmar Dairesi bünyesinde

yeniden bir yapılanma oluşturmaya çalıştık. Bu yapılanma içerisinde ilgili birimleri Harita Müdürlüğünden, Planlama Şube Müdürlüğünden Nazım Plan Birimine kadar her bölümün yeniden revize edilmesi gereksinimini gördük ve bunu yapmaya çalıştık. Bunu yaparken de, ne kadar eksik veri olduğunu gördük. Hatta itiraf etmeliyim ki, birçok plan ve parselasyon paftalarının bile Büyükşehir İmar Dairesi'nde bulunmadığını gördük. Herhangi bir paftanın Büyükşehir'de olmayıp alt belediyede olduğunu, hiçbir kadastral altyapı ve paftanın -imarı geçmiş ve uygulaması yapılmış ve yapılmaması olmak üzere- hiçbirisinin orada olmadığını gördük. Bunları tek tek kadastrodan özel protokollerle isteyerek elde etmeye çalıştık. Bunlar olmadan Büyükşehir Belediyesi'nin ister kendi yaptığı, isterse dışarıya yaptırdığı herhangi bir planlama çalışmasını sağlıklı bir şekilde irdeleme şansı yoktu. Düşünebiliyor musunuz, bir planlama grubuna iş ihale ediyorsunuz ve o çalışmayı yapıp size geldiğinde sizin elinizde bu altlıklar yok. Bunu verilere göre irdeleme şansınız yok. Size sunulan çalışmadaki verilere güvenerek irdelemek zorunda kalacaksınız ki, bu da çok büyük bir eksiklikti. Hele hele en önemli eksikliklerden bir tanesi de şuydu ki; güncel, sayısal, işe yarar bir harita bile yoktu. Hatta bir çok nazım plan çalışmasının kadastral plan paftalarının üzerinde yapıldığını gördük. Bunun üzerine, hiç olmazsa bu dönemdeki en önemli katkımız bu olsun düşüncesiyle güncel, sayısal ortamda bir harita alımı konusunda Harita Genel Müdürlüğü'yle protokol yapılarak bu çalışmalar yapıldı ve bütün bu çalışmalarda Antalya'nın geneliyle ilgili sayısal haritalar elde edildi. En çok yoğunlaşılan konu da diğer kurumlardan yazışmalarla veri elde etmek konusunda idi. Büyükşehir Belediyesi'nde de Nazım Planla ilgili bir birim kurularak, tüm bu çalışmaların yapılması ile bundan sonraki planlama çalışmalarına ışık tutacak temel çalışmalar yürütülmeye çalışıldı. Aynı zamanda, kentlin geneliyle ilgili iyileştirme anlamında planlama çalışmaları meslekttaşımız Remzi Sönmez'in koordinasyonu ile belediye bünyesinde yürütüldü. Bu konuda ben de meslek adamı olarak katkıda bulunmaya çalıştım. Özellikle yapılan işlerden bir tanesi de her dönemde olan bolca plan tadilatı talepleriydi. Biliyorsunuz bunlar, alt belediyelerden geliyor ve Büyükşehir Belediye Başkanının onayına sunuluyordu. Bu dönemin sonuna kadar o

görevde kalmadım, kendi isteğimle bir süre sonra ayrıldım. Bulduğum dönemlerde tüm planların gerek planlama ilkelerine gerekse mevcut yasalarımıza veyahut Antalya'daki planın genel çerçevesine uygunluğu konusunda ön inceleme yaparak başkanlığa görüşlerimi ilettiğimdir. Böyle bir dönem yaşadık.

E. Manavoğlu: 2000 yılından sonra mevzuatta yerini alan kentsel dönüşüm projeleri diğer birçok kentte olduğu gibi Antalya'da da büyük bir hızla uygulanmaya başlandı. Özellikle kent merkezinde ve Kaleiçi Bölgesinde tamamlanan çalışmalar var. Şehir Plancıları Odası Antalya Şubesi de 2008 yılı Mayıs ayında Kentsel Dönüşüm Paneli gerçekleştirdi. Bu panelde de oturum başkanlığı yaptınız. Kentte gerçekleşen kentsel dönüşüm uygulamalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

O. Ermergen: Antalya'da kentsel dönüşüm çalışmaları aslında oldukça yeni. Bu kent merkezi ağırlıklı yapıldı son dönemlerde. Bildiğim kadarıyla odamız da zaten bu çalışmalar süresince bir takım katkılarda bulunmaya çalıştı. Cumhuriyet Meydanı, Okullar Bölgesi ve benzer alanlarda uygulamalara başlatıldı. Yani birçok başka kentlere göre henüz daha işin başında sayılabiliriz. Tabii o panelde de özellikle vurgulandığı gibi kentsel dönüşümde yine her zaman belirteğimiz klasik endişeler karşımıza çıkıyor. Rant yaratma, kenti başkalaştırma, kenti yozlaştırma. Tarihi, kültürel dokunun geleneksel dokunun kent hafızasının yok farzedilerek birtakım yenilikler yapıldığı ve bu yeniliklerde iyi şeylermiş gibi sunulduğu endişeleri hep tartışılıyor ve Odanın düzenlediği panelde de bunlar sıkça tartışıldı. Ben yine Antalya'da da böyle bir endişe olduğunu düşünüyorum. Böyle bir hataya da kısmen düşme tehlikesi olduğunu düşünüyorum. Çünkü kentsel yenilemenin bu olmadığını meslek camiasında hepimiz çok iyi biliyoruz. Bu konuda da aslında Antalya'da uygulanmış ve bitmiş çok sayıda örnek olmadığı içinde çok detaya girip de değerlendirme yapma gereği duymuyoruz ancak bugünlerde bitirilebilen Cumhuriyet Meydanı, Valilik binasının yıkılarak meydana dönüştürülmesi prensip olarak doğru bir karardır. Uygulamadaki detaylarına girmek istemiyorum. Yine Kalekapı Bölgesinin yayalaştırılması uygulamaları doğru çalışmalardır. Bu anlamda kente bir şeyler kazan-

dırdığımız düşünüyorum. Ancak bunun dışındaki alanlarda örnek olarak okullar bölgesinde binalar yıkılarak bazı şeyler yapılmaya çalışılıyor. Bu konuda hala kafaların karışık olduğunu ve çok başarılı bir çalışma olup olmayacağı konusunda endişelerim bulunmaktadır. Diğer aklıma gelen bir örnek de 100. Yıl Spor Kompleksi ile kentsel dönüşüm projeleridir. Bunun da oldukça yanlış bir proje olduğunu gerek Odamız gerekse diğer meslek odaları dile getirmiş ve hatta davalara söz konusu olmuştur. Bu da az önce bahsettiğim kötü örneklerden bir tanesidir.

E. Manavoğlu: Antalya'da en önemli şehircilik sorunu ne olarak görüyorsunuz?

O. Ermergen: Antalya'daki en önemli şehircilik sorunu daha öncede bahsi geçen birçok dönemdeki yanlış planlama ve meclis kararlarıyla ortaya çıkan yoğun yapılaşma olgusudur. Bunun gerek turizm kenti Antalya'ya getirdiği betonlaşma, gerekse ulaşım ve diğer kentsel hizmetlere getirdiği olumsuz etkileri bugün artık birebir yaşamaktayız. Her nedense bu konuda olumlu yönde adımları bir türlü atılmadı. Tam tersine zaman zaman bunu körükleyen kararlar ve gelişmeleri hala izlemekteyiz, bence bir an önce bu hatalardan geri dönmelidir. Artık sadece apartman yapararak, beton üreterek çağdaş kent olamayacağına, gerek kentin gerekse kenti yönetenlerin ve hepimizin artık görmüş olması gerekir. Diğer bir dikkatimi çeken konu ulaşım ile ilgili alınan kararlardır. Bu konuda son zamanlarda moda olan köprülü geçitler, halkın tabiriyle batı çıktı denilen uygulamalar hiçbir bilimsel dayanağı olmayan ve birkaç güne alınan kararla bütün eleştirilere rağmen uygulamaya sokulmuştur. Bunlar da ilk etapta trafiği belli anlamda rahatlatmış sanılmakta ise de bunun ne kadar büyük sorunlar yarattığını yavaş yavaş yaşamaya başladık ve daha da çok yaşayacağız. Çözüm olmadığını da göreceğiz, görüyoruz. Daha da kötüsü bu yatırımlar çok büyük paralar harcanarak yapılmış geri dönüşü hemen hemen imkansız olan yatırımlar olduğundan da gerçek bir çalışmaya dayanan ulaşım master planının sonucunda yapılması gereken ürünler olarak değil kendiliğinden gelişmiş, alınmış kararların ürünleridir. Hele hele bu günlerde hızlı ve ummalı bir çalışmayla yerel seçimlere yetiştirilmeye çalışılan raylı sistem birinci etabının bu dediğimiz alt-üst kavşaklarla ilgili bölümlerinde açmaza

girdiğini düşünüyorum. Örnek olarak Nokta kavşağıdır. Yani eski otopark kavşağıdır. Sanıyorum ki, oraya bu köprülü kavşak yapılmamış olsaydı bu raylı sistemin oradaki geçiş güzergahı veya devamındaki kararlar farklı olurdu. Çünkü raylı sistemdeki en büyük eksiklik bana göre şu anda kent merkezinde hemzemin geçiş kararlarıdır. Bizim daha önce yaptığımız çalışmalarda bunun çok daha gerilerden, üç kilometrelik bölümünün çok rahatlıkla yer altına indirilerek ve kent merkezine sorunsuz bir şekilde çok daha iyi hizmet verecek bir karar olacağı düşüncesindeyim. Bu kararı etkileyen otopark kavşağındaki köprülü kavşak buna bir örnektir. Bu uygulama Yüzüncüyıl aksında doğu-batı yönünde birkaç tane köprülü kavşak kararı ile transit trafik anlamında belki bir rahatlama yaratmış görünmektedir. Ancak kent planlama açısından, genel çerçeveye içinde incelediğimizde kentin merkezindeki yaya ve ticari kullanıcıların yoğun olduğu bir caddesi siz otobana çeviriyorsunuz. Bu kararlar uygulamada da ne kadar büyük sorunlar yaşadığımı, ne kadar çok kazalar olduğunu sık sık görüyoruz. Çünkü kentin böyle bir noktada transit trafiği özendirilen ve oradaki dokuyu alt üst eden bu karar uzun vadede daha da büyük sorunlarla karşılaştığımızı. Hele hele Doğu-Batı yönünde olası yapılacak olan bir toplu taşıma veya raylı sistem çalışmalarında bu endişelerimiz daha da çok ortaya çıkacaktır. Onun dışında yine daha önce bahsettiğimiz gibi de hala doğa ve turizm kenti olan Antalya'nın kendi değerlerine sahip çıkamadığı, hala kentsel rantı kurban edildiği kararlar -Kırcami Bölgesinde olduğu gibi- alınmaya devam ettiğini görüyoruz. Bu da vurgulamamız gereken diğer bir husustur.

E. Manavoğlu: Antalya'da konu dönelim dolaşım turizme geliyor. Antalya bir turizm kenti.

O. Ermergen: Turizmin başkenti. Birçok politikacı ve vatandaşımızın da dilinde dolaşan bir terimdir bu. Ama turizmin başkenti olan Antalya'yı, her geçen gün nasıl yok ettiğimizin de çok kişi farkında değil. Bir süre sonra herkes elini yüzüne koyacak ve biz bu noktaya nasıl geldik diye düşünecektir. Turizmin başkenti olan kenti nasıl yok ettiğimizi ve bunu nasıl becerdiğimiz tartışacaktır. Yani Antalya kendi ayağına kurşun sıkıyaya devam etmektedir.

E. Manavoğlu: Antalya'nın geleceğini nasıl görüyorsunuz? Antalya kentinde şehircilik

sorunları büyüyerek devam mı edecek, yoksa olumlu gelişmeler olacak mı?

O. Ermergen: Bu kadar olumsuz düşünmek istemem çünkü artık kentli de bilinçli olmaya başladı. Gerek uygulamalardaki sorunları yaşayıp gördükçe, gerek meslek odalarının bu konudaki uyarıları, çalışmaları sayesinde kentlinin belli bir kesiminin bilinçli hale geldiğine inanıyorum. Bilinçli kesim her geçen gün azalmayacaktır, çoğalacaktır. Çünkü yaşarken gördüğü sorunları sesli olarak dile getirmeye yavaş yavaş başlamıştır. Elbette bunun gereği de bundan sonra kenti yönetenleri seçme konusunda göstereceği hassasiyet başta olmak üzere ama daha da önemlisi kentte olan bitenle ilgilenmek ve katılımcı demokrasinin gereği olarak sorunlara o anda müdahale etmek anlamında becerisini ve çalışmalarını daha da çok yoğunlaştıracağını düşünüyorum. Elbette tahribat sonsuza dek gidemez. Buna bir dur denilecektir. Buna ilk önce kentli kendisi dur diyecektir. Ama yine Antalya buna rağmen doğasıyla her şeyiyle buna direnmektedir. Önümüzdeki dönemlerde hep böyle gidecektir demek istemiyorum sürecin muhakkak tersine döneceğini düşünüyorum.

E. Manavoğlu: Antalya'nın gelişiminde ve geleceğinde planlamanın rolü ne olacak?

O. Ermergen: Planlama maalesef kente katkıda bulunma amacıyla yola çıkıp ancak yine zaman zaman kentin olumsuz gelişmelerine ister istemez çanak tutan bir araç haline geldi ve gelmeye devam ediyor. Planlamayı talep eden ve bu talebi karşılayan her iki kesimin duyarlılığı değişmedikçe, bu böyle devam edecek gibi gözüküyor.

E. Manavoğlu: Siyaset de önemli tabii.

O. Ermergen: Kastettiğim cephenin bir yönü siyasettir. Talep eden halk ve kentlidir. Elbette bunlar içerisinde çıkar grupları da vardır. Talebi karşılayan da yönetimler ve siyasetçilerdir. Bunlar belli bir bilince erişikten sonra bu talep ve arzın kamu yararı doğrultusunda oluşması veya gelişmesi yönünde artık çaba göstereceklerdir. Ancak planlama o zaman gerçek anlamda kente katkıda bulunmaya başlayabilir. Şu anda ise kentin gelişmesini şekillendirdiği kadar bir o kadar da kent yaşamına çevreye ve kamuya yük getirmeye hala devam etmektedir. Yani buradan şunu anlatmak istiyorum. Planlamada hep kolaylığa kaçılmaktadır. Yıllardan beri hep dile getiririz, kenti sağlıklılaştırma konusunda radikal anlamda maalesef

hiçbir karar alınmıyor. Tartışılıyor, alınmıyor. Yapı yoğunluğunun artırılması konusunda, kent dokusunu bozan kararlar konusunda, ciddi anlamda olumlu bir karar alınmıyor. Tam tersine planlama çalışması adı altında bunlar yok varsayılarak, "daha fazla nereye iskana açabiliriz, plan değişiklikleriyle neleri, hangi rantları yaratabiliriz" çabası gözleniyor. Planın ana mantığına ve genel ilkelerine dikkat edilmeden yüzlerce, binlerce plan tadilatı yapılarak kentin her noktasında her an ne olacağı konusunda endişeler yaratılmaktadır. Artık bu kanaksanmış bir durumdadır. Bütün bunlara dur denilmediği müddetçe planlama bu kısır döngü içerisinde daha çok olumsuz gelişmelere çanak tutan yönünü sürdürecektir.

E. Manavoğlu: Sohbetimizin sonuna gelirken mesleğini icra eden şehir plançılarında ne gibi tavsiyelerde bulunursunuz?

O. Ermergen: Bu konuda herkes çok şey söylüyor. Ben şunu söyleyebilirim. Elbette mesleğimizi icra edeceğiz, bundan para kazanacağız ve hayatımızı sürdüreceğiz. Bunu yadsıyamayız. Fakat bunca yıldır benim gördüğüm şu olmuştur. Eğer plançı olarak siz kendinizi ve ne yaptığınızı doğru anlatamıyorsanız yaptığımız planlama çalışmasından para kazanmanızın bir anlamı kalmıyor. Para kazanırsınız ama kente, kamuya ve gelecek nesillere doğru işler aktarmazsınız. Mesleklerini bir kere ciddiye almışlardır. Çünkü kamusal bir görev yapmaktadırlar. Çıkar çevrelerinin, siyasetçilerin oyuncuğu olmalıydı. Şu da söylenebilir işveren onlardır, patron onlardır, onların dediği olur mantığı pratik hayatta geçerli görünebilir ama zaten hep böyle diye diye bu günlere gelindi. Halbuki mesleğimizin bu kadar basit bir şey olmadığını eğer biz onlara anlatamıyor isek, bu konudaki direncimizi, çabamızı sürdürmüyor isek hep böyle sürer gider, yani üç kuruş, beş kuruşlar kazanmak için olumsuz anlamdaki planların altına imza atmaya devam ederiz ve aslında planlamadan ekme yemek anlamında, para kazanmak anlamındaki o bilinen pastayı

bir türlü büyütemeyiz. Bu pasta planlamanın ne kadar ciddi bir iş olduğunu anlatarak büyütebilir. Detay gibi gördüğümüz çok basit gibi gördüğümüz planlama değişikliği için ne kadar önemli bir karar olduğunu ve bunun ne kadar ciddi irdelemeler sonucunda ancak karara bağlanabileceğini önce biz bilmeliyiz daha sonra da anlatmalıyız. Tabii Türkiye gibi bir çok sorunların yaşandığı bir ülkede planlamayı ideal yürütmek gibi bir iddiamız çok ütöpik gibi görünebilir ama, ben yıllardan beri şunu anlatmaya çalıştım. Kendimizi ifade edemediğimiz, anlatamadığımız, mesleğimizi anlatamadığımız sürece basit bir yasal formaliteyi yerine getirmek ve bunun altına imza atmak kadar basite indirgediğimiz müddetçe bu yukarıda bahsettiğimiz aşamayı hiçbir zaman kaydedemeyiz.

E. Manavoğlu: Son olarak, günümüzde Odanın çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

O. Ermergen: Elbette gayet olumlu düşünüyorum. O yıllardan beri bizim en büyük çabamız bu meslek camiasının Antalya'da kurumsallaşmasıydı. Kurumsallaşma olmadan hiçbir yere varılamaz. Bence o dönemden itibaren bu döneme kadar ciddi bir mesafe kaydedilmiştir. Sayımızın da belli bir rakama ulaşması, bu konuda katkıda bulunan arkadaşlarımızın çoğalması, bu süreci doğal olarak beraberinde getirmiştir. Odamızın en büyük sorunu maddiyattır. Diğer meslek odalarına baktığımızda, Antalya özelinde söylüyorum bunu, maddi açıdan hiçbir sıkıntıları olmaması, yapılan eylemler ve işlemler açısından bir avantaj yaratmıştır. Ben ilk günlerden beri nicelik değil, nitelik çok önemlidir derim. Önemli olan doğru işler yaparak, kurumsallaştırmayı arttırmak ve odanın saygınlığını daha yukarılara çekmek azımdır. Bu konuda olumlu gelişmeler her geçen gün artıyor ve armaya devam edecektir.

E. Manavoğlu: Bu güzel söyleşi için teşekkür ederiz.

O. Ermergen: Ben teşekkür ederim.

Özge YAĞCI

Antalya Kenti'nin Geçmişten Günümüze Mekansal Gelişimi ve Planlama Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Ebru MANAVOĞLU

Özet

Türkiye'de özellikle 1950 yılından itibaren; önemli politik, ekonomik değişimlerin olduğu bir dönemde başlayan ve artan bir hızla devam eden kentleşme hareketleri, hızlı ve plansız olarak gerçekleşmiş ve mekana etkisi düzensiz olmuştur. Antalya kenti, ülkemizin kentleşme sürecinden en fazla etkilenen yerleşmelerinden birisidir. Sahip olduğu tarihsel, doğal, kültürel varlıkları ile gerek yerli gerekse yabancı turistlerin en çok rağbet ettiği yöreler arasındadır. Ancak kent, özellikle son yıllarda turizmin gelişimine paralel olarak, kentleşme açısından hızlı bir değişim göstermiştir. 1990 ve 2000 nüfus sayımı sonuçlarına göre Antalya ülkemizin nüfusu en hızlı artan kentidir. Hızlı nüfus artışı, turizm kararlarının mekana olumsuz yansması, artan konut stoğu ve düzensiz yapılaşma kentteki korunacak alanlara, kıyılara önemli bir baskı oluşturmuştur. Bu çalışmada Antalya kentinin planlama çalışmalarının başladığı 1950'li yıllardan günümüze kadar geçen zaman sürecinde kentsel mekanın biçimleniş planlama çalışmalarıyla birlikte değerlendirilecektir.

1. Antalya'nın konumu ve kuruluşu

Antalya ili, Türkiye'nin güneyinde, Akdeniz kıyısında yer almaktadır (Şekil 1). Antalya, Burdur ve Isparta illerinin oluşturduğu Batı Akdeniz Bölgesi'nin en büyük kenti ve bölge merkezi konumundadır. Teke ve Taşeli platoları arasında kalan Antalya Körfezi ile arkasındaki Toros Dağları ve kuzeyde Göller Bölgesinden oluşan Batı

Akdeniz Bölgesinin kıyı kesiminde ovalar, yüksek kesiminde yaylalar yer almaktadır. Türkiye topraklarının %2,7'sini oluşturan Antalya ilinde ülke nüfusunun % 2,5'i yaşamaktadır (Antalya Valiliği 2002).

Antalya zengin doğal, kültürel, tarihi ve çevresel değerlere sahip bir kıyı kentimizdir.

Kentin çevresini oluşturan dağlar, tarım alanları, ormanlar, kıyılar, vadiler ve akarsular, çevresel ekosistemi oluşturan doğal yapı elemanları olarak kentin imajına büyük katkı sağlamaktadır.

Yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen bulgulardan Antalya ve Bölgesinde 50 bin yıl önce insanların yaşadığı kanıtlanmıştır. Bu kanıtlar Antalya'nın 27 km. batısındaki, Yağcılar Köyü sınırları içindeki Karain Mağarası'nda bulunmuştur. Karain, eski Taş Devrinden buyana, kırkbin yılı aşkın bir süre içinde kullanılmıştır (Utta, 1995).

Şekil 1. Antalya'nın ülke ve bölgedeki konumu (Büyükşehir Belediyesi 2004).

Şehir Plancısı,
TMMOB Şehir Plancıları
Odası Antalya Şubesi
Yönetim Kurulu Üyesi

Antalya 15.yy'da bir liman şehri olarak çok sınırlı bir tarımsal alanın kontrol merkezi haline gelmiştir. 15.yy ve 16.yy'da şehir sur dışında kuzeye doğru büyüme göstermiş ve merkez sur dışındaki kuzeydeki kapının çevresinde oluşmuştur. 17.yy'da sur içinde 5.000-10.000 kişi, sur dışında 10 000 kişi olmak üzere toplam 15 000- 20 000 kişi olduğu sanılmaktadır. 19.yy'ın ilk yarısında şehrsel yapının fazla değişmediği, 19. yy'ın ortasından sonrada ticaret eylemlerinin yoğunlaştığı kent, büyük hinterlandı olan bir liman şehri olmamış, ulaşım güclüğü nedeniyle kontrol alanı genişleyememiş, üç taraftan yüksek dağ sıralarıyla çevrilmiş sınırlı bir tarımsal alanın artık ürününü toplayan bir merkez olarak kalmıştır. Antalya 20. yy ortalarından sonra tarım ve turizm alanındaki gelişmelerle nüfus ve mekansal yapı bakımından büyüme göstermiştir (Can, 1992).

Cumhuriyet'in kurulduğu yıllarda (1927) nüfus hareketlerinin durağan ve göç olgusunun az olması, nüfus artışına da yansımış, kentin nüfusu 30 yılda 12.500 kişi artmıştır (Dampo 2002). Kent bu yıllarda tarım ve ticaret etkinliklerinin egemen olduğu, daha çok Kaleiçi ve çevresinde yerleşimin söz konusu olduğu bir kentken, bugün hızla nüfusu artan, farklı toplumlardan, farklı kültürlerden binlerce insanın turizm etkinliklerine sahne olan, iç göç hareketleri ile farklı kültürlerin mozağını sergileyen, uluslararası üne sahip, kentsel işlevleri artmış bir kenttir.

2. Çalışma Yöntem ve İçeriği

Antalya kentinin mekansal gelişimi ve planlama çalışmaları 1950 yılı sonrası 6 dönemde incelenecektir.

1. 1950-1960 dönemi
2. 1960-1970 dönemi
3. 1970-1980 dönemi
4. 1980-1990 dönemi
5. 1990-2000 dönemi
6. 2000-2009 dönemi

Araştırma materyalini, Antalya kent bütünü kapsamında bugüne kadar yapılan imar planları ve bu planlara ilişkin açıklama raporları, hava fotoğrafları, yazılı ve sözlü kaynaklar oluşturmaktadır.

3. Antalya Kenti'nin Mekansal Gelişimi ve Planlama Çalışmaları

3.1. Antalya kentinin mekansal gelişimi ve planlama çalışmalarında 1950-1960 dönemi

Türkiye'deki kentleşme süreci paralelinde Antalya kentinin mekansal oluşumu ve buna bağlı olarak kimlik değişimi 1950 yıllarında başlamış ve bundan sonra da hız kazanmıştır. 1950 yılında kentin yayılma alanı 270 ha. nüfusu 27.515 kişi iken 1960 yılında kentin yayılma alanı 690 ha. nüfus %85'lik bir artışla 50 908'e yükselmiştir (Çizelge 1). Kent bu göç hareketlerinden ekonomik, sosyal ve fiziksel yönden etkilenmiştir.

Çizelge 1. Antalya kenti merkez nüfusunun gelişimi (TÜİK, 2007)

Sayım Yılı	Nüfus	Artış Oranı (binde)
1950	27.515	9,90
1955	35.283	28,23
1960	50.908	44,28
1965	71.833	41,10
1970	95.616	33,10
1975	130.774	36,77
1980	173.501	32,67
1985	261.114	50,49
1990	378.208	44,84
2000	603.190	44,13
2007	775.157	-

Bu dönem aynı zamanda kentte kamu yatırımlarının ve sanayinin başladığı dönemdir. 1952 yılında kurulan Antbirlik (Antalya Pamuk ve Narenciye Tarım Satış Kooperatifleri Birliği), Antalya'da tarımsal gelişme ve tarıma dayalı sanayinin kurulmasında önemli rol oynamıştır. 1956 yılında kentteki işsizlik sorununu çözmek için Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikasının temeli atılmış, 1961 yılında üretime başlanmıştır. Aynı yıl Antalya Kepez Elektrik Santrali işletmeye açılmıştır. 1957 yılında Antalya Ferrokrom Fabrikası kurulmuştur.

Antalya'da şehir planlama çalışmalarına 1950'li yıllarda başlanmış olup, ilk şehir planı İller Bankası Genel Müdürlüğü'nce hazırlanmış, 1957 yılında Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onanmıştır. Bu plan Kaleiçi ve çevresiyle bir-

likte, batıda Bahçelievler, kuzeyde Şarampol, doğuda Yenikapı bölgesini kapsamaktadır (Anonim 1996). Planda tutarlı bir gelişme stratejisi ve sosyal donatı alanlarının dengeli dağılımı öngörülmekle birlikte, göç ve nüfus artışı yeterince değerlendirilememiştir. Ayrıca planda, kentin özgün dokusu ve iklim özelliklerinin göz önünde bulundurulmaması, kentsel mekanda geri dönülemez bir imar sürecini başlatmıştır (Dampo 2002).

Kentin bu dönemdeki gelişmesi Kalekapısı ve merkezün çevresinde olmuştur. Burdur yolunun doğu ve batısında ; Bahçelievler, Memurevleri, Yıldız, Varlık, Deniz mahallelerinin doğusunda Üçgen, Muratpaşa, Eyiler mahalleleri ve Lara yönünde; Sinan, Zerdalilik, Çaybaşı ve Yüksekalan mahalleleri yönünde gelişmeler görülmektedir (Dampo 2002)

Kente gecekondulu ilk kez bu dönemde başlamıştır. Özellikle 1950'li yılların sonlarına doğru başlayan gecekondulu gelişimi kentin özellikle kuzey-batısında ilk toplu ve yoğun gecekondulaşma, fabrikaların kurulmasıyla eşzamanlı bir gelişim göstermiştir (Anonim 2006).

Antalya'da 1950-1960 yılları arası dönem; sanayileşmenin başlamasıyla birlikte kırdan kente göçle gelen nüfus artışının görüldüğü, bunun sonucunda daha iyi iş, daha iyi çalışma, dinlenme ve barınma arzularıyla kente gelen kişilerin bu ihtiyaçlarına cevap verecek kenti kurma çabalarının görüldüğü bir zaman sürecidir. Kentte bundan sonra da artarak devam edecek olan kentleşmenin, mekanda yaratacağı sosyal, kültürel ve fiziksel değişimler yavaş yavaş başlamaktadır.

3.2. Antalya kentinin mekansal gelişimi ve planlama çalışmalarında 1960-1970 dönemi

Kente bu dönemde, kentleşme hareketlerinin mekansal etkileri görülmeye başlanmıştır. Bu dönem, üretimde farklılaşmayı getiren, sosyo-ekonomik ve kültürel değişime yol açan yeni bir yerleşme biçimlenmesinin başladığı dönem olması açısından önem taşımaktadır. 1960 yılında 50 908 olan kent nüfusu, 1970 yılında %88'lik bir artışla 95 616 kişiye ulaşmıştır.

1965 yılında yeni bir imar planına gereksinim doğmuş ve yine İller Bankası, kentin 1969 yılında

Şekil 2. Eski Antalya

tamamlanan 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı'nı hazırlamış, ancak 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarının yapımı tamamlanamamıştır (UTTA, 1995).

1960-1965 yılları arasında DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) yönetiminde Antalya Projesi hazırlanmıştır. Bu projenin amacı, Antalya, Burdur ve Isparta illerini içine alan bölgede ekonomik ve toplumsal yönden dengeli bir gelişmeye temel olacak yatırım öncesi araştırmaları yapmak ve Türk personelin planlama konusunda yetiştirilmesi için pilot proje hizmeti görmektir. İmalat sanayi, turizm, ticaret, sulama, tarım, ormancılık, istihdam gibi konuları kapsayan çalışmalar arasında bir bütünlük sağlayabildiğini öne sürmek güçtür (Keleş 1997).

1960- 1965 yılları arasında Kalekapısı çarşısı oluşmuş, 1965-1970 yılları arasında , Kalekapısı ile Belediye işhanı arasında, caddenin güneyinde bugünde kullanılan devam eden ticaret fonksiyonları yerini almıştır. 1970 yıllarında Vakıf İşhanı yapılmıştır (Anonim 1990).

Gecekondulaşma bu dönemde devam etmiş, Antalya'nın kırsal kesimleri ile Isparta, Burdur, Konya gibi yakın illerden göç alan Antalya'da 1965 yıllarından sonra Kızıltoprak ve Yüksekalan gecekondulu mahalleleri gelişmiş, Yüksekalan mahallesi genişleyerek kuzeyde çevreyoluna kadar yayılmıştır.

Doğal ve kültürel kaynak potansiyeli yüksek bir kent olan Antalya'nın 1969 yılında turizmde öncelikli alanlar olarak belirlenmesiyle planlama ve yatırım önceliği artmıştır.

1960-1970 dönemi Antalya'nın hızlı nüfus artışı ve kentleşmeden doğan sosyal, kültürel ve mekan-sal değişimlere hazırlıksız yakalandığı bir süreçtir. Sorunlara geçici çözüm arayışları özellikle kent merkezinde tarihi dokunun tahribine yol açmış, yenileşme çabaları mekanda kültürel ve fiziksel tahribatlar yaratmıştır. Özellikle Antalya kent merkezinde eski dokunun yer aldığı bölgenin çeperindeki yapılaşma ve rant artışı, bu rantı karşılayabilmek ve gelirlerini arttırılabilmek için çok sayıda dükkânın ve büro katlarının içinde bulunduğu işanları yapılmış, ana caddeler dönüşüm geçirmiş, eski doku yıkılarak yapılan kimliksiz yapılar ticaretin yoğunlaştığı mekanlar haline gelmiştir.

3.3. Antalya kentinin mekansal gelişimi ve planlama çalışmalarında 1970-1980 dönemi

1974 yılından itibaren Antalya'da, bu tarihe kadar görülmeyen yoğun bir yapılaşma talebi olmuştur. Bu talebi arttıran etmenlerin başında; Güney Antalya'nın turizm alanı ilanı ve altyapı çalışmalarının başlaması, yeni liman inşaatının tamamlanması, havaalanı kapasitesinin arttırılması, eski liman ve Kaleiçi projesinin uygulamaya konulması, Fethiye-Kaş yolunun yapılması, Antalya'nın ülke çapında çok önemli bir turistik merkez işlevi yüklenmesi. Bu gelişmelerin sonucunda da önce yakın illerden başlayarak daha sonra Türkiye'nin diğer illerinden "kentte bir daire sahibi olmak" talebini ortaya çıkarması; bu taleplerin sonucunda da planda öngörülmeyen yeni yerleşim alanlarının yapılaşmaya açılması sonucunu doğurmuştur (Anonim 1990). 1980 yılında kent nüfusu 173 501 kişiye ulaşmıştır.

Antalya'da bu dönemde yapılan altyapı yatırımlarının kent makroforunun bugünkü yapısının oluşmasında etkisi olmuştur. Hurma mevkiinde Antalya limanının yapılması, Burdur ve Kemer-Antalya çevre yollarının yapılması Antalya'nın bugünkü gelişimini etkileyen önemli yatırımlardır.

Bu dönemde sanayileşme daha çok yerel ölçekte tarımsal ürün, tekstil ve gıdaya yönelik olarak yapılmaktadır. 1974 yılında Antipil Tesislerinin

açılışı bu dönemdedir. 1976 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile kurulan Antalya Organize Sanayi Bölgesi kentteki sanayi tesislerini arttırarak istihdam yaratmıştır.

Sanayileşme ve kentleşmeye paralel olarak gece-kondulaşma da bu dönemde hız kazanmış ve nitelik değiştirmeye başlamıştır. Kentleşmenin başladığı ilk yıllarda kırdan kente göç eden nüfusun barınma ihtiyacını karşılamak için yapılan yasal olmayan yapılar, geçen zaman sürecinde kentsel ranttan pay almak için değişikliğe uğramış, kat adetleri artmış ve imar aflarıyla yasallaştırılmıştır. Muratpaşa gecekondulu mahallesi 1970 yılından sonra gelişmeye başlamış, 1973-1976 yılları arası hızla yayılmıştır. 1980 yılından sonra gecekondular çevre yolunun kuzeyinde Masadağı eteklerinde bir kuşak oluşturmuş, ayrıca Burdur yolunun iki tarafında Kepezaltı, Göçerler ve Ahatlı'da yoğunlaşmıştır. Belediyelerin denetimsizliği, gecekonduların yayılmasını hızlandırmıştır. 1980'lerin başında Antalya'da 10 000'in üzerinde gecekondulu olduğu bilinmektedir (Güçlü, 2002).

Antalya'nın kent planlama çalışmaları da bu dönemde hız kazanmıştır. İller Bankası'nca 1969 yılında yapılan 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve bu plan doğrultusunda hazırlanan 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planlarının tamamlanması üzerine ilk kez yerinde büro kurularak ciddi bir analitik etüde dayanan kent planı hazırlanmaya karar verilmiş ve planlama çalışmalarına 1976 yılında başlanmıştır. Can Planlama Bürosu tarafından yapılan 1978 yılı imar planı, ana strateji olarak, yapılaşmanın ve gelişim alanlarının batıya kaydırılarak, doğudaki tarım alanlarının korunmasını; doğuda Lara bandının doğal sit olarak tanımlanmasını ve Eski Lara yolu ile deniz arasında yapılanmanın çok sınırlı tutularak sadece belirli yerlerde turistik tesislere yer verilmesini öngörüyordu. Ayrıca şehrin su kaynaklarının imar planı ile korunarak, kirlenmemelerini sağlamak açısından çevrelere çok sınırlı tutularak sadece belirli yerlerde turistik tesislere yer verilmesini öngörüyordu. Ayrıca şehrin su kaynaklarının imar planı ile korunarak, kirlenmemelerini sağlamak açısından çevrelere çok sınırlı tutularak sadece belirli yerlerde turistik tesislere yer verilmesini öngörüyordu. Ayrıca şehrin su kaynaklarının imar planı ile korunarak, kirlenmemelerini sağlamak açısından çevrelere çok sınırlı tutularak sadece belirli yerlerde turistik tesislere yer verilmesini öngörüyordu. Ayrıca şehrin su kaynaklarının imar planı ile korunarak, kirlenmemelerini sağlamak açısından çevrelere çok sınırlı tutularak sadece belirli yerlerde turistik tesislere yer verilmesini öngörüyordu.

1970'lerden itibaren Türkiye'de otomobil üretimine başlanmasıyla otomobil sahipliği artmıştır. Antalya'da da bu dönemlerde artan

otomobil sahipliği mekanda hissedilmeye başlanmış kentsel alan hızla yayılmaya devam etmiştir. İkinci konut kooperatifçiliği kıyılardaki arazi spekülasyonunun yoğun olarak yaşandığı bir sürece yaratmıştır. İmar planı olmadığı için yöre köylüsünden ucuza alınan araziler kooperatif sahipleri tarafından mevzii imar planları yapılarak imarlı alanlara dönüştürülmüştür. 1970'lerin ikinci yarısından itibaren kentleşmenin mekanda etkisi net olarak görülmeye başlanmıştır.

1979 yılında yürürlüğe giren Kaleiçi Koruma ve Geliştirme İmar Planının getirdiği sınırlamaların da etkisiyle kent merkezine ulaşan Atatürk Caddesi ve Cumhuriyet Caddesi ana aksında da yenileme ve yoğunluk artışı baskıları artmış, ticari etkinlikler yoğunluk kazanmış ve kent merkezinde trafik, gürültü ve otopark sorunları oluşmuştur (Anonim 1990).

1970-1980 dönemi Antalya'nın ilk kez yerinde büro kurularak kapsamlı bir araştırmaya dayalı planlama çalışmasının başlaması ve geleceğe dönük olumlu plan kararları içermesi bakımından önemli bir zaman sürecidir. Bu planın mekansal etkileri 1980 yılından sonra görülmeye başlanmış, kentin gelişimi batıya doğru olmuştur.

3.4. Antalya kentinin mekansal gelişimi ve planlama çalışmalarında 1980-1990 dönemi

Antalya il genelindeki nüfus bilgilerini değerlendirdiğimizde, 1985-1990 yılları arasında kent nüfusunun yıllık artış oranı binde 82.97'e çıktığı görülmektedir (Çizelge 2).

1983 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunuyla kentteki yatırımlar artmış, buna bağlı olarak turistik yatak kapasitesi büyük artış göstermiştir. Turizm sektöründeki gelişmelerin önemli bir göstergesi olan yatak kapasitesindeki artışların kent ekonomisine sosyal ve kültürel altyapı gelişmesine önemli katkıları olmuştur. Kentte yeme-içme, eğlence, spor ve kültürel tesislerin, sosyal ve teknik altyapının aynı zamanda kentsel hizmetlerin gelişmesine olumlu etkisi olmuştur.

Antalya'daki kentleşmeyle birlikte kentteki çalışanların sektörel dağılımında da değişiklikler olmuştur. Antalya, Cumhuriyet'in kuruluşundan 1960'lı yıllara kadar tarımın tek hakim olduğu bir ekonomik yapıyı oluştururken, 1969 yılında Antalya Bölgesi'nin Turizm Gelişme Bölgesi olarak ilan edilmesi ve 1970'li yıllarda birçok Turizm Gelişim Projesi'nin hayata geçirilmesi Antalya ilinin ekonomik yapısında önemli deği-

Çizelge 2. Antalya Kent ve Köy Nüfusu, Yıllık Artış Oranı (1927-2008) (TÜİK, 2008)

SAYIM YILI	TOPLAM	KENT NÜFUSU	BUCAK VE KÖY NÜFUSU	YILLIK ARTIŞ ORANI (BİNDE)		
				GENEL	KENT	KÖY
1927	206.270	35.533	170.737	-	-	-
1935	242.609	43.857	198.752	20.28	26.31	18.99
1940	256.366	49.903	206.463	11.03	25.83	7.61
1945	278.178	48.714	229.464	16.33	-4.82	21.12
1950	311.442	53.972	257.470	22.59	20.50	23.03
1955	357.568	67.480	290.088	27.62	44.67	23.86
1960	416.130	95.424	320.706	30.33	69.30	20.07
1965	486.910	129.657	357.253	31.42	61.31	21.58
1970	577.334	176.008	401.326	34.07	61.13	23.27
1975	669.357	223.089	446.268	29.58	47.41	21.23
1980	748.706	280.837	467.869	22.41	46.04	9.45
1985	891.149	397.712	493.437	34.83	69.59	10.64
1990	1.132.211	602.194	530.017	47.88	82.97	14.30
2000	1.719.751	936.330	783.421	41.79	44.13	39.07
2008	1.859.275	1.273.940	585.335	38.36		

şikliklere neden olmuştur. Turizm olanakları, kentleşme ve göçün etkisiyle artan nüfus ekonomik yapıyı da etkilemiş, 1970 yılında tarımdan sonra toplumsal, sosyal ve kişisel hizmetler ikinci önemli sektör haline gelmiştir. Kentleşmenin hız kazandığı, kentsel nüfusun kırsal nüfusun önüne geçtiği, turizm projelerinin uygulanmaya başladığı ve yatırımların arttığı dönem olan 1980 döneminde, tarım ve hizmet sektöründe çalışanlar toplam istihdamda %81.14'lük bir orana sahip olmuştur. 1990 yılında tarım sektörü nün işgücü içindeki payı azalırken ticaret ve turizm 1980 yılından itibaren %165 oranda bir artış göstereyerek tarımdan sonra ikinci sektör haline gelmiştir. Antalya ili ekonomik faaliyetlerinde tarım, turizm ve hizmetler ağırlıklı bir yapının varlığını ortaya koymaya başlamıştır. Ayrıca bu dönemde inşaat sanayi bölgenin ekonomik büyümesine koşut ve bu büyümenin türevi olarak gelişen be işgücü artışında başta gelen sektörlerden birisidir. 1970 yılında bu sektörde çalışanların toplam istihdam oranı %2.41 iken, bu oran 1990'da %7.04'e yükselmiştir (Çizelge 3).

1982 yılında Antalya'nın tek yükseköğretim kurumu olan Akdeniz Üniversitesi'nin eğitim ve öğretime açılması kente yeni bir vizyon kazandırmıştır. Bugün Akdeniz Üniversitesi bilimsel çalışmaları ile kentin gelişmesini tetikleyen bir kurum, aynı zamanda kentsel gelişmeyi sağlayan bir alt merkez niteliğindedir.

Antalya'nın 1977-1994 yıllarındaki gelişimini yönlendirecek olan Can Planlama Bürosu, öncelikle 1/ 5000 ölçekli Nazım İmar Planı çalışmalarını yapmıştır. Antalya Belediyesi Planlama Bürosu ile hazırlanan Nazım İmar Planı, 1979 yılında tamamlanmış ve 1980 yılında onanmıştır. Daha sonra 1/1000 uygulama imar planları hazırlanmıştır. 1994 yılına kadar bu nazım plan sınırlarında revizyon ve ilave planlar yapılarak kentleşme devam etmiştir (Anonim 2006). 2000 yılı için 650 000 nüfus kapasitesi öngören plan, tutarlı hedefleriyle önem taşımakta fakat kentleşmenin yarattığı rant baskısına plan tadilatlarıyla yenilmektedir.

12 Eylül 1980 yılından sonra belediye sınırları değişikliğe uğramış, yeni sınırlara göre 1981 yılında 1/25 000 ölçekli Çevre Düzeni Nazım İmar Planı çalışmalarına başlanılmış ve bu plan da 1982 yılında İmar ve İskan Bakanlığınca onanmıştır. Bu süreç içinde 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı çalışmaları da devam etmiştir. Antalya Belediyesi'ne bağlanmadan önce planlama çalışmaları başlayan Altınova ve Çakırlar'ın imar planları da 1983 yılında onanmıştır (Anonim 2006).

1985 yılında kentin tahmin edilen çok üzerinde gelişmesi ve büyümesi 1/25 000 ölçekli planlarda revizyon imar planı çalışmasını gerektirmiş ve bu plan revizyonuyla, nüfusun 2005 yılında 1.000.000'a ulaşacağı hesaplanmış ve plan 1986 yılında İmar ve İskan Bakanlığı tarafından onan-

Çizelge 3. Antalya İli Çalışanların Sektörel Dağılımı (1970-2000 Dönemi) (D.İ.E., 2003)

Sektörler	1970		1980		1990		2000	
	İşgücü	%	İşgücü	%	İşgücü	%	İşgücü	%
Tarım, ormancılık, balıkçılık	217347	79.43	248913	70.80	316658	56.97	377654	49.85
Madencilik	291	0.11	420	0.12	572	0.10	596	0.08
İmalat Sanayi	13923	5.09	19657	5.59	33099	5.95	39518	5.22
Elektrik, gaz, su	133	0.05	501	0.14	1558	0.28	1685	0.22
İnşaat	6583	2.41	14584	4.15	39122	7.04	40151	5.30
Ticaret ve turizm	9000	3.29	16207	4.61	65405	11.77	137276	18.12
Ulaştırma, haberleşme, Depolama	5252	1.92	8411	2.39	18217	3.28	27806	3.67
Mali kurumlar, sigorta, banka	1580	0.58	4764	1.35	12377	2.23	24651	3.25
Toplumsal, sosyal ve kişisel hizmetler	16967	6.20	36343	10.34	64811	11.66	106519	14.06
İyi tanımlanmamış faaliyetler	2570	0.94	1796	0.51	4040	0.73	1658	0.22
TOPLAM	273646	100.00	351596	100.00	555859	100.00	757514	100.00

miştir. Bu revizyon plan kararlarına bağlı olarak çeşitli tarihlere 1/5000 ve 1/1000 ölçekli ilave imar planları da hazırlanmıştır (Anonim 2006).

1992 yılında 1/25 000 ölçekli Nazım İmar Planında mevcut planlarda gözönünde tutularak, 2010 yılında 1.500.000 kişinin barınacağı öngörülen kentte, ek nüfus için gerekli yeni kentsel donatılar ve yerleşme alanlarının düzenlenmesi gereğiyle yeniden bir revizyon yapılması düşünülmüştür. Bu planlama çalışmasının en önemli kararlarından birisi “verimli tarım topraklarının korunabilmesi için kentin daha az verimli olan kuzey platosuna çekilmesi uygun görülmüş ve burada yaklaşık 100.000 kişilik bir uydu kent oluşturulması” olmuştur.

Bu dönemde kırdan kente göçün yerini, kentten kente göç almıştır. Kent aldığı göçün %71.47’sini diğer il merkezlerinden almıştır. Kent Antalya il toplamına gelen göçün %73.90’ını almaktadır (UTTA 1995). Gecekondulaşma 1985 sonrası da sürmüştür, kentin kuzeyinde oluşmuş gecekondu mahalleri yoğunlaşarak büyümelerini sürdürmüşlerdir.

Antalya Serbest Bölgesi 1987 yılında kurulmuştur. Yatırımların sürdürüldüğü serbest bölge ticaret ağırlıklı ve Antalya Limanı’nın yanındadır.

DPT tarafından 1982 yılında yapılan Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi araştırmasıyla kent 4. kademe merkez olarak tanımlanmıştır. Kente, 1985 sonrası turizm yatırımlarının etkisiyle gelişen ekonomik yapı, demografik, ekonomik ve mekansal gelişimi 5. kademe işlevler yüklemiştir.

1980-1990 dönemi; özellikle 1985 yılından sonra hız kazanan turizm yatırımlarının etkisiyle kentin sosyal, kültürel, mekansal yapısında yapmış olduğu değişiklikler kente sağladığı ekonomik gelişmenin (ticaret, ulaşım, hizmetler, eğlence) yanında fiziksel anlamda çevrenin bozulmasına yol açmış, doğal değerler, su kaynakları, yeşil alanlar, kıyılar üzerinde olumsuz etkileri olmuştur. Kentte sık sık yapılan plan değişiklikleriyle, kentin doğal yapısının bozulması sonucunu doğuran plan kararlarıyla, kent yeni nesillere telafi edilemez görsel bir miras bırakmıştır. Özellikle ilk planlarda alınan doğru, korumacı plan kararlarının değiştirilmesiyle, tarım alanlarının iskana açılması, yapı yoğunluğunun artırılması, serbest kat uygulamaları, kaçak emsal tartışmaları, sit alanı sınırlarının daraltılması kentin bugünkü silüetini oluşturan temel nedenleri oluşturmaktadır.

3.5. Antalya kentinin mekansal gelişimi ve planlama çalışmalarında 1990-2000 dönemi

Antalya İli 2000 yılı genel nüfus sayım sonuçlarına göre, binde 41.79 yıllık nüfus artış hızı ile 1990-2000 döneminde 81 il içinde nüfus artışı en yüksek olan kentimizdir (Çizelge 4).

Çizelge 4. İller İtibariyle Nüfus ve Yıllık Nüfus Artışı

İLLER	1990	2000	YILLIK NÜFUS ARTIŞI (BİNDE)
ANTALYA	1.132.211	1.719.751	41.79
İSTANBUL	7.195.773	10.018.735	33.09
ANKARA	3.236.378	4.007.860	21.37
TÜRKİYE	56.473.03	67.803.927	18.28

Şekil 3. Antalya Lara bölgesinden görünüm (Orijinal, 2003).

Bu dönemde kentsel gelişmenin mekanda etkisi düzensiz olmakta, kent kimliğini bozan yapılaşmalar geri dönülemez Antalya silüetini oluşturmaktadır. Antalya'da turizm sektörünün hızla gelişmesi ve temel sektörün turizm olması plan kararlarına da yansımış kentin doğu ve batı kıyılarında, hassas alanlarda "Turistik Tesis Alanları" belirlenmiştir. Ancak turizm sektöründe oluşan istikrarsızlık ve artan rant nedeni ile "turizm tesis alanı" olarak belirlenen alanlar plan değişiklikleriyle konut alanına dönüştürülmüş, özellikle falezler üzerinde çok katlı ve lineer bir yapı oluşturulmuştur (Şekil 3) (UTTA 1995).

Antalya kentinin giderek genişlemesi ve ulaştığı nüfus büyüklüğü sonucunda 1994 yılında büyükşehir statüsünü almış; Muratpaşa, Kepez ve Konyaaltı alt belediyeleri ana kent belediyesini oluşturmuştur. Bu gelişmeler sonucunda 1994 yılında kenti yakın çevresiyle birlikte ele alan planlama çalışması başlatılmıştır.

Antalya'nın 1995-2015 yılları arasındaki gelişimini yönlendirecek imar planının yapımı işi özel bir planlama bürosuna verilmiştir. Zirleanan bu yeni plan 1/25 000 ölçekli 16 pafta ve 1/5000 ölçekli 70 paftadan oluşmaktadır. 1/25 000 ölçekli Antalya Nazım İmar Planı/ Yapısal Plan 21.11.1995 tarihinde, Antalya Büyükşehir sınırlarını kapsayan 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı 08.11.1996 tarihinde Büyükşehir Belediye Meclis kararı ile onanmıştır. 2015 yılı projeksiyon nüfusu dikkate alınarak yapılan plan 1 662 000 kişilik bir nüfus hedeflemektedir. Planın nüfus hedefleri ile plan kapasitesi arasındaki tutarsızlıklar, kentsel sosyal ve teknik altyapı-nüfus ilişkisinde yetersizliklerin bulunması, kentin gelişimine koşul ulaşım planının bulunmaması, tarım alanlarının yerleşime açılması, teknik sorunlar haritaların yetersizlikleri gibi nedenlerle plan meslek odalarının itirazları sonucunda 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı Antalya İdare mahkemesi tarafından 14.05.1998 tarihinde, 1/25 000 ölçekli Nazım İmar Planı Danıştay 6. Dairesi'nin 2002/1706 no'lu ve 13.03.2002 tarihli kararı ile Antalya'nın Danıştay kararı ile iptal edilmiştir. 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planında iptale gerekçe oluşturan (Çakırlar - Bahtılı bölgesi, Kırcaami Bölgesi) bölgeler yeniden irdelenmek üzere onama dışı bırakılmış ve plan 30.07.1998 tarihinde Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından yeniden onanmıştır.

Bu dönem aynı zamanda kentsel gelişmeyi sağlayacak önemli yatırımların kente kazandırıldığı bir dönemdir. 1990 yıllarında Akdeniz Küçük Sanayi Sitesinin ve Toptancı Hal Tesislerinin, 1996 yılında fuar, Antalya Kültür Merkezi, Cam Piramit Kongre Merkezi, otogar ve Konyaaltı kıyı düzenlemesinin hayata geçirilmesi kentin gelişmesinin kentsel mekana yansımalarıdır. Böylece kentte turizm çeşitlendirilmeye çalışılmış, alt merkezler yaratılmış, ticaret ve kültür kenti fonksiyonları yaygınlaştırılarak kentsel hizmetler farklılaşarak, uzmanlaşmıştır.

1990-2000 dönemi Antalya'nın kentleşme sorunlarıyla mücadele ettiği ve sorunlara çözümler arayışları geliştirdiği bir dönemdir. Özellikle ulaşım, çevre sorunları, sürdürülebilir kalkınma, ekolojik planlama kavramlarının sık sık dile getirildiği bu dönemde havza ölçeğinde planlama çalışmaları başlanması bakımından önemlidir. Bu zaman diliminde sivil toplum kuruluşlarının önderliğinde halkın kentin sorunlarının bilincine varması ve çözüm önerileri geliştirmesi, kente geliştirici bir etki yapmıştır

3.6. Antalya kentinin mekansal gelişimi ve planlama çalışmalarında 2000-2009 dönemi

10.07.2004 tarihinde yasalaşan 5216 sayılı "Büyükşehir Belediyesi Kanunu" ile Antalya Büyükşehir Belediye sınırları yeniden belirlenmiştir. Bu kanun kapsamında Büyükşehir belediyesinin mücavir alan sınırında yer alan diğer alt belediyeler olan Beldibi, Doyan, kuzeyde; Düzlerçamı, Yeşilbayır, Yeniköy (Döşemealtı), Çıglık, Varsak, Pınarlı, Aksu, Çalkaya, Yurtpınar belediyeleri ile 17 köy anakte dahil olmuştur (Şekil 4). Değişen yeni sınırlarla Antalya'nın çevresiyle bir bütün olarak havza bütünlüğü içerisinde ele alınması ve kırsal yerleşmelerle bir bütün olarak planlanması çalışmaları başlamıştır.

5216 sayılı yasa ile belirlenen yeni Antalya Büyükşehir Belediyesi sınırları ile kentin gelişiminin kontrolü ve planlaması açısından yerel yönetime yeni yetkilerle beraber önemli sorumlulukları da beraberinde vermiştir. Yasayla birlikte belirlenen sınırlar kentsel metropoliten bir alan tanımlamakla kalmamış aynı zamanda içerisinde pek çok doğal, kültürel, coğrafi, arkeolojik ve idari çeşitliliği içeren bir havzann metropoliten

idari sınır olarak belirlemiştir (Antalya Nazım Planlama Daire Başkanlığı, 2006).

Antalya'nın 1/50 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü tarafından 03.03.2005 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu plan 3030 sayılı kanun ile belirlenen yaklaşık 42.000 ha'lık alanda hazırlanmıştır (Nazım Planlama Daire Başkanlığı, 2006). Antalya Büyükşehir Belediyesi Nazım Planlama Daire Başkanlığı tarafından 1/50 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı ile bütünlük sağlayacak 1/50 000 ölçekli bir Stratejik Fiziki Planı hazırlanmıştır (Şekil 5).

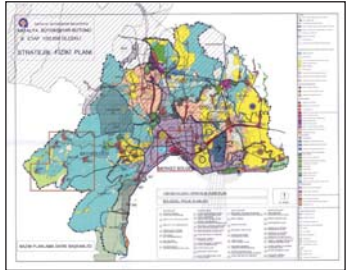
1/50 000 ölçekli "Antalya Stratejik Fiziki Planlama" çalışmasında hedef yıl 2020 olarak belirlenmiş, bu çalışmada Antalya kentinin 2020 yılı için Temel Gelişme Stratejisini İhtisaslasmış Kent Merkezine Bağlı Alt Merkezler Odaklı Gelişim Modeli olarak belirlenmiştir (Antalya Nazım Planlama Daire Başkanlığı, 2006).

Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından Burdur ve Antalya il sınırlarını kapsayan 1/100 000 ölçekli Antalya Burdur Çevre Düzeni Planı 16.04.2007 tarihinde onaylanmıştır. Yaklaşık 2.792.551 ha'lık bir alanı kapsamaktadır. Meslek odamız tarafından yapılan itirazlar neticesinde plan yürürlükten kaldırılarak 14.01.2008 onay tarihli 1/100 000 ölçekli Antalya-Burdur Çevre Düzeni Revizyon Planı yürürlüğe sokulmuştur. Meslek odamızın açmış olduğu dava neticesinde; Danıştay 6.Dairesi 14.07.2008 tarihinde; Plan; Bakanlıkça, "planın yapımına yönelik çıkarılacak bir yönetmelik çerçevesinde hazırlanacağı" ilgili Kanun Maddesinde belirtilmesine rağmen yönetmelik çıkarılmadan onaylanması, Planın askıya çıkarılmadan yürürlüğe girmesi, gerekçeleriyle yürütmeyi durdurma kararı almıştır.

Antalya kenti için 2000 yılı sonrası döneminin önemli konularından birisi kentsel dönüşüm projeleridir. 2000 yılı sonrası kentsel dönüşümün yasalarda yer almasıyla birlikte ülkemizin diğer kentlerinde de görülen kentsel dönüşüm çalışmalarını Antalya'da da hız kazanmış ve planlama gündeminde tartışılmaya başlanmıştır. Kentsel sorunların çözümünde bütüncül bir planlama anlayışını sağlamaya yönelik bir eylem olan kentsel dönüşüm projeleri, Antalya kentinde de

Şekil 4. Antalya Büyükşehir Belediyesi mücavir alan sınırdaki alt belediyeler (Manavgatlı 2005)

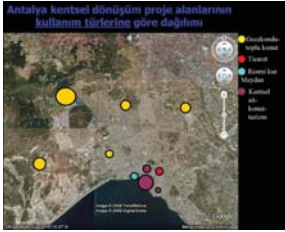
Şekil 5. Antalya Stratejik Fiziki Plan (Antalya Nazım Planlama Bürosu, 2006)

özellikle kent merkezinde ve gecekondu alanlarında uygulanmaya başlanmıştır.

Antalya'da özellikle kent merkezinde yapılan kentsel dönüşüm çalışmaları önem kazanmaktadır (Şekil 6). 31.12.2004 gün ve 25687 sayılı karar ile Kaleiçi turizm merkezini de içine alan Antalya kent merkezi "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi" olarak ilan edilmiş ve Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kaleiçi, Balbey ve Haşimişcan Mahallelerini içerisinde bulunduran yaklaşık 90 ha'lık bir alanı kapsamaktadır. Bu çerçevede hazırlanan kentsel dönüşüm projeleri bu dönemde hız kazanmıştır.

Şekil 6. Antalya Kent Merkezi Kentsel Dönüşüm Alanları

Gecekondu alanlarının yıkılarak sağlıklı konut alanlarına dönüştürülmesini amaçlayan kentsel dönüşüm projeleri gecekondu alanlarının yoğun olarak görüldüğü kentin kuzey bölgesinde görülmektedir. Gecekondu ve kent merkezinde kentsel yenileme şeklinde yapılan müdahaleler, tarihi alanlarda sağlıklılaştırma ve canlandırma şeklinde hayata geçirilmektedir.

2000-2009 dönemi Antalya kentinin değişim ve dönüşümünde önemli kararların alındığı ve mekana uygulandığı bir dönemdir. Özellikle planlama gündemini kentsel dönüşüm projeleri ve üst ölçekli planlama kararları oluşturmuştur. Ulaşım sisteminde yapılan düzenlemeler açılan yeni düzergahlar, kentin genişlemesini hızlandırmış, hizmetlerde çeşitlilik ve farklılaşma, kentin geniş alanlara yayılması kente metropoliten bir kimlik kazandırmıştır. Antalya'nın sorunlarının çevre yerleşmelerle bir bütün olarak havza ölçeğinde planlanması, üst ölçekli plan kararlarıyla gelişimin düzenlenmesi önem taşımaktadır. Özellikle bu dönemde stratejik planlama yaklaşımı, çok aktörlü karar alma süreçleri, katılımcı koruma politikaları oluşturulmaya çalışılmıştır. Kente çok sayıda kurumun planlamada yetkili oluşu ve bu kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği önemli bir sorunu oluşturmaktadır. Ayrıca Antalya'nın tutarlı ve bilimsel verilere dayandırılarak oluşturulan bir ulaşım politikasının bulunmaması kentin gelişimini olumsuz olarak etkilemektedir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Dünyadaki ve Türkiye'deki kentleşme hareketlerine bağlı olarak Antalya kenti sosyal, kültürel, fiziksel, ekonomik bakımdan hızlı bir şekilde değişikliğe uğramış, gelişmiş ve farklılaşmıştır. Antalya'daki kentleşme sürecinin Türkiye'deki politik ve mekansal kararlara bağlı olarak şekillendiği görülmektedir. Antalya kentindeki kentleşme süreci diğer kentlerimizle paralellik göstermekte, hızlı nüfus artışı, çevre kirliliği, ulaşım, görsel kirlilik, konut ihtiyacı, kent kimliksizliği, yeşil alanların yetersizliği, çevresel kaynakların ve korunacak değerlerin tahribi, gecekondulaşma, kent merkezi sorunları ortak sorunlar olarak görülmekte ve çözüm önerileri geliştirilmektedir.

Şekil 7. Antalya Kent Merkezi (Orijinal, 2009)

Antalya kentinde turizmin gelişmesi ve buna bağlı olarak hızlı nüfus artışı kentsel mekan organizasyonunda farklılaşmalar getirmiştir. Turizmin kente sağladığı ekonomik gelişmenin yanında, çevre sorunlarını da beraberinde getirmiş, özellikle kıyıları, su kaynakları, korunacak değerler, açık ve yeşil alanlar baskı altında kalmışlardır. Akdeniz Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde 2005 yılında yapılan bir araştırmada kente (Konyaaltı, Muratpaşa, Kepez Belediye sınırları) kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı 4.4 m^2 'ye yükselmiştir (Ortaçşeme vd, 2005).

Antalya'da 1950'li yıllardan başlayan ve günümüze kadar geçen planlama sürecinde politik ve yönetsel koşullar ve kararlar kentin gelişimini etkilemiş ve yönlendirmiştir. Özellikle 1980 sonrasında imar planlarıyla alınan korumacı ve tutarlı plan kararları, yapılan plan değişiklikleriyle, kabul edilen meclis kararlarıyla değişikliğe uğramış, bunun yanında yerel yönetimlerin denetim eksikliği kente olumsuz bir imar süreci yaşanmasına neden olmuştur. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığınca 2005 yılı içerisinde yaklaşık 40.000ha'lık alan Kültür ve Turizm

Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmiştir. 2006 yılı içerisinde ilan edilen toplu konut alanları Antalya ve yakın çevresine önemli bir yapılaşma baskısını beraberinde getirmiştir. Böylelikle Antalya kenti sınırları içerisinde çok sayıda yetkili kurumun varlığı planlama ve kentsel mekânın biçimleniş açısından önemli sorunlar doğurmuştur.

Bütün bu gelişmelerin yanında Antalya doğal güzellikleri ve kültürel çeşitliliğiyle dünyanın en güzel yerlerinden biridir ve turizm çeşitliliğine olanak sunarak her geçen gün daha da gelişmektedir. Özellikle Antalya gibi hızla gelişen kentler metropoliten ilişkilerin güçleneceği mekanlar olacaktır. Kentsel sorunların çözümünde kararlı politikaların benimsenerek, yetkili kurumların koordinasyon içerisinde çalışması önem taşımaktadır. Klasik planlama yaklaşımının dışına çıkılarak özellikle ekolojik değerleri koruyan planlama yaklaşımı hayata geçirilmelidir. Antalya ekonomik, sosyal, fiziksel kalkınmasını devam ettirmesi için sürdürülebilir kalkınma anlayışını benimsemeli, doğal ve kültürel potansiyeli yüksek öz değerlerine sahip olmalı ve kent kimliğini yaşatacak adımları en yakın zamanda atmalıdır.

Kaynaklar

ANONİM, 1990. Antalya Kent Merkezi İçinde Kalekapısı ve Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması Bilgi Kitabı, Antalya Belediyesi, Antalya, 185s.

ANONİM, 1996. Antalya Kıyı Yerleşmeleri Planlama Yapılanma Kullanma ve Sorunları, TMMOB Mimarlar Odası Antalya Şubesi Yayınları, Antalya, 127s.

ANONİM, 2006. Çevre Düzeni Planına Doğru. TMMOB Mimarlar Odası Antalya Şubesi Yayınları, Antalya, 46s.

CAN PLANLAMA BÜROSU, 1992. Antalya Nazım İmar Planı Revizyonu Araştırma ve Açıklama Raporu (1/ 25 000), Antalya, 78 s.

GÜÇLÜ, S., 2002. Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara.

DAMPO, 2002. Antalya Büyükşehir ve Yakın Çevresi Nazım Plan Çalışmaları Araştırma Değerlendirme Sentez Raporu, Antalya.

KELEŞ, R. 1996. Kentleşme Politikası. İmge Yayınevi Yayınları 4.baskı, Ankara, 510s.

MANAVOĞLU, E. Konyaaltı Kentsel Alanında Bir Yeşil Alan Sistem Önerisi Geliştirilmesi, Yüksek

Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Antalya, 158 s. 2005.

NAZIM PLAN DAİRE BAŞKANLIĞI.2006. 2020 Antalya Büyükşehir Belediyesi 1/50 000 ölçekli Fiziki Stratejik Planlama Çalışması Raporu. Antalya, 137 s.

ORTAÇEŞME, V., YILDIRIM, E. VE MANAVOĞLU E. (2005). " Kentsel Yeşil Alan Fonksiyonları Düzleminde Antalya Kenti Yeşil Alanlarına Bir Bakış" Antalya Yöresinin İnşaat Mühendisliği Sorunları Kongresi Bildiriler Kitabı, Cilt 2, s.539-549. Antalya.

SUHER, H. 1992. Şehirciliğe Giriş Ders Notları. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü I. Yarıyıl, İstanbul.

UTTA, 1995. Antalya Anakenti Yapısal Planı- 1/ 25 000 Raporu, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Antalya, 199 s.

DİE, 2000. www.die.gov.tr

DİE, 2002. 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri; Antalya, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü., Ankara, 211 s.

TUİK 2007, 2008. www.tuik.gov.tr

Antalya Tarihi Kent Merkezi Gelişim Süreci

Özge YAĞCI

I. Kent Merkezleri, Geleneksel Merkez Özellikleri

Tarihi Kent merkezleri farklı kentsel kullanım alanlarının bir arada ve birbiriyle yoğun bir şekilde ilişki içerisinde bulunduğu alanlardır. Ticaretin yoğun olarak yaşandığı tarihi kent merkezleri her gün birbirinden farklı ekonomik, politik, sosyal ve kültürel ilişkilerin geleneksel bir şekilde sürdürdüğü kentsel alanlar olmuşturlardır. Ayrıca tarihi kent merkezleri içerlerinde belli bir kültür birikimini barındıran, tıpkı bir insan gibi bir geçmiş, geçmişini üzerinde barındıran izleri ve bu izlerin oluşturduğu bir karakter olan mekânlardır (ŞEHİR PLANCILARI ODASI, 2005, s. 18). Geleneksel kent merkezleri üzerindeki kültürel sosyal ve ekonomik katmanların doğru bir şekilde algılanması kent kimliğinin de doğru bir şekilde algılanmasını ve buna uygun projelerin hayata geçirilmesini kolaylaştıracaktır.

II. Antalya Tarihi Kent Merkezi Gelişim Süreci

II. A. Helenistik Dönem

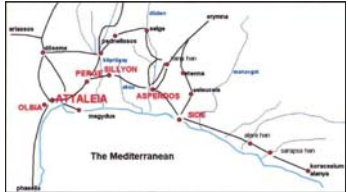
Antalya ilk çağlardan itibaren etnik açıdan tek bir topluluğa ait olmamıştır. "Çeşitli Irklar Ülkesi" anlamına gelen ve batıda Phaselis'ten başlayıp doğu'da Side'ye kadar uzanan Pamphylia Bölgesi: Batıda Likya uygarlığı, kuzeyde Pisidia ve korsanlar ülkesi anlamına gelen Kilikya ile çevrelenmektedir (Çimrin, 2007,s.33).

Antalya Kenti Bergama Kralı II. Attalos tarafından İÖ. 159-138 yıllarında kurulmadan önce

Şehir Plancısı,
TMMOB Şehir Plancıları
Odası Antalya Şubesi
Yönetim Kurulu Yedek Üyesi

Şekil 1: Pamphylia ve çevresi, kaynak: <http://images.google.com.tr>

Şekil 2: Pamphylia şehirleri, kaynak: SÜER, 2006,s.10

Şekil 3: Attaleia kenti kurulamadan önce kuzey ve güney kent, kaynak: SÖNMEZ, 2008, s.47

Şekil 4: Calameus'un Antalya tasviri, 1570 kaynak:SÜER, 2006, s.57

Şekil 5: Hellenkemper haritası kaynak alınarak hazırlanan şema: Hellenistik ve Roma dönemi kent elemanları ve kent yapısı; kaynak: SÜER,2006,s. 64

Korykos adında bir balıkçı köyü olarak var olduğu tahmin edilmektedir. Sönmez'e (2008) göre Attaleia kenti Pamphylia körfezinin kuzeyindeki kentlerin; güney kent (Korykos) ve Kuzey kent (Olbia)'nın birleştirilmesi ile oluşmuştur. Kuzeydeki koy ticaret limanı, güneydeki koy ise tersane ve askeri liman olarak kullanılmaktadır. Hellenistik döneme ait kent planı tam olarak belirlenebilmiş değildir. Tanyeli'ne göre kent limanı çevreyerek limanın doğusunda kurulmuşken, Yılmaz'a göre kent sur duvarları ile bu dönemde çevrelenmiş ve genellikle limanın kuzey tarafında kurulmuştur.

Hellenistik döneme ait Kent planını arkeolojik kazı yapılmadan tahmin edilebilir kolay değildir, yalnızca kentin topografya yapısına bakarak bu döneme ait bir takım tahminler yapılabilir. Kentin topoğrafik yapısı İyon şehirlerinde görülen ızgara plan sisteminin burada uygulanmasını güçleştirir. Izzgara plan yalnızca kentin doğu kısmında uygulanabilmiştir. Helen kentlerinde kentin savunma ve hem iç hem de dış ayaklanmalara karşı korunma yeri akropol'dür. Bu amaçla akropol topoğrafik açıdan kentin en yüksek yerine konumlandırılır ve çevresi kentin en yüksek sur duvarları ile çevrilidir. Antik Attaleia kentinin topoğrafik yapısına ve sur duvarlarına bakarak akropolün kentin kuzeyinde konumlandırıldığı tahmin edilmektedir. Helen kentlerinin merkezi yani kalbi agoradır. Agora toplumsal yaşamın yanı sıra ticari ve siyasi yaşamın gündelik bir alanıdır. Çimrin'e göre Antik Attaleia kentinin agorası Hesapçı ve Sakarya Sokaklarının kesişim yerindedir. Roma döneminde, forum olarak kullanılan alana bitişik bazilika, resmi binalar, hapsedane ve tapınklar

gibi binalar vardır. Roma döneminde bazilika olarak kullanılan kesik minarenin yanındaki açık alanın bu dönemde forum, Helenistik dönemde ise agora olarak kullanıldığı varsayılmaktadır. Helenistik dönemde liman ve agorayı birbirine bağlayan yolların Kırkmerdiven, İskele sokak ve Mermerli Parkının kuzeyinden geçen merdivenlerin olduğu düşünülmektedir.

II. B. Roma Dönemi

Bir liman şehri olarak Attaleia Bergama Kıraltı III. Attalos'un vasiyeti üzerine Roma hâkimiyetine geçmiştir (M.Ö. 79). Kentin Roma dönemindeki gelişmesi M.S. 2. yüzyıla kadar devam etmiştir. Kent bu dönemde bir donanma üssü olduğu kadar Çubuk ve Yenice boğazı üzerinden geçen ticaret yollarını denize bağlayan bir liman kentidir.

Kentin ilk kuruluşunda iç surla çevrili olduğu, Roma hâkimiyetine girdikten sonra, Romannın izlediği siyaset gereği kente yeni göçmenlerin yerleştirilmesiyle ilk sur dışına taşan ailelerin savunma alanı içine alınması zorunluluğu karşısında dış surun yapıldığı orijinal bölümlerindeki duvar örgü tekniğinden anlaşılmaktadır. Doğu suru, bugünkü İmarek Camii karşısındaki çay bahçesi içinde kalan kuleden başlayarak Atatürk Caddesi boyunca devam edip Karaalioğlu Parkı doğusundan Hıdırlık Kulesine bağlanmaktadır. Saat Kulesinin doğusundan gelen surun devamı kuzeybatı yönünde yine kulelerle desteklenerek Ordu Evi karşısındaki Mehmetçik parkından limana birleşerek kenti çevirmektedir. Kentin kuzeybatısı ve kuzeyindeki surların hemen dışı yön, görüntü ve rüzgâr alma yönünden en uygun yerleşim alanlarından birisidir. Bu nedenle kentin yönetici ve seçkinlerinin bu alanda yerleştikleri düşünülebilir. Daha sonraları bu yerleşim bölgesini koruma amacıyla kuzeybatı ve kuzeyde ikinci bir sur ve bir kapı yaptırılmıştır. Roma İmparatoru Tiberius döneminde M.S. 14-37 yıllarında yapılan bu kapı onun adıyla anılmıştır (Sönmez, 2008 s: 34). Tiberius kapısı Olbia, Phaselis, Termessos, Sagalassus, Kretopolis kentlerine giden yol üzerinde bulunmaktadır. M.S. 130 yılında İmparator Hadrian anısına yapılan üçlü kent kapısı (Üç Kapılar) bu dönemden günümüze kadar ulaşabilmiş önemli bir kent kapısıdır. Bu kapı Pamphylia'nın Perge, Aspendos, Sillyon ve Side şehirlerine açılan kapsıdır ayrıca Perge kapısı ya da çiçekli kapı olarak da adlandırılmaktadır.

Şekil 6: Üç Kapılar

kaynak: www.picasaweb.google.com/amatorressam/Resim_yapiyorum_com

Şekil 7: Hıdırlık Kulesi.

kaynak: http://www.serfed.com/content_files/dergi/15/15.pdf

Roma döneminde yapılmış önemli bir antsal yapı da Hıdırlık Kulesidir. Hıdırlık Kulesi'nin bu dönemde kullanım amacının ne olduğu konusunda iki farklı görüş vardır. Pani Beni'ye göre yapı ölen önemli bir kişi anısına yapılmış bir anıt mezardır. Diğer araştırmacılara göre ise bu yapı bir deniz feneridir ve içinde savaş malzemelerini barındırmaktadır (Süer, 2006, s.35).

Antik Dönemde kentler bir Tanrı'ya sunulmuşlardı; kent tanrının koruması altında idi. Tanrıya sunulan kentler içlerinde farklı tapınakları ve kutsal alanları barındırıyordu (Sönmez, 2008, s:19). Antik Attaleia da üç farklı tapınağın var olduğu tahmin edilmektedir. Kunar (1997) Kesik Minarenin olduğu ve tam olarak şehir merkezinde yer alan bir tapınağın varlığından bahsetmektedir. Çimrin'e (2002) göre ise daire formlu bir tapınak agoranın hemen yanında Hesapçı ve Sakarya sokaklarının kesiştiği yerde bulunmaktadır. Lancoronski'ye (2005) göre Dumlupınar Okulu'nun girişindeki sütunlar bir tapınağın burada yer aldığı bir göstergesidir (Süer, 2006 s: 46).

II. C. Bizans Dönemi

Roma imparatorluğu M.S. 394'te ikiye ayrılınca Antalya ve çevresi Bizans İmparatorluğu sınırları içinde kalmıştır. M.S. 4. yüzyılda Antalya'daki Hıristiyan Cemaati büyümüş ve kent bir Hıristiyan kentine dönüşmüştür. Bizans döneminde kent yapısını belirleyen en önemli faktörlerden birisi dindir. Ancak bu dönemde yapılmış olan birçok kilisenin yıkılması sonucu Bizans dönemindeki dini yapıların izleri Antalya kentinde çok hissedilmemektedir. Bu dönemde eski roma tapınakları tahrip edilmiştir. Çimrin'e göre agoranın ortasında yer alan yuvarlak planlı bir tapınağın yerine 6. yüzyılda Aya İrini Kilisesi (Kesik Minare) inşa edilmiştir. Bu antikalı kilise haç planlı üç nefli bir bazilikadır.

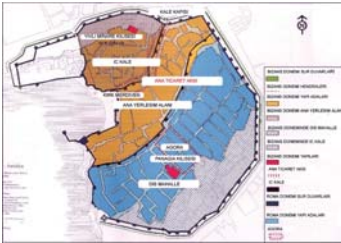

Şekil 8: Aya İrini Kilisesi (Kesik Minare)
Kaynak: <http://farm1.static.flickr.com> e.t
(edinildiği tarih): Kasım 2008

Bizans döneminde inşa edilen diğer bir kilise ise Aya İonnis Tu Teoloğu Kilisesidir. Altı kubbeli bu kilisenin yerine Selçuklular tarafından Yivli Minare ve Camisi yapılmıştır.

Bu dönemde kentin Akdeniz'deki Mısır, Filistin, Suriye ve Libya ile olan ticaret ilişkilerinin gelişmesi, doğudan gelen lüks malların (baharat, tekstil, halı, kıymetli taşlar ve cam – metal işleri) Venedikli, Cenovalı İtalyan hatta İspanyol tüccarlara ulaşımında uluslararası bir aktarma merkezine dönüşmesi ve Bizans İmparatorluğundaki ekonomik istikrarın sağlanması nedenleriyle ekonomik bir refah düzeyine ulaşabilmiştir (Çimrin, 2007, s:35-37). Pamphylia bölgesinin önemli kentleri Bizans Döneminde giderek önemini kaybederken Attaleia kenti değerini koruyabilmiştir. Bu durumu muhafaza etmek ve Arapların saldırılarına karşı kenti korumak amaçlarıyla kent surları defalarca onarım görmüş, Roma surların etrafına bu sur duvarlarından daha alçak ikinci bir sur duvarı, "gömlek suru", inşa edilmiştir. Ayrıca surlar önüne açılan hendekler kenti Bizans İmparatorluğu'nun Akdeniz'deki rakiplerine karşı korunmasını güçlendirmektedir.

Bu dönemde roma dönemi kent kapıları kapatılmıştır. Yalnızca Evliya Çelebini "Varoş Kapısı"

Şekil 9: Hellenkemper haritası kaynak alınarak hazırlanan şema: Bizans dönemi kent elemanları ve kent yapısı; kaynak: SÜER, 2006.s.67

olarak adlandırıldığı yeni bir kapı “Kale Kapısı” kentin diğer kentlerle olan bağlantısını sağlamaktadır. “Varoş Kapısı”nın hemen yanında yer alan 5 köşeli bir kule bugünkü “Saat Kulesi” muhtemelen 9.y.y.’da inşa edilmiş Orta Bizans Döneminin en önemli yapılarından birisidir.

11. y.y.’da Venedikliler tarafından “kale kapısı” ve liman arasındaki bağlantıyı ve ticaret akımını güçlendirmek amaçlı bugün “Kırk Merdiven” olarak anılan merdivenler yapılmıştır.

Roma dönemi kentleri üzerine kurulan Bizans kentlerinde ızgara plan tahrip edilmiş ve yeni yerleşim alanları organik kent dokusu olarak gelişmiştir (Tanyeli, 1996). Bizans kentleri yapısal özelliklerine göre çok parçalı kent modeli ve kale kent modeli olarak iki kategoride değerlendirilmektedir (Ter, Özkan, 2002, s.60). Antalya kenti kale-kent modeline örnek oluşturmaktadır. Çünkü parçalı bir yerleşme modelinden ziyade kent surların içinde gelişmiş, yönetsel ve askeri faaliyetler daha çok kuzeyde iç kalede toplanmış ve ticaret de daha örgütsel olarak tek bir alanda toplanmıştır. Roma Dönemine göre kent küçültülmüş ve yapılaşma daha çok kentin akropolisinde yani kuzey kente toplanmış, Roma Dönemi yapı adaları ise kentin güney doğusunda kentin dış mahallesi olarak anılan alanda yer seçmişlerdir.

II. D. Selçuklu Dönemi

Antalya'nın liman kenti kimliği Selçukluların Akdeniz’de ele geçirdiği ilk liman kenti olması nedeniyle Anadolu Selçuklu yönetiminde de devam etmiştir (12 ve 13.yüzyıllar). Selçuklular Anadolu’da ele geçirdiği diğer kentlerde olduğu gibi Antalya’da da yeni bir şehir kurmak yerine mevcut şehir yapısında Selçuklu etkisini hissettirecek kültürel ve dini değişiklikler yapmışlardır (Süer, 2006, s:44). Örneğin Bizans döneminde yapılmış ve Hıristiyan Kilisesi olarak kullanılmış olan Yivli Minare Kilisesi bu dönemde Cami’ye dönüştürülmüştür. Selçuklu dönemi kentlerinde görülen önemli bir yapı grubu olan külliye; Yivli Minare Cami, Alâeddin Cami, İmaret Medresesi, Mevlevihane, Hamam ve Zincirliyan Türbesi’ni içermektedir. Bu dönemde yapılmış olan diğer önemli yapılar Ahi Kızı Türbesi, Camisi ve Ahi Yusuf Camisi ve Karatay Medresesidir.

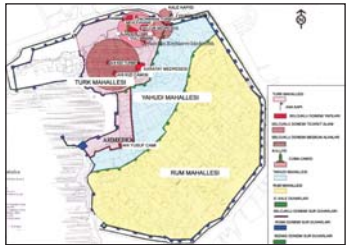
Şehir bu dönemde özellikle İstanbul ve Mısır arasındaki kısa yol üzerinde olması nedeniyle

Şekil 10: Yivli Minare Cami, Mevlevihane ve İmaret Medresesi (1955).
Kaynak: AKMED arşivi

uluslararası ticarete önemli bir yere sahiptir. Deniz ve karayolu ile yapılan ticaretin desteklenmesi amacıyla Selçuklular bu dönemde birçok han, pazaryeri ve dükkân inşa etmişlerdir. Evliya Çelebiye göre yapılaş tarihler tam olarak bilinmemekle birlikte bunlar: Bezir, Kapan, Dorvalı, Piriç, Murat Paşa, Çavuş, Urum Ali, Serçe ve Dizdar Cafer Ağa hanlarıdır.

Şehir bu dönemde kozmopolit bir yapıya sahiptir. Müslümanlar ile Hıristiyanların bir arada yaşaması başarısızlıkla sonuçlanınca kent halkını birbirinden ayıran sur duvarları çekilmiştir. Müslümanlar daha önceleri Bizans döneminde “iç kale” olarak tanımlanmış olan ve kentin kuzey ve batıda limanın çevresinde yerleşmişlerken, Yahu-

Şekil 11: Hellenkemper haritası kaynak alınarak hazırlanan şema:Selçuklu dönemi kent elemanları ve kent yapısı; kaynak: SÜER, 2006, s.70

diler ve batılı tüccarlar 1. ve 2. iç kale arasında kalan alanda, Rumlar ise 2. iç kalenin ve şehrin güneydoğusunda "Mina-Liman" denilen alanda yerleşmişlerdir.

II. E. Osmanlı Dönemi

Antalya kenti Selçuklu döneminde olduğu gibi Osmanlı döneminde de liman kenti kimliğini korumuştur. Bu dönemde Anadolu mallarının çıkışı, Suriye, Mısır, Hindistan mallarının ise Anadolu'ya giriş yaptığı liman şehirlerinden biri olmuştur. XV. yüzyılda Anadolu mallarının antreposu olan Antalya, Mısır ve Rodos'un fethi ile İstanbul ve İskenderiye arasında doğrudan ve güvenli bir deniz yolu bağlantısının oluşması sonucunda XVI. yüzyıldan itibaren eski önemini yitirmeye başlamıştır. XVIII. yüzyılda ise

Şekil 12: Kalekapısı, 1882

kaynak: <http://www.kalecimuzesi.com/tr/kaleci6.htm>:kassim 2008

Şekil 13: Osmanlı Döneminde Çarşı, kaynak: SÜER, 2006, s.72

İzmir'in giderek öneminin artması sonucu Antalya trafiğindeki yoğunluk azalmıştır (Armağan, 2003, s.115).

Topoğrafik veriler doğrultusunda organik gelişim gösteren Osmanlı kentlerinin çevresi ile iyi entegre olmuş, doğa ile bütünleşik, anıtsal yapıları ve külliyesi ile belli bir kentsel görüntüye, kentsel imaja sahip oldukları görülmektedir (Erdogan, 2006, s.4). Dönemsel olarak kendilerinden önceki uygarlıkların kullandığı yerleşmeleri kullanan Osmanlılar mevcut dokuya zarar vermemiş, arazi yapısı, kültür varlıkları, doğal değerleri korumuşlardır. Bu dönemde surlar bir kent elemanı olarak önemini yitirmiş ve kent sur kapılarında dışarı doğru yayılmaya başlamıştır. Antalya Kenti XV. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu idaresine geçmiş ve kent ilk defa sur duvarlarının dışına taşmış özellikle kuzeydeki kapının çevresinde gelişmeye başlamıştır. XVII. yüzyılda Antalya Kentine gelen Evliya Çelebiye göre kentte dört büyük kapı

vardır. Bunlardan birincisi kuzeydeki kapı yani Kale Kapısı (Varoş Kapısı) olup diğer üç kapı ise limanın çevresinde yer almaktadır. Bu kapılar: Büyük Liman Kapısı, Ova Kapı ve Gümrük Kapı'dır. Evliya Çelebi bu kapılardan başka mahalle içlerinde 22 ayrı kapı olduğunu belirtmiş de bu rakam abartılmış bir sayıdır (Süer, 2006, s.50). Osmanlı gezgini Evliya Çelebi'nin anlattıklarına göre Kale içinde 4 mahalle ve gayet sık 1000 ev vardır. Sokakları kaldırımdır. Varoşu 20 Müslüman, 4 Rum mahallesidir. Şehirde 8 hamam olup, çoğu Kaleiçi'ndedir. Bedesteni dış varoştadır. Limanı 200 gemi alır (<http://www.kalecimuzesi.com/tr/kaleci2.htm>). 1885 yılında Antalya'ya gelen Avusturyalı Araştırmacı Karl Lanckoronski'nin anlattıklarına göre ise: Antalya'da o tarihte yaşayan 25-26.000 nüfus ve aşağı yukarı 4500 ev vardır. Nüfusun yaklaşık 7300'ü gayrimüslim, geriye kalanların büyük bölümü Türk olmak üzere Müslümanlardan oluşmaktadır. Bu yıllarda 10 cami, 9 kilise, 144 dükkan, 13 kahvehane ve 13 hamam Antalya kenti'nde yer almaktadır (<http://www.kalecimuzesi.com/tr/kaleci5.htm>). Evliya Çelebi'den farklı olarak özellikle kentin sur duvarları dışında yayılım göstermesi ile birlikte Karl Lanckoronski'nin 1885 yılında çizdiği plana göre kentte 7 büyük kapı vardır. Fikri Erten'e göre ise

kente 6 büyük kapı vardır. Bu kapılar bir tanesi dışında Lanckoronski'nin işaret ettiği kapılarla örtüşmektedir. Bu kapılar: Tophane Kapısı, Kale Kapısı, İmaret Kapısı, Hadrianus Kapısı, Orta Kapı, Yeni Kapı'dır.

Kent içinde farklı odak noktaları oluşturan konut, ticaret, dini ve kültürel yapı kompleksleri Osmanlı kentinin kent morfolojisinin ana prensibidir. Osmanlı kentinde ticaret alanları kentin en önemli kamusal alanlarıdır: kentin kalbi burada atar çünkü kent içinde yaşayan farklı etnik ve sosyal gruplar burada toplanırlar (Cerasi, 1999, s.115). Antalya Kentinin Osmanlı döneminde iki önemli ticaret merkezi vardır (Süer, 2006, s.71). Birincisi Selçuklu döneminden beri şehrin ticaret merkezi olarak kullanılan Kale Kapısıdır. Kale kapısında yer alan çarşının sokakları birbirini dik keser hemen yanında Pazar hamamı ve kuzeyinde Balbey Camisi yer alır. Diğeri ise Limanın batısında yer alan ve ihracatla ithalatın yapıldığı ticaret alanıdır. Limanın batısında kalan çarşının Selçuklu dönemine göre öneminin arttığı; bu alanda yapılmış olan ticaret yapılarının yanı sıra cami, kahvehane, depo ve gümrük yapılarının yapımından da anlaşılmaktadır (Süer, 2006, s.71).

Konut alanları yani mahalleler ticaret alanlarından, mal alış verişi güzergâhından ayrı bir yere konumlanırlar. Çünkü konut alanları aile masumiyetinin ve mahremiyetinin korunduğu kent bölümleridir. Kent mimarisinin temel unsurlarının başında evler gelir. Evler belirli anlayışlar çevresinde mahalleleri oluşturur. Evden mahalleye ve semte yönelen bu sürecin tüm aşamalarında aile değerleri etkili olmuştur (Doğan, 2002, s.16). XVI. yüzyılın ilk yarısında Antalya kentinde 20 mahalle bulunmaktadır. Bu mahallelerin hemen hepsi bir cami mecit ya da imaretin çevresinde teşekkül etmiştir. XVI. yüzyılın son çeyreğinde ise Antalya sur dışına taşmış bir şehir durumundadır. 1588 yılında şehirdeki mahalle sayısı 39'a yükselmiştir. 1588 yılında şehrin nüfusu XVI. yüzyılın ilk yarısına göre artış göstererek 536'sı Müslüman, 133'ü Hristiyan ve 4'ü Yahudi olmak üzere 673 hane, 353'ü Müslüman, 62'si Hristiyan ve 5'i Yahudi olmak üzere 420 müccerred (bekar) ve 126'sı Müslüman, 5'i Hristiyan olmak üzere 131 muafthan oluşmaktadır. 1588 yılı Antalya Şehri nüfusu 4388'dir. Bu rakama göre

Şekil 14: Osmanlı döneminde organik ve grid doku kaynak: SÜER,2006,s.72

Antalya şehri XVI. yüzyıl Anadolu'sunun orta büyüklükteki şehirleri arasında yer almaktadır (Armağan, 2003). Osmanlı döneminde kente Müslüman nüfus artmıştır; bu durum Yahudi ve Rum mahallelerinde yapılmış olan dini tesislerin ve bazı kiliselerin camiye çevrilmesinden anlaşılmaktadır. Örneğin bu gün "Kesik Minare" olarak anılan Aya İrini Kilisesi camiye dönüştürülmüştür (Süer, 2006, s.50).

Selçuklu döneminde etnik ve dini olarak farklı sosyo-kültürel gruplara ayrılan Antalya Kenti Osmanlı döneminde bu kimliğini bir ölçüde yitirmiştir. Bu dönemde kenti ziyarete gelen araştırmacılar Evliya Çelebi, Beaufort, ve Lanckoronski farklı etnik gruplar arasındaki kümeleşmelerde değinmişlerdir. Bununla birlikte kent içinde yaşayan iki farklı etnik grubun yerleşim yerleri arasında farklılıklar vardır. Türklerin yaşadığı mahallelerde önceden tasarlanmış bir plana uymak yerine, binalar, ulaşım yollarının ya etraflarından dolaşmasına ya da iyi kötü aralarından geçmeye uğraşmalarına sebep olmuşlardır; yani yukandan bakılınca labirenti

Şekil 15: Hellenkemper haritası kaynak alınarak hazırlanan şema: Osmanlı Dönemi kent elemanları ve kent yapısı; kaynak: SÜER,2006.s.73

Şekil 16: XVII.Yüzyılda Antalya Şehrinin Sur Dışı Gelişme Planı, Kaynak:AKTURE ,1975, s.118

andıran organik bir doku gelişim göstermiştir. Buna karşılık hem kale içindeki hem de kale dışındaki Rum mahalleri gridal bir doku gelişimi göstermişlerdir (Süer, 2006, s.71).

Bu dönemde yapılmış önemli yapılar: Makbule Kara Molla Mescidi, Balibey Cami, Murat Paşa Cami, Nazır Hamamı, Cumhuriyet (Balibey) Hamamı, Sefa Hamamı, Gavur Hamamı, İmaret Cami, İskele Mescidi, Tekeli Mehmet Paşa Cami ve şu anda Suna-İnan Kıraç Müzesi olarak kullanılan Aya Yorgi Kilisesi'dir.

Osmanlı döneminde yapılan konutlar; kentin içinde karmaşık bir sokak ağı içine hapsolmuş, tamamen içe dönük, dışarıya tamamen kapalı ve içeriye sadece avluyla açılan ev şeklinde ve bir içe kapanma, bir bölünme olarak gerçekleştirilmiştir: Dışa kapalı olan ev, tam tersine, avluyla ve böylece gökyüzüne tamamen açılmıştır (Doğan, 2002, s.17).

"Antalya Evi'nin oluşumu, doğaya, çevreye bağlılık; biçimden önce işleve önem vermek; açıklık, içtenlik, esneklik, pratiklik gibi bazı temel ilkelere dayanırılmıştır. Bunların yanı sıra, gerek odaların kavramı ve yapı içindeki durumu, gerekse kendi iç düzenleri, geleneksel Türk Evi mekân kimliği ile tam bir uyum içindedir. Yazları çok sıcak, kışları ılıktır Antalya'nın. Evlerde soğuktan çok, güneşi önleme, serinlik sağlama temel kaygıdır. Yazın, gündüzleri denizden karaya, geceleri karadan denize esen yumuşak esintilerden olabildiğince yararlanabilme, günlük yaşamda sohbetin konusu, konutun övünç kaynağıdır. İşte bu nedenle gölgeli taşlıklar, yüksek tavanlı odalar, avlular, Kaleiçi Evleri'nin belirleyici özelliğini oluşturur. Genellikle iki katlı ve dış sofalı plan tipindeki evlerin zemin katı kagir, üst katı ahşap iskelet sistemindedir. İçeriye, iki kanatlı büyük bir bahçe kapısı ya da doğrudan taşlığa açılan ahşap bir kapıyla girilir. Yüksek duvarlarla istemeyen bakışlardan korunan bahçe, ağaçlarının koyu gölgesindedir. İklim elverdiği için çoğu kez mutfak, banyo, çamaşırılık, depo, kiler, ahr gibi hizmet donatımı hep giriş katında örgütlennmiştir. Böylelikle servis öğeleri, planı hemen hemen etkilemez. Sokaklar boyunca ev duvarlarına paralel uzanan arıkların taşıdığı sular salt bahçe sulamasında kulla-

nlmak üzere sırasıyla evlere çevrilir.” (<http://www.kaleicimuzesi.com/tr/antalyaevi.htm>, e.t.Kasım 2008)

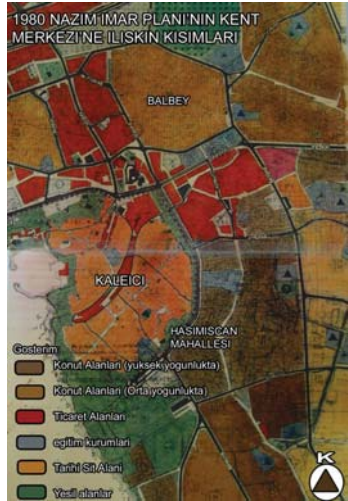
II. F. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası

Cumhuriyet dönemi ve sonrasındaki gelişmeler 1940'lı yıllarda başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında tüm dünya üzerinde yaşanan ekonomik sıkıntılardan Türkiye’de önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu dönemde Antalya’da halk ekmeği karne ile alıyor ve kefen parasını bile ödeyemiyor durumdadır, buna karşılık 1940-1945 yılları arasında Antalya’da valilik yapan Haşım İşcan “Antalya’yı Güzelleştirme Derneği”ni kurmuş ve Antalya’da imar hareketlerini hızlandırmıştır (Çimirin, 2007, s.545). Bu dönemde kentin çehresini önemli ölçüde değiştiren Karaalioğlu Parkı yapılmış, Atatürk Caddesi genişletilmiş, Ali Çetinkaya Caddesi üzerinde İnönü Okulu, Kız Enstitüsü, Doğumevi Hastanesi inşa edilmiş Konyaaltı Caddesi düzeltilip batısında Bahçelievler semti meydana getirilmiştir. Cumhuriyet Caddesinin açılması ile birlikte surların öntünde ve kentsel sit alanlarının içinde işhane, çarşı ve banka binalarının yapım süreci başlamıştır.

Antalya kenti ilk imar planı 1956-1959 yılları arasında İller Bankası tarafından hazırlanmıştır. Bu plan; Kaleiçi ile birlikte, batıda Bahçelievler, kuzeyde Şarampol, doğuda Yenikapı mahalleleri ile sınırlı kalmıştır. Plan için; kent hakkında bilgilerin değerlendirildiği ve çeşitli yöntemlerle geleceğe ilişkin tahminlerin yapıldığı (nüfusun konut açığı, sanayi ve turizm için gereken alan vb.) ön araştırma raporlarında önemli yanılgılar olduğu, sayısal ölçümlerin yanlış ve tutarsız bulunduğu gözlenmiş planın yenilenmesine karar verilmiştir.

1960- 1965 yılları arasında bugünkü Kalekapısı çarşısı oluşmuş ve Atatürk ve Şarampol caddelerinin açılması ile merkez güneyde Yenikapı’ya kuzeyde ise Kışlahan oteline kadar genişlemiştir. 1965 ve 1970 yılları arasında Kalekapısı ve Belediye işhane arasında kalan alanda şekerçiler, fırıncı tandırcı, turşucu, kuyumcular, düğmeciler ve çerçiler yer almıştır. Kalekapısı ile Vilayet konağı arasında kalan alanlarda ise daha çok serbest meslek ve turizm büroları yer almıştır. Kalekapısı ve çevresi kentin her kesiminden insanların ihtiyaçlarına cevap veren merkez

kezinin çekirdeğini oluşturmuştur (UTTA, 1995, s.64). Şarampol Caddesi ise daha çok alt ve orta gelir grubuna hitap eden alışveriş ticaret beslenme ve eğlence türü işlevlerin yer seçtiği bir alt merkez olmuştur. 1970’li yıllarda kentin nüfus artışına paralel olarak kent merkezi yayılımı devam etmiş, özellikle Ali Çetinkaya Caddesi çevresinde Antalya’nın kırsal nüfusunun ihtiyaçlarını karşılayacak tarım ilaçları ve aletleri ile diğer ticari faaliyetlerin yer aldığı görülmüştür. Kentin üst gelir grubunun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik gelişen alt merkez ise Kalekapısı ile Konyaaltı Varyantı arasında uzanan K.Evren Bulvarı olmuştur. Bu aks üzerinde genellikle hazır giyim, boya maddesi, şarküteri, lüks inşaat malzemesi, dekorasyon ve mobilya türü ticaret ve alışveriş yerleri ile turizm acentelerinin yer seçtikleri görülmektedir

Şekil 17: 1980 Nazım İmar Planı'nın kent merkezine ilişkin kısımları, Antalya Büyükşehir Belediyesi Arşivinden yanamlarak hazırlanmıştır

yaptırılarak 1992 yılında Antalya Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. (GÜL, 2006, s.129) Söz konusu planlar sonucunda Kaleiçi'ndeki pek çok yapı restore edilmiş pansiyon, lokanta, hediyelik eşya gibi satış üniteleri ve turizm acenteleri gibi kullanımlar bu alanda yer seçmişlerdir. Kaleiçi'nin önemli bir turizm odağı olması Kaleiçi ve çevresindeki Kalekapısı, Atatürk ve Cumhuriyet Caddeleri gibi yerlerin de turizm odaklı olarak gelişmesine neden olmuştur. Antalya kent merkezinin düzenlenmesi amacıyla 1990 yılında "Kalekapısı ve Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması" yapılmıştır. Kalekapısı ve çevresi için; sağlıklaştırma, canlandırma ve dönüşümü amaçlayan bu projenin sınırları; Kuzeyde eski otopark alanı, batıda ordu-evi, güneyde cumhuriyet meydanının bir kısmı ve dönerciler çarşısı doğuya doğru devam eden sınırlar Karakaş Cami'yi de kapsayarak Doğu Garajı ve Balbey Mahalesini de içine alacak şekilde belirlenmiştir. "Kalekapısı Kentsel Tasarım Yarışması" nı yönlendirmek ve genel prensipleri belirlemek amacıyla alanda çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda Antalya Koruma Kurulu 27.06.1990 tarihli toplantısında Balbey, Yükeskalan ve Tahlıpaazarı Mahallelerinde 39 adet sivil mimarlık örneği yapı ile 2 cami ve 3 çeşmeyi "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı" olarak tescil etmiştir. Yapılan tescillerin ardından 1992 yılından Balbey Kentsel Sit ve Etkileme Geçiş Alanı Sınırları belirlenmiştir.

Kaleiçi'nden sonra Kentin ilk yerleşim alanlarından birisi olan Haşimişcan Mahallesi ise kentin fiziksel gelişme sürecini ve kentsel doku içerisindeki sivil mimarlık örneklerini gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla 1993 yılında Kentsel Sit Alanı olarak belirlenmiştir. Kentsel Sit Alanı kapsamında alanda 39 adet yapı Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından tescil edilmiştir.

1996 yıllarında merkez doğubatı aksı boyunca lineer bir gelişme göstermiş, kent tek merkezli kalmış, çevresinde ise ihtisaslaşmış alt bölgeler oluşmuştur. 1996 yılı planları ile merkezin tarihsel kesimleri olan Kaleiçi, Balbey, Haşimişcan Mahalleleri ve tarihi hanlar kesimi üzerinde oluşturduğu korumayı dışlayan çok katlı yenileme baskılarını azaltmak, bölgedeki kentsel ve kültürel varlıkların korunarak turizme yönelen kent için

önemli bir kaynak olarak değerlendirilmesi öngörülmüş, merkezin kuzeye doğru çekilmesi, Kepez üstünde önerilen çalışma ve barınma aksları ile bağlantılı gelişmesi kararı verilmiştir.

Tarihi kültürel değerlerin yoğun olduğu kent merkezini korumak, kullanmak, sektörel kalkınmayı ve planlı gelişimi sağlamak "turizm ve ticaret kenti" niteliğini geliştirmek için, bu amaçta, büyük önem taşıyan kent merkezi "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi" olarak belirlenmiş, bu karar 31.12.2004 tarih ve 25687 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yaklaşık 90 ha'lık bu alanın, merkezini Kaleiçi ve Yat Limanı oluşturmakta, kuzeyde Cumhuriyet Meydanını doğuya doğru Hanlar bölgesini, Vakıflar İşhanını, sobacılar çarşısı ve okullar bölgesini, kuzey-doğuda Balbey Mahallesi Kentsel Sit Alanını, güney-doğuda Haşim İşcan Mahallesi Kentsel Sit Alanını, güneyinde ise Karaalioğlu Parkı ve Kent Müzesi alanını kapsamaktadır.

Kent merkezinin "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi" olarak belirlenmesinden sonra Büyükşehir Belediyesince hazırlanan, Antalya 1/25000 ölçekli Nazım İmar Planında; kent

Şekil 19: "Antalya Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi", kaynak: www.mindap.org

merkezi “Merkez Koruma ve Dönüşüm Alanı” olarak belirlenmiştir. Söz konusu planda kent kimliğini güçlendirmek, uzmanlaşmış bir kent dokusu ve nitelikli çalışma alanları yaratmak hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşabilmek için; kent merkezinde yer alan çalışma alanlarının desantralizasyonunun sağlanması öngörülmüş, merkez bölgesinde yığılım olan çalışma alanlarının bölgeleme mantığı içerisinde uzmanlık alanlarına göre alt merkezlerde toplanması plan stratejisi olarak benimsenmiştir. Çalışma alanlarının desantralizasyonunun tamamlanmasından sonra merkezde boşalan alanların tanımlanarak dönüşüm projelerinin hazırlanması ve kent merkezine hak ettiği itibarı kazandıracak bu projelerin hayata geçirilmesi hedeflenmiştir. (Tarihi Kentler Birliği, Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması Antalya Büyükşehir Belediyesi Sunumu, 2008, s:6) Yine aynı planda yer alan ve kent merkezi için önerilen turizm kararları şöyle tanımlanmaktadır:

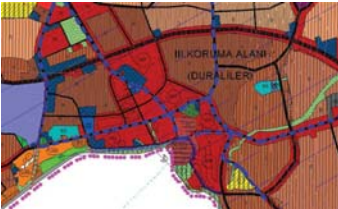
“Birçok Avrupa kentinde; çöküntü alanı haline gelmiş eski kent merkezleri “Kültür Mahalleleri” ilan edilerek kamu öncülüğünde yeniden canlandırılmaya çalışılmaktadır. Yaratıcı sektörler” ya da “kültür endüstrileri” olarak anılan sektörlerde faaliyet gösteren küçük ölçekli firmaların ve bu sektörlerde çalışan kişilerin bu alanlarda yer seçmesini teşvik edecek önlemler alınmaktadır. Kentimizde var olan Kaleici, Balbey ve Haşimişcan gibi bölgelerde, bu oluşumları koruyacak tedbirler alınmasında, hem de kentin çeşitli bölgelerinde çöküntüye uğramış tarihi alanların yeni-

den hayata kavuşturulmasında büyük yararlar vardır. Değinen türde politikalar hem kültür turizmi açısından, hem de gelecekte kent ekonomilerinin motor gücü olarak görülen yaratıcı sektörler için Antalya'nın çekici kalınması ve bu sektörlerle bir kuvöz olması açısından büyük önem arz etmektedir.” (ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ, NAZIM PLAN BÜRO BAŞKANLIĞI, 2008 s:238)

Antalya Kent Merkezine ilişkin alınmış olan diğer bir önemli karar ise Antalya Büyükşehir Belediyesi ile Mimarlar Odası arasında imzalanan protokoldür. Bu protokol doğrultusunda üst ölçekli plan kararları dikkate alınarak kent merkezi ve yakın çevresi planlama çalışmalarına başlanmıştır. Söz konusu planlama çalışmalarında;

- *Kültür ve Tabiat Varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması,*
- *Sit Alanları ile birlikte diğer tarihi önem arz eden alanların arkeolojik, doğal, mimari demografik, kültürel, sosyal ekonomik yapılarının iyileştirilmesi,*
- *Koruma esasları doğrultusunda söz konusu alanlarda yer alan yapıların onarım, sağlıklılaştırma ve yeni yapılaşma sorunları ile birlikte açık alan kullanımı, yaya, trafik ulaşımı ile alt yapı sorunlarını çözmesi,*
- *Katılımcı yerel sahiplilik ve uygulamanın finansmanına çözüm getiren stratejiler plan kararları, plan notları ve açıklama raporu ile örnek uygulanabilir Koruma Amaçlı İmar Planlarının hazırlanması*

hedeflenmiştir. Söz konusu hedeflere ulaşmak için kentteki uzman oda ve kişilerden ve ülke çapında konunun uzmanlarından Büyükşehir Belediyesinin uygun görüşü ile “komisyonlar ve komiteler kurulması” öngörülmüş, “Ulusal Danışma Denetleme Kurulu” ve “Kent Danışma Kurul”ları oluşturulmuştur. Antalya geleneksel kent merkezini “Tarihi Kültürel Merkez” e dönüştürme projesi kapsamında 11 farklı alanda çalışma yapılmış öngörülmüş, bazı alanlardaki projeler revize edilmiş, bazı alanlarda da yeni projeler hazırlanmıştır. Bu proje alanları: P1: Kent Meydanı ve Valilik Binası, P2:Kalekapısı Kent Merkezi Yenileme ve Sokak Sağlıklılaştırma Uygulama Projesi, P3: Vakıf İşhanı, P4:Sobacılar Çarşısı Mimari ve Mühendislik Uygulama Projeleri, P5:Okullar Bölgesi Mimari ve Mühendislik

Şekil: 20: Antalya Nazım İmar Planında Merkez Koruma ve Dönüşüm Alanı, kaynak: Antalya Nazım İmar Planı

Uygulama Projeleri, P6: Doğu Garajı ve Halk Pazarı Alanı Düzenlemesi, P7:Kaleiçi Düzenlemeleri, P8: Yat Limanı, P9:Kent Surları, P10:Balbey Mahallesi ve P11:Haşimişcan Mahallesi olarak sıralanmıştır. Söz konusu proje alanlarında; Antalya halkının geleneksel kent merkezini yeniden anımsaması ve yaşaması, turistlerin ve kentlinin kent merkezini yaya olarak dolaşımının sağlanması, Tarihi ve Kültürel değerlerin korunması, yaşatılması ve algılanabilirliğinin artırılması, gelecek kuşaklara da aktarılabilmesi hedeflenilmiştir.

(Tarihi Kentler Birliği, Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması Antalya Büyükşehir Belediyesi Sunumu, 2008, s:7)

III. Sonuç ve Değerlendirme

Farklı tarihsel dönemlerin farklı sosyo-ekonomik ve politik koşulları içerisinde Antalya kent merkezinin nasıl değişime uğradığını inceleyen bu çalışmanın amacı Antalya kent kimliği oluşturan öğeleri ortaya çıkarmak, kentin; kültürel, sosyolojik, ekonomik ve politik katmanlarının nasıl şekillendiği hakkında fikir vermektir. Antalya üzerine yapılan bu çalışma ortaya koymaktadır ki Antalya kenti tarihi çekirdeği 2000 yılı aşkın bir süredir kentsel dönüşümü yenilemektedir.

Helenistik Dönemde çeşitli ırklar ülkesi anlamına gelen Pamphylia Bölgesinde yer alan Antalya kenti, kent içinde yaşayan etnik gruplardan Rum nüfusunun 12 - 18 Ekim 1922 tarihinde Antalya İskelesine yanaşan Yunan gemileri ile Antalya'dan ayrılmasından önce Arap, Girit, Yunan göçmenleri ile Ermenilerden oluşan etnik kimliği olan bir kentti. Diğer kentlerde olduğu gibi Antalya kentinde de kent sahiplerinin tarihsel dönemler boyunca değişmesi ve kendi köklerinden gelen dini, sosyal ve kültürel ritüellerin kent kimliğini şekillendirmesinde etkili olduğu görülmektedir. Antik dönemde kent Tanrı'ya sunulmuştu ve kent içinde farklı kutsal alanları ve tapınakları barındırıyordu, kentin ana aksları kentin hâkim rüzgâr yönüne göre belirlenmişti oysa daha sonraki dönemlerde Hıristiyanlığın ve sonraları da Müslümanlığın yayılması ile birlikte kentin antikal yapıları ve diğer yapıları ile birlikte onların yer seçim kriterleri ve kentin makro formu büyük ölçüde değişime uğramıştır.

2000 yılı aşkın bir süredir kentleşmenin var olan geldiği Antalya şehri üzerindeki tarihsel izler kentleşmenin yarattığı baskı sonucu olumsuz olarak etkilenmişlerdir. Zamanın ahsap evleri, kentin büyüyen ölçeği karşısında giderek küçülmüş, modernleşmenin de etkisi ile tarihi alanlardaki dönüşüm giderek hızlanmıştır. Osmanlı Döneminde kentin sur dışına taşması ile oluştuğu bilinen Antalya Kentinin tarihi mahalleri Balbey ve Haşimişcan Mahallesi giderek kendi kimliklerini yitirmektedirler. Bunda hiç şüphesiz Kaleiçi'ne göre Sit Alanı olarak geç ilan edilmelerinin ve yapılan planların bu alanlar üzerindeki rant baskısını azaltmamasının da etkisi vardır. Haşimişcan Mahallesi içinde yer alan ve 1980 yılı planı ile yeniden yapılaşan yapı adaları geleneksel mimariye ait kimliklerini kaybetmişlerdir. Özellikle Atatürk Caddesindeki kütsel yapılaşma Kaleiçi ile Haşimişcan eski adıyla Rabetiye Mahallesi birbiriinden ayrılarak tarihi merkezini bir bütün olarak algılanmasını engellemektedir.. 27 Temmuz 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5226 sayılı Kanun, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve korumayla ilgili diğer bazı yasalarda çok önemli değişiklikler getirmiştir. Bu kanunda; sit alanlarında koruma imar planlarının en fazla üç yıl içinde hazırlanması, aksi halde bu süre sonunda uygulamaların durdurulması gerekmektedir denmektedir. 2004 yılına kadar geçiş dönemi yapılanma koşulları doğrultusunda uygulama yapılan Haşimişcan Mahallesi için 2004 yılından itibaren geçen üç yıllık süre boyunca yürürlüğe giren herhangi bir çalışma olmamıştır. Buna karşılık alana yönelik, farklı tarihlere ve farklı müelliflerce hazırlanan üç farklı plan bulunmaktadır. Söz konusu üç farklı plan da resmîyet kazanmamıştır. Sit alanı ilan edilmiş üzerinden 16 yıl geçmesine rağmen Haşimişcan Mahallesi Kentel Sit Alanı üzerine yapılmış çalışmalarda fikir birliğine varılmaması ve alanın kaderine terk edilmiş olması düşündürücüdür. Ancak Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı bünyesinde kurulmuş olan Koruma Uygulama Denetim Bürosu çalışmalarınca Doc. Dr. Emre Madran danışmanlığında başlatılan Haşimişcan Mahallesi Koruma Amaçlı İmar Planı yapım çalışmaları mahalle için sevindirici bir haberdir.

Şekil 21: Sobacılar çarşısı'nın Eski Hali, kaynak: Tarihi Kentler Birliği, Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması Büyükşehir Belediyesi Sunumu

Şekil 22: Yıkım Çalışmalarında Sobacılar Çarşısı, Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi Arşivi

Şekil 23: Sobacılar çarşısı Projesi, kaynak: www.bizimantalya.com/pictures/1214378148.jpg

Balbey Kentsel Sit Alanında ise Koruma Amaçlı İmar Planı 1994 yılında onaylanmış olmasına rağmen, mülkiyet durumları ve plan bilgilerinin örtüşmemesi sonucu planlama hedefleri gerçekleştirilememiş, yalnızca 3 adet tescilli yapının restorasyonu tamamlanmış, alan içinde yer alan çoğu korunacak bahçe otopark olarak kullanılmıştır (Gül, 2006, s.132). Ayrıca planın kentin turizme dayalı gelişime eğilimini dikkate alarak doku ile uyumlu ticari alt merkezler oluşturma ve kültürel değerlerin korunarak bu değerlerle uyumlu ticari ve turistik kullanımları destekleme, alanın sosyo-ekonomik yapısında hızlı bir dönüşüm yaparak alanı prestij bölgesi haline getirme hedefleri gerçekleştirilememiştir (Ulusal Danışma Kurulu Toplantı Raporu,2006,s:2). Bahsi geçen olumsuzluklar nedeni ile Balbey Kentsel Sit Alanı kısmen çöküntü alanına dönüşmüştür. Balbey Kentsel Sit ve Etkileme Geçiş Alanı, 2004 yılında Kültür Turizm ve Gelişim Alanı içine dahil edilmesi ile birlikte plan yapma ve onama yetkisi Büyükşehir Belediyesine geçmiş, bir önceki yerel yönetim döneminde alana ilişkin plan yapım çalışmalarının başlatılacağı müjdesi verilmiştir. Ancak bu tarihten itibaren alana ilişkin yapılan çalışmalar Büyükşehir Belediyesi ve Mimarlar Odası'na düzenlenen halkın katılımı toplantısı ve plana ilişkin altlık verilerin hazırlanmasından öteye geçememiştir. 1994 yılından beri Belediye tarafından yapılan plan revizyonu çalışmalarında kadastral dokuya ilişkin problemin çözülmediği anlaşılmaktadır. Kentsel sit alanında problemin bir an önce çözülmesine ilişkin mühendislik çalışmaları hizmet alınımının yapılması gerekmektedir (Ulusal Danışma Kurulu Toplantı Raporu, 2006, s:4). Yüksek yapıların arkasına gizlenmiş Balbey Mahallesi Kaleiçi'nden sonra kentin tek organik sokak dokusuna sahip oluşu, kendine özgü meydanları, yapıları, bahçeleri ile kentin Osmanlı dönemine ilişkin hafızasında önemli bir yer tutmaktadır. Söz konusu mahalleyi Cumhuriyet Dönemine ilişkin bir çok sivil mimari örneği yapı ile geleneksel ticaretin önemli merkezi "sobacılar çarşısı" çevrelemektedir. Yalnız bu mekânlardan "sobacılar çarşısı" ve Cumhuriyet Dönemi yapılarından İnönü İlköğretim okulu, Kız Meslek Lisesi ve Vakıf Hastanesi bir önceki yerel yönetim döneminde yıkılmış ve kent merkezine ilişkin hazırlanan "kentsel dönüşüm projeleri" başlığı altında proje yapım ve uygulama çalış-

malarına başlanmıştır. Ancak aslında yapılan “kentsel yenileme projeleri” olduğu gerçeği ve kentsel yenileme projelerinin farklı tarihsel dönemleri içinde barındıran kent merkezlerinde uygulanmasının kent belleğinin ve geleneksel değerlerin kaybına yol açması gibi tehlikeleri içinde barındırdığı unutulmamalıdır.

Bahsi geçen projeler tasarlanırken “sobacılar çarşısı” olarak tanımlanan alan tamamen yenilenmiş ancak kullanımların eskisi gibi kalacağı söylenmiştir. Fiziksel yapının yenilenmesi kent merkezinde yer alan ve çok değerli olan bu alana ilişkin taleplerin de artacağına bir göstergesidir. Talep artışları sonucu sobacılar, demirciler ve bakırcıların söz konusu mekânda geleneksel ticaretlerini devam ettirip ettiremeyecekleri ise bir soru işareti olarak kalmaktadır.

Okullar bölgesi olarak da anılan İnönü İlköğretim Okulu, Kız Meslek Lisesi ve Vakıf Hastanesi’ni kapsayan alanın, kent belleğinde önemli bir yeri olduğu proje müellifince de kabul edilmiş ve proje tasarımında yapıların anısal değerlerine göndermeler yapılmıştır. Proje senaryosunda eskiden doğumhane olan Vakıf Hastanesi alanında tasarlanan meydan, içe dönük yapısı ile doğumu ve kadını simgelemektedir (Tarihi Kentler Birliği, Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması Antalya Büyükşehir Belediyesi Sunumu, 2008). Doğumla başlayan senaryoda eğitim alanları üzerine yerleştirilen heykeller ve okulların tarihçesi, mimarisi, belgesel ve anı değerinin anlatıldığı panolar ile alanın açık hava müzesi gibi düşünülmesi istenmiştir. Ancak içinde eskiye göndermeler yapan bu proje senaryosunun eskiyi yaşatıp yaşatamayacağı akıllarda bir başka soru işareti olarak kalmaktadır. Söz konusu proje bir açık alan tasarımı projesidir. Burada oluşturulmak istenen açık alanın, mekan kalitesinin niteliği, alan içinde yapılan düzenlemelerle birlikte çevresindeki yapıların niteliği ve proje tasarımında çevre yapılarına yapılan göndermelerle artacağı kesindir. Ancak bu proje alanıyla birlikte Kültür Turizm Koruma Gelişim Bölgesi içinde kalan diğer proje alanları tasarımlarında onları çevreleyen dış verilerden yararlanılmamış, birbirinden kopuk mekânların oluşması önlene-memiştir. Oysaki Antalya Kent Merkezinin Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmesinin en önemli nedenlerinden birisi alanı bütüncül bir yaklaşımla ele alabilmektir.

Şekil 24: Okullar Bölgesi eski hali
kaynak: http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=6847

Şekil 25: Okullar Bölgesi Projesi, kaynak: www.mimdap.org

Sobacılar Çarşısı - Okullar Bölgesi Proje Alanından ayrı olarak Antalya Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi içerisinde yer alan proje alanlarından bir tanesi de Cumhuriyet Meydanı-Valilik-Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu Projesidir. Cumhuriyet Meydanı 1964 yılında yapılan “Ulusal Yükseliş Anıtı” ile birlikte kentin kullanılan tek meydanıdır. Tophane Surları ve eskiden Valilik Binası ile çevrelenen meydan Büyükşehir Belediyesi ve Valilik arasında yapılan protokol ve Mimarlar Odasına başlatılan çalışmalar çerçevesinde yeniden ele alınmıştır. Söz konusu plan ve kentsel tasarım çalışmalarında Cumhuriyet Meydanı genişletilerek meydan üzerinde su oyunları gösteri alanları, zeminde ise otopark alanı yaratılmıştır. Ancak Valilik Binasının yıkılması ile yeni oluşturulan meydan ile eski

Şekil 26-27: Cumhuriyet Meydanı'nın son hali, kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi Arşivi

Şekil 28: Eski Hükümet Konağı, kaynak: www.antalyakulturizm.gov.tr

Şekil 29: Yakılan Valilik Binası, kaynak: www.mimdap.org

Şekil 30: Valilik Binasının yeni yeri Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu, kaynak: www.mimdap.org

meydan arasında kot farkının olması, bu alanlarda yer alan zemin döşemelerindeki farklılıklar ve tramvay yolunun bu alanları ikiye bölerek geçmesi, alanların bir meydan gibi algılanmasını ve bütünselliğini olumsuz olarak etkilemektedir. Söz konusu kentsel tasarım projesinde meydanın en önemli öğeleri olması gereken “Ulusal Yükseliş Anıtı” ile hemen güneyinde yer alan Kaleiçi baki noktası meydan için yapılmış olan yeni uygulamalardan olumsuz olarak etkilenmiş, su oyunları, süs havuzları gibi kullanımlar anıtın ve Kaleiçi’ne bakış noktalarının önemini azaltmışlardır.

Valilik Binasının hemen kuzeyinde bulunan Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu’na taşınması ile birlikte yeni bir tartışma daha gündeme gelmiştir. 1970’li yıllara kadar Valilik Binasının bulunduğu alanda 1910 yılında yapılmış eski Hükümet Konağı yer almaktadır. Ancak 1974 yılında yapı malzemesinin ahşap olması ve bu durumun yarattığı bakım ve güvenlik sorunları ile küçük olması ve Valiliğin birimlerinin yapıya sığmaması nedenleriyle Antalya Koruma Kurulu Kararınca yıkılmıştır. 2007 yılında ise Proje kapsamında; 1974 yılında yapılan Valilik Binası, bu defa da Cumhuriyet Meydanını genişletmek amacıyla yıkılmış, Valilik birimleri 1910 tarihli hükümet konağı ile aynı büyüklükte ve benzer nitelikte olan Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu’na taşınmıştır. Aynı alanda farklı tarihlerde alınan kurul kararlarının tutarsızlığı düşündürücüdür.

Büyükşehir Belediyesince proje çalışmaları devam eden “Tarihi Kültürel Merkez” de turistlerin ve kentlinin kent merkezini yaya olarak dolaşmasını artırma ile tarihi ve kültürel değerleri yaşatma hedefleri kapsamında Kalekapısı Kent Merkezi Yenileme ve Sokak Sağıklaştırma

Projesi çalışmaları tamamlanmıştır. Söz konusu proje alanı Selçuklu döneminden itibaren Antalya kenti ticari hayatının kalbi olan özellikle Osmanlı döneminde kentin sur dışına taşması ile giderek önemli artan Kalekapısı bölgesindeki geleneksel ticari merkezi kapsamaktadır. Günümüzde kentsel ulaşım planlama yaklaşımlarında önemli değişimler görülmektedir. Özellikle Avrupa Kentlerinde sürdürülebilir temiz ulaşım türlerinin kullanımı desteklenmektedir. Sürdürülebilir kentler ve ulaşım modelleri, uygulama araçlarından birisi de yayalaştırma projeleridir. Bu kapsamda Kalekapısı bölgesinin trafiğe kapatılarak yaya dolaşımına açılması kentin sosyal, fiziksel, kültürel ve ekonomik hayatı için bir kazanımdır.

Kaleiçi'nde yürütülen çalışmalar kapsamında "Kaleiçi Düzenleme-Yenileme-Sirkülasyon Mimari Uygulama Projesi" büyük ölçüde tamamlanmıştır. Söz konusu çalışmada; alana sınırlı sayıda özel araç girişi ve mevcut raylı sistemin dışında Kaleiçi'nin büyük ölçüde yayalaştırılması hedeflenmiştir. Ancak "Kaleiçi Düzenleme-Yenileme-Sirkülasyon Mimari Uygulama Projesi"nde getirilen yaya ve araç dolaşım kararları ile 1992 yılında onaylanan Kaleiçi Koruma Amaçlı İmar Planı'nı ulaşım kararlarını karşıladığımızda, Kaleiçi Kentsel ve 3.Derece Arkeolojik Sit Alanına araç girişinin arttığı, alan içinde araç dolaşımının ağırlık kazandığı görülmektedir. Kaleiçi'nde uygulanan araç hâkim planlama ile Kalekapısı bölgesinde uygulanan yaya hâkim planlama birbirleriyle çelişmekte, kültürel merkezde uygulanmış olan ulaşım politikalarının bütünlüğü bozulmaktadır. "Tarihi Kültürel Merkez" içinde ve kentin ilk kuruluşundan bu yana varlığını sürdüren Kaleiçi Bölgesi için hazırlanan günümüzde halen uygulamada olan 1992 yılına ait Koruma Amaçlı İmar planı plan hükümleri geçerliliğini yitirme tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu duruma şüphesiz planın yapımının üzerinden uzun bir zaman geçmesi ile birlikte planın Kaleiçi Sit Alanının değişen ihtiyaçlarına cevap veremiyor oluşu neden olmaktadır. Söz konusu planda Tes-cilli yapılara ticaret, ev pansiyonculuğu ve konut kullanımları verilebiliyorken 100 m2 den büyük yeni yapılar ticaret yapma hakkı alamamaktadırlar. Buna karşılık günümüzde bu plan hükmü delinerek birçok yeni yapıda ticaret yapılmaktadır. Bir başka hususta planda alan içinde yer alan

Şekil 31: Kalekapısı'nın eski hali, kaynak: www.mimdap.org

Şekil 32: Kalekapısı'nın yeni hali, kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi Arşivi

Şekil 33: Kalekapısı'nın yeni hali, kaynak: www.mimdap.org

farklı kullanımların bölgeleminin yapılmaması, alanda dağılmak olarak yer almasıdır. Bu durum birbirini olumsuz olarak etkileyen kullanımların yan yana yer almasına neden olmaktadır.1992 yılı Koruma Amaçlı İmar Planı için herhangi bir finans modelinin oluşturulmaması ise bazı alanlarda planın uygulanabilirliğini sekteye uğratmıştır. Örneğin Kaleiçi bölgesinde yer alan kamulaştırılacak parsellerin birçoğu henüz kamulaştırılmamıştır. Balbey ve Haşimişcan mahallerindeki yapısal çöküntüye karşılık Kaleiçi kendi mimari kimliğini bir nebze olsun koruyabilmiş buna karşılık sosyal yapısında olumsuz değişiklikler meydana gelmiştir. Tam bu noktada "Integrated Conservation" olarak adlandırılan "Bütünleşmiş Koruma"nın yani yalnızca yapı çevrenin değil sosyal çevrenin de korunduğu bir planlama yaklaşımının önemini vurgulamak gerekmektedir. Tabi ki dünya üzerindeki diğer şehirlerde olduğu gibi nüfus yapısı ve kültürel çevresi ve içeriği değişmemiş çok az sayıda tarihi merkez vardır. Dönüşümün kaçınılmaz olduğu bir gerçektir. Ancak bu dönüşümün senaryolarının günümüz ihtiyaçlarına cevap verirken geçmişin izlerine saygı duyması gerekmektedir. Örneğin turizm koruma için bir amaç değil yalnızca bir araç olmalıdır: çünkü turizmin söz konusu olmadığı bir durumda koruma için hiçbir nedeniniz kalmamaktadır (ŞEHİR PLANCILARI ODASI, 2005, s.16).

Tarihi kent merkezlerinde hayata geçirilmesi düşünülen yenileme ve dönüşüm projelerinin alana özgü, yerelde çözümler getirebilirken, genelde konuşula gelmiş yaklaşımları da göz ardı etmeden ama her şeyden önemlisi yapılması planlanan çalışmaların "insan" için var olduğu unutulmadan tasarlanması gerekmektedir. Koruma sadece muhafaza etmek anlamına gelmemeli, sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda bir gelişimi de içermelidir (ŞEHİR PLANCILARI ODASI, 2005, s.16). Kent merkezinde yürütülmekte olan projelerde dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da, söz konusu gelişimin nasıl yönlendirileceğidir. Gelişim adına yapılmakta olan yenileme projeleri geçmişin birer imgesi olurken geçmişle ilgili bütün bilgileri gelecek kuşaklara aktarabilmektedirler. Bu durumda kent merkezleri özgünlüğünü yitirmek ve kent kimliğini kaybetmek gibi tehlikelerle karşılaşabilmektedirler. Bir kentin kimliğinden ancak

kentte yaşayan insanların o kenti sahiplenmeleri ve kent için fedakarlıkta bulunmaları durumunda söz edilebilir. Kent kimliğini planlama disiplini adına korumak, planlama alanında yapılan analizlerin olabildiğince gerçeği yansıtması ile birlikte, planın akılcı bir senaryo doğrultusunda hazırlanmasını ve bunun yanında kent içindeki çıkarlarından ziyade onun için üzerinde bulunabilen insanlar ile birlikte plan üzerinde fikir birliğine varılmasını, planın örgütlenme, finans modelleri ile onlara yol gösterici nitelikte olmasını ve hazırlanan tüm bu çalışmaların kâğıt üzerinden hayata aktarılabilmesini gerektirmektedir.

Kaynaklar

Kıtaplar ve Raporlar:

ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ, NAZIM PLAN BÜRO BAŞKANLIĞI,(2008), Antalya Büyükşehir Belediyesi Bütünü 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı Planlama Raporu, Antalya

CERASİ, M.M.(1999), Osmanlı Kenti, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

ÇİMRİN, H.(2007) Bir Zamanlar Antalya, Tarih, Gözlem ve Anılar, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, Antalya, cilt 1

GÜÇLÜ, M. (1997) 20.y.y.'nin İlk Yarısında Antalya Şehri 1908-1950

ŞEHİR PLANCILARI ODASI, (2005), Tarihi Kent Merkezlerinde Yenileme: Beklentiler, Sorunlar, Uygulamalar, İstanbul

TANYELİ, U.(1987) Anadolu Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci 11 - 15. Yüzyıllar, İstanbul.

Tarihi Kentler Birliği, Tarihi ve Kültürel Mirasın Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması Antalya Büyükşehir Belediyesi Sunumu, (2008), Antalya

Ulusal Danışma Kurulu Toplantı Raporu, 2006, Antalya

UTTA Planlama, Projelendirme ve Danışmanlık LTD. ŞTİ, (1995) Antalya Ana Kenti Yapısal Planı 1/25000 Raporu

YILMAZ, L. (2002) Antalya. Bir Ortaçağ Türk Şehrinin Mimarlık Mirası ve Şehir Dokusunun Gelişimi (16. Yüzyılın Sonuna Kadar), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Tezler:

GÜL, M. (2008) Tarihi Kent Merkezlerinde Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: "Antalya Örneği" ,Antalya

SÜER, A. (2006) The analysis of Historical / Cultural Pattern Development and Conservation Plans of Antalya Kaleiçi.,Izmir

SÜZEN, S. (1998) Kentsel Sit Alanlarında Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Yönelik 18.Madde Uygulaması; Antalya Haşimişcan Mahallesi Örneği, Ankara

TER,ÖZKAN,Ü. (2002) Konya Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Tasarımı Üzerine Bir Araştırma, Ankara.

Makaleler:

AKTÜRE, S. (1975) , 17. Yüzyıl Başından 18. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehrsel Yapının Değişme Süreci, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Dergisi cilt:1, sayı:1

DOĞAN, İ. (2002) Korumacılığın Geleneksel Kent Kültüründen Çıkarması Gereken Dersler, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt:35, sayı:1-2.

ERDOĞAN, E. (2006) Çevre ve Kent Estetiği, ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi, cilt:8, sayı:9.

GÜL, M. (2006) Planlama Dergisi, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara

Derleme Kitaplar içinde yer alan makaleler:

ARMAĞAN, L. (2003) XVI. Yüzyıl' da Antalya, (der) Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu.

İnternet Kaynakları:

<http://www.kaleicimuzesi.com/tr/>

http://www.serfed.com/content_files/dergi/15/15.pdf

www.picasaweb.google.com/amatortressam/Resim_yapiyorum_com

www.mimdap.org

Ceren Gamze YAŞAR, Antalya, 2009

Antalya Kıyı Alanlarının Değişimi Üzerine Saptamalar

Mehmet Nazım ÖZER

Yüksek Şehir Plancısı

Doğanın çok özel ve ayrıcalıklı bir bölümü olan kıyı alanlarının; ekolojik bir varlık olması yanında, tarihsel ve ekinsel (kültürel) özellikleri de bünyesinde taşımasıyla, korunması, geliştirilmesi ve toplum yararına kullanılması gerek ulusal, gerekse uluslararası önlemlere konu olmaktadır (Geray, Duru, 2003). Günümüzde bu özgün kıyı alanı, nüfusun ve buna bağlı insan eylemlerinin (yerleşme, sanayi, turizm, ikinci konut... taleplerinin) kıyıda yer seçmesiyle şekil değiştirmeye, kirlenmeye, kısaca tükenmeye başlamıştır. Bu olgu, kıyının kaynak olarak aşırı kullanımına ve özel bir bio çeşitliliği içinde barındıran duyarlı kıyı ekosisteminin bozulmasına neden olmuştur.

Kıyı alanının kıt bir kaynak olması nedeniyle kıyı-insan ilişkisini geliştirecek bir kıyı kullanımı, planlama ve tasarım çalışmalarında her zaman aranmaktadır. Kıyı düzenleme çalışmaları, kentle entegrasyonunun sağlanması, kentsel ekonominin ve kent kimliğinin gelişmesine önemli katkıların aranması yanında kıyının ekolojisi değerlerinin ortaya konarak korunması amaçlamaktadır. Bu amaçlarla dünyada ve ülkemizde çeşitli proje çalışmalarında kıyı – kent yaşamının yeniden

kurgulanarak çağdaş bir kimlik kazandırılması çabası vardır.

Antalya kıyı alanı; dağları, plajları ve falezleri ile özgün bir kimlik oluşturmaktadır. Kent, sahip olduğu kıyı potansiyeli yanında diğer doğal güzellikleri ile de bir turizm merkezi olarak yıllardır cazibesini ortaya koymaktadır. Bu cazibe ile oluşan talep, bilindiği üzere ülkemizde ilk bütünleşmiş turizm projesi ve kent planları ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Duyarlı ekosistemlerin oluşturduğu kıyı alanlarında kaynakların aşırı kullanımı, yoğun yerleşim baskısı, kıyı alanlarına özgü çevre sorunlarının ortaya çıkmasının nedenlerindedir. Bu sorunlar Antalya kenti özelinde çok yoğun yaşanmakta ve kentin doğal kaynaklarını hızla tahrip ve yok etmektedir.

Bu çalışmada amaç, kıyı alanının planlanması ve tasarımında dikkate alınacak modelin stratejik ilkelerini ortaya koymaktır. Bildirinin kapsamı içinde kıyı alanı düzenleme modelinin sınırının tanıma, Antalya kent merkezi kıyı alanının planlı çalışmalarla ilgili temel hedeflerinin irdelenmesi ve kıyı kullanımının değişiminin saptanması yer almaktadır.

Çizim 1: Kıyı Kentlerinin Kimlik Özellikleri

1. Giriş

Kıyı alanı, ülkemizde, turizm ve ikinci konut baskısı ve deniz yapıları - deniz taşımacılığının gelişmesi türü etkenler ile spekülasyon amaçları ve rant uğruna denimsiz kentleşme, sanayileşme ve bölgesel altyapı gelişimi sonucu çarpık - niteliksiz yaşam alanları haline gelmeye ve hızla tüketilmeye başlamıştır. Tarihi süreçte kazanılan kıyı kenti kimliğinin¹ özellikleri son dönemlerdeki uygulamalar ile olumsuz etkilenmeye başladığı gözlenmektedir. Kıyı kentlerini diğer kentlerden ayıran en önemli özellik denizdir. Özellikle Akdeniz'in kapalı bir deniz havzası olması, onu sınırlayan topraklardaki denizcilik, ticaret ve materyalistlik kültür, çevreyi tümüyle önemli bir coğrafi bölge olarak ortaya çıkarmıştır. Bu coğrafyadaki yerleşimler ve insan davranışları ortak bir Akdeniz yaşam kültürü oluşturan karakteristik özellikler sunan birçok uygarlığa sahne olmuştur.

Su ve kentin kesişme noktası olan kıyıların çok boyutlu olan görünümü ve kentle olan ilişkilerinin benimsendiği farklı ekonomik ve sosyal politikalar, globalleşme, teknoloji, turizm ve beraberinde gelen ekoloji, koruma gibi kavramlar kıyıların planlama ve tasarım yaklaşımını etkilemiş ve çeşitlendirmiştir.

Kıyı alanını düzenleme yaklaşımlarını üç grupta toplayabiliriz:

- **Ekonomik yaklaşım;** teknolojik gelişmelerin de etkisiyle, kent merkezindeki sanayi ve liman faaliyetlerinin desantralizasyonu, kentsel gelirlerin azalması ile istihdam

sorunlarının çözümü için kıyı mekânlarının ağırlıklı olarak lüks konutlara, büyük alışveriş merkezlerine, bürolara ve turizme yönelik kullanımlara dönüştürümü,

- **Sosyal kültürel yaklaşım;** endüstri ve limana dayalı sektörlerde çalışanların oluşturduğu kıyı bölgelerinin hem fiziki mekân, hem de sosyal açıdan çöküntü alanları olması önemli bir sorun olarak görülmekte ve bu bölgelerde sosyal statülerdeki değişim ve gelir düzeyindeki artışa bağlı olarak, eğlence, dinlenme, kültürel ve alışveriş fonksiyonları ile kıyı planlamasında karma bir kullanımı ortaya koyması ve

- **Çevresel ekolojik yaklaşım;** kıyı mekânında önerilen fonksiyonlar, kıyıları ve arkasındaki doğal sistemi olumsuz etkilemiş ve bunun sonucunda, kentsel dönüşüm ve kıyasal alanların yeniden geliştirilmesinde konumsal ve mekansal zıtlıklara önem veren, teknolojik gelişmeler ve ekolojik sınırlar ile kıyı peyzajı arasındaki dengeyi yansıtan değerler ön plana çıkarılmaktadır. Bu yaklaşımdan ilk ikisi genelde kent merkezlerinin dönüşümü üzerinde yoğunlaşırken, son yaklaşım kıyı mekânlarının sahip olduğu ekolojik değerleri koruma ve onarma politikalarını su ve suya dayalı yaşam ve aktivitelerin devamlılığını da dikkate alarak sağlamasıdır. (Özer, 2001)

Dünyadaki örnekler incelendiğinde, kıyı düzenlemelerinin kentle bütünleşmenin sağlanması, kentsel ekonominin ve kent kimliğinin gelişmesine önemli katkılar sağlanması yanında ekolojik siste-

Ekonomik Yaklaşım

Kültürel Yaklaşım

Çevresel Ekolojik Yaklaşım

Çizim 2: Kıyı alanı Düzenleme Yaklaşımı Örnekleri

¹ Kimlik kavramını "başka bir şeyle eşit olmama duygusu, kişilik ve tektik" anlamında tanımlayabiliriz. Bir kentin kimliği; yerin karakteri (coğrafi bölgenin iklimi, topografyası -vadi kenti, ova kenti, kıyı kenti...), jeolojik oluşumu ve bitki örtüsünün oluşturduğu doğal çevre içerisindeki özellikleri), mekânın karakteri (kentsel mekânın dolu ve boşlukların oluşturduğu biçim, strüktürel yapı, simgesel etki, kullanılan malzemeler, renkler vs. açısından oluşturduğu form ve görüntüsü) ve anlamı (insanların yaşam mekânlarını; yaşamlar, mücadeleleri, acıları, sevinçleri, özlentileri vs. ile yükledikleri anlamlar dizisi, tarihselliği, sürekliliği, mekansallığı ve belli bir mekân içindeki varlığı) öğelerinden oluşmaktadır. Kimlik durağan değil, dinamik özellik göstermektedir. Çünkü kimliği oluşturan toplum ve insan ilişkileri, teknolojik, bilimsel gelişmeler doğrultusunda sürekli olarak tanımlanmakta ya da yeniden üretilmektedir. (Özer 1998, 76-78)

min korunması ve güçlendirilmesi için önemli bir araç olarak görülmektedir. Kıyı alanının yeniden geliştirilmesinin temel amacı; kentte yaşayanlara yaşanabilir çevreler yaratma çabasıdır.

Kıyı alanının kullanımıyla ilgili en temel ilkeler kamu yararı ve kişilerin yararlanma² kavramlarıdır. Kamu yararı kavramını planlama ve tasarımda bilimsel, demokratik, sosyal, adil ve ekonomik yaptırım gücü ve aracı olarak yorumlamak ve kullanmak gerekir. Bu bağlamda, kıyı alanlarının düzenlenmesinde kıyının doğasıyla, tarihsel ve kültürel mirasını koruyarak yağmalanması önleyecek ve kıyı kenti kimliğini yeniden ortaya çıkaracak stratejiler ortaya konulmalıdır. Böyle bir saptama sonucunda, kıyı planlamasındaki temel hedef doğal ve kültürel değerlerin bir üst veri olduğunun unutulmamasıdır.

2. Kıyı Alanı Düzenleme Modeli

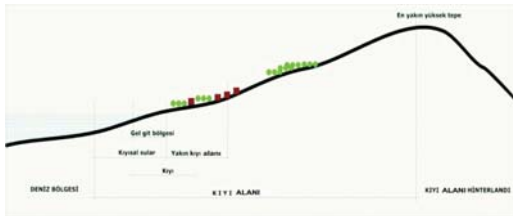
Denizi, kıyıyı ve hinterlandı içine alan kıyı alanlarının bir yandan sahip oldukları coğrafi, fiziksel ve ekolojik özellikler nedeniyle sosyo-ekonomik gelişmeyi destekleyen aktiviteler için önemli alanlar oldukları dikkate alındığında, diğer yandan ise çeşitli şekillerde korunması gerekli hassas ekosistem parçaları olması nedeniyle, planlaması ve tasarımı özel modellerin ortaya konulması gereklidir. Bu amaçla kıyı

alanını düzenleme modeli için önerilebilecek temel stratejiler coğrafi bir sınır tanımlanması, potansiyellerin ve kapasitelerin ortaya konması, özgün bir örgütlenme oluşturulması ve alsanal düzenleme stratejilerinin üretilmesidir.

• İlke 1: Kıyı alanı etkileşim sınırını belirlemesi

Modelin ilk stratejisi sorun alanının tanımlanmasıdır. Kıyı alanı sadece kıyı ve sahil şeridi gibi kısıtlı alanlardan oluşmayıp, alanın hinterlandı içerisinde karasal alan ve denizin etkisinin devam ettiği kıyı etkileşim alanı olarak tanımlanmalıdır. Kıyı alanlarının sahip olduğu ekolojik değerler nedeniyle planlama yada tasarımda ekosentrik (ekoloji merkezli) yaklaşımda bütünsellik önemlidir. Fiziksel çevredeki tüm bileşenler birbirleriyle karşılıklı etkileşimdedir ve sistemin sürekliliği (büyükşehir, belde belediyesi, doğal – kültürel sit, turizm merkezleri gibi farklı idari statülere bu bütünlüğü bozmamalıdır) de bu etkileşimlerle mümkündür.

Kıyı etkileşim alanını şu alt birimler olarak ortaya koyabiliriz. Kıyı; en alçak olduğu çizgiden, en kabark olduğu çizgiye ve onun üzerindeki kayalık ve yaralara kadar olan bölge (ön deniz - su alanı) olarak belirtilmekte, kenar özelliğiyle su kenarı, deniz boyunca uzanan kısmı ile de sahil olarak tanımlanmaktadır. Deniz suları; Devlet kararları

Çizim 3: Kıyı etkileşim alanı (Arslan, 1988'den yararlanılarak çizilmiştir)

² Bilindiği gibi, kamu yararı ile toplum yararı ayrı içerikleri taşımaktadır. Kamu yararına uygun görülen bazı yaptırımların yarattığı sosyal sonuçlar ve ilişkiler açısından toplum yararına olamayabileceği söylenebilir. Ulusal ekonomiye olan katkısı nedeniyle ormanların ya da hazine arazilerinin turistik ve diğer amaçlar için tahsislerinin yapılması kamu yararına uygun görülebilirken toplum yararına olmayacağı için bu tür olaylardan kaçınılmalıdır.

sınırının ilerisinde denize doğru olan kesimdir. Bu kesimler uluslar arası hukuka göre tarafsız bölgedir. Kıyısız sular; kıyı çizgisinden deniz yönünde, devlet kararası sınırı kadar olan kesimdir. Kıyı çizgisi; kara ve deniz arasındaki gelgitin kara yönündeki yükselme çizgisiyle çıkan çizgidir. Yakın kıyı alanı; kolay yürüyüş uzaklığı içinde (yaklaşık 900m.) olan bölgedir. Yüksek alanlar; ön deniz alanından genellikle kıyı alanı sınırına kadar uzanan bölgedir. Kıyı alanı; Devlet kararası sınırı ile en yakın kıyısız dağ silsilesinin en yüksek noktası arasında kalan tüm bölgedir. Kıyı alanı hinterlandı; kıyı alanının dışında kalan ve kara yönünde ilerleyen alanlardır. (Arslan, 1988; 8)

• **İlke II: Kıyı alanının kültürel, tarihi ve doğal değerlerinin saptanması**

Modelin ikinci stratejisi ise sorun alanının sahip olduğu özelliklerin saptanmasıdır. Deniz ve karanın bulunduğu, zengin doğal kaynakları, biyolojik çeşitliliği barındıran kıyı alanı, günümüzde önemli yaşam odaklarındandır. Burada kıyı alanının tükenebilir bir kaynak olduğunun unutulmaması gerekir ve ekolojik, doğal coğrafya, boyutsal-görsel (peyzaj), rekreasyonel ve tarihi-kültürel kaynak olarak kıyı alanının özelliklerinin saptanmasında yarar vardır.

Bu özellikleri şu şekilde tanımlayabiliriz (Özer, 2001, 14-15):

- *Ekolojik kaynak olarak kıyı; Kıyı mekan, kendisini oluşturan alt birimlerin her birinde, denizlerdeki eriyik oksijen ve mineraller, ısının dengeli ve iklimin yumuşak, bölgenin sulak olması gibi nedenlerle, kendine özgü bir ekolojik zincir oluşturmuştur (Karabey, 1978). Bu alanlar, su yaşamına ilişkin sığınaklar, ender ve tehlikede bulunan türlerin habitatları, ilkel özelliklere sahip alanlar, gelgit ile oluşan havuzlar, ıslak alanlar, dere ve ırmak ağındaki sazlıklar buralardaki doğal yaşama ortamını oluştururlar ve hassas bölgeler olarak korunmaları hedeflenmelidir.*

- *Doğal coğrafya kaynağı olarak kıyı; Deniz hareketleri ile karanın yapısı, zaman içinde karşılıklı etkileşim ile kıyıda özgün biçimler oluşturur ve bu özgün ortam kıyı üzerindeki çevre koşullarının ilk dinamiğidir. Bu etkileşim sonunda su havzaları, su kaynakları, tarımsal*

araziler, kıyısız fundalıklar, kumullar, falezler doğal coğrafya kaynağını oluşturmaktadır.

- *Boyutsal-görsel (peyzaj) ve rekreasyonel kaynak olarak kıyı; Kıyısız alanlar kara ve deniz arasında bir geçiş formudur. Deniz kıyısı peyzajı denizde ufuk çizgisine karşı olarak karada silüet çizgisine dayanan ve üçüncü boyutta havaya ve su altına doğru devam eden bir bütün olarak tanımlanmaktadır. Kıyı alanı nda; renk, ölçek, doku, aydınlanma, biçim özelliklerinin hava ve doğanın güçlü etkisiyle insan psikolojisi üzerinde önemli-olumlu etkileri vardır. Kıyı görünümü, değişen dinamik bir görsel peyzaj özelliği yanında sahip olduğu kaynak değerleri nedeniyle rekreasyonel amaçlı da kullanılmaktadır. Bu kullanımlar; marinalar, sualtı dalgıçlık alanları, manzaralı kıyı yolları, suya dayalı spor aktiviteleri şeklinde özetlenebilir.*

- *Tarihi ve kültürel kaynak olarak kıyı; Tarihin her döneminde insanlar su yüzeylerine bitişik alanlara yerleşmiş ve belli başlı önemli uygulamalar çoğunlukla bu yörelerde gelişmiştir. Kıyı mekânları öylesine uygar kullanılmıştır ki nitelikli mekânlar yaratılarak planlama - mimarlık disiplinlerine temel oluşturmuştur. Tarihi-mimari anıtları ve kalıntıları, bitki ve hayvan fosilleri bu tip kaynaklara örnek tir.*

• **İlke III: Özgün bir örgütlenme oluşturulması**

Kıyı yönetimi, planlama, uygulama, denetleme boyutlarında merkezi, bölgesel ve yerel idarelerin yanında sivil toplum kuruluşlarının da koordinasyonunu sağlayacak birimlerinden oluşmalıdır. Demokratik ve katılımcı bir karar mekanizması tercih edilerek gerekli mali kaynaklar yaratmalıdır. Ayrıca yönetim planının her aşamasında halkın katılımı da desteklenmelidir.

Kıyı alanları yönetim sistemi, fiziki bir düzenlemeden çok sosyo-ekonomik verilerin değerlendirildiği, alternatifli gelişme politikaları doğrultusunda makro şemadan oluşan ve bu şema doğrultusunda eyleme dönük yenileme, koruma ve sağıklaştırma politikalarının üretildiği ve uygulaması için gerekli örgütlenme ve finans modellerinin düşünüldüğü kentsel projeler yaratmalıdır. Yaratılan bu yönetim sisteminde şu üç aşama oluşturulur. Birinci aşama; stratejilerin

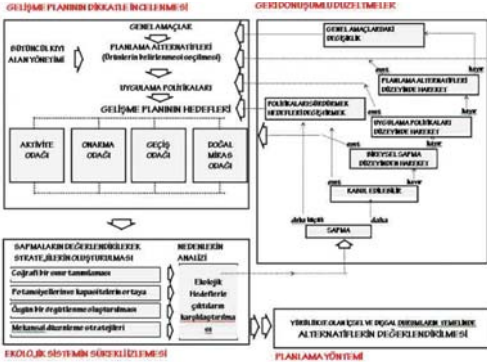
belirlenmesi için bilgi toplama, araştırma ve analizdir. İkinci aşamada; strateji belirleme ve bunları değerlendirme süreci yer alır. Üçüncü ve en önemli aşama ise uygulama, denetleme ve gelişme programlarını içerir.

• **İlke IV: Alansal düzenleme stratejileri üretilmeli**

Kıyıyı yeniden geliştirme projeleri, fiziki bir düzenlemeden çok sosyo-ekonomik verilerin değerlendirildiği, alternatifli gelişme politikalarını belirleyen makro şemadan oluşan ve bu doğrultuda eyleme dönük doğal kaynakların yenileme, koruma ve sağliqlaştırma politikalarının ürettiği, kamu ve toplum yararı gibi hedefleri belirleyen ve uygulaması için gerekli yerel, merkezi ve özel sektörün, sivil toplum örgütlerinin ve meslek odaları ile halkın kararlara katılımını örgütleyen - finans modellerinin düşünöldüğü kentsel politikalar yaratmıştır. Yarattılan bu model stratejilerin belirlenmesi için bilgi toplama, araştırma ve analiz, koruma – kullanma stratejilerinin belirlenmesi ve bunların değerlendirmesi ve uygulama, denetleme ve gelişme program aşamalarından oluşturulmuştur.

Modelde; kıyı ekosistemlerinin biyolojik çeşitliliğinin bütönlüğü ile kullanımlar arasında koruma-kullanma dengesinin sağlanması ve bunun sonucunda hassas kaynaklara yönelik risklerin azaltılması amaçlanmalıdır. Kıyı alanının potansiyel ve sorunlarını dikkate alarak üretilen stratejileri, farklı odak alanlarında incelersek, bunlar;

- *Etkinlik - gelişme odağı; Yoğun kullanımlı kıyısal alanları içeren bölgelerdir. Özellikle ulusal ve uluslararası rekreasyonel, kentsel fonksiyonlar ve turizm taleplerinin, taşıma kapasitelerini aşmayacak bir planlama ve tasarımı karşılanmasıdır. Burada dikkat edilecek husus; önerilecek etkinliklerin alan içerisindeki konum ve dağılımlarının kıyı peyzajına olumsuz etkileri minimumda tutulmalı, buna karşın kullanıcıların doğal ve estetik değerlerinden maksimum yararlanmalarına olanak sağlanmalıdır. Bu nedenle birbiri ile rekabet halindeki aktivitelerden çok, birbiri tamamlayan aktivitelerin kıyı alanlarında yer seçmesi önerilmektedir.*
- *Yeniden geliştirme – ekolojik onarım odağı; Mevcut kullanımlar nedeniyle hasar görmüş*

Çizim 4: Kıyı alanları yönetim sistemi (Baud, 1998)

kaynakların sağıklaştırlmasını / yenilenmesini sağlamaktır.

- Geçiş odağı; Bu odakta, etkinlik odağındaki gelişimler doğal miras odağını doğrudan etkilemesini önleyecek ekolojik tampon ekoton olarak düşünülmalıdır.

- Doğal miras odağı; Burada amaç, kıt kaynakların, çok dıyarl olan kıyusal yaşam ve ekosistemlerin korunmasıdır. Bu nedenle, bu alanlarda pasif rekreasyonel ihtiyaçları karşılayacak ve insanların doğa ile baş başa kalmalarını sağlayacak düzenlemeler önerilmelidir.

3. Modelin Antalya Kıyı Alanında İrdelenmesi

Bu bölümde; Antalya kıyı alanının üretilmiş planlar ile ele alınan değişimi, tarihçesi, doğal ve kültürel özellikleri, ekonomisi ve kent alanının gelişimi gibi kıyı kenti kimliğinin oluşmasında etkili olan ya da değerlendirilmesi gereken konulara değinilecektir.

Antalya kıyı alanının sınırları

Kıyı alanı sadece kıyı ve sahil şeridi olmayıp kıyı etkileşim alanı olarak da düşünülduğünde Antalya Kıyı alanı sınırları mevcut doğal değerleri ve bu değerleri etkileyebilecek yakın çevrelerini de

içerecek bir alan olarak ele alınmıştır.³ Kent yerleşim sınırları içinde yâda yakın çevresinde kent ile fiziksel ve işlevsel ilişki içinde bulunan çeşitli doğal ve kültürel kaynaklar⁴ saptanmalıdır. Antalya kenti kıyı alanının temelini oluşturan üç bölge vardır. Bunlar; Konyaaltı, Falezler ve Lara Kıyı alanı alt bölgeleridir.

Antalya kıyı alanının potansiyelleri ve doğal değerleri

Konyaaltı, Falezler ve Lara kıyı alanları alt bölgeleri, kent yerleşim sınırları içinde ya da yakın çevresinde kent ile fiziksel ve işlevsel ilişki içinde bulunan çeşitli doğal kaynaklara sahip alanlardır.

Bunlardan birincisi konyaaltı kıyı alanı alt bölgesidir. Konyaaltı, yaklaşık 5 km. uzunluğunda dünyaca ünlü, iri çakılı bir plajdır. Plajın batı ucunda Antalya limanı yer alır ve plajın genişliği 100-150 m. arasında değişmektedir. Konyaaltı kıyısının en önemli doğal değerlerinden birisi Boğaçay'dır. Boğaçay, Olimpos ve Termessos Milli Park alanlarının drenajını sağlayan çaylarının birleşmesinden oluşmakta ve Konyaaltı plajından denize dökülmektedir. Boğaçay Havzası yaklaşık 800 km²'lik bir alanı drene etmektedir ve bugün olduğu kadar gelecekte de Antalya için önemli bir doğal kaynaktır. Günümüzde havzanın yağış rejisi

Çizim 5: Antalya Kıyı alanı (Google, Dampo, 2003)

³ Dampo Planlama Ltd.Şti. 2004 yılında yapmış olduğu çalışmalarda 152.000 ha.lık bir alanı kıyı mekânı etkileşim alanı olarak belirlemiştir. Antalya Büyükşehir Belediyesi mücavir alanı, 42.000 ha.lık bir bölgeyi kapsamakta olup, yeni Yasayla alan en fazla 50.000 ha.lık bir büyüklüğe ulaşacaktır. Bu nedenle kentlerin mücavir alan sınırları standart bir hesaplama ile değil de o yerleşmeyi etkileyen sınırlar içinde olacak şekilde çizilmelidir.

⁴ Bahsedilen doğal kaynaklar; kıyı, orman, yeraltı ve yer üstü su kaynakları ve havzaları, değerli tarım toprakları, narenciye bahçeleri..., kültürel kaynaklar; arkeolojik, kentsel ve tarihsel sit alanlarıdır.

Çizim 6: Antalya Konyaaltı ve Falez Kıyısı alt bölgesi (Google)

mine bağlı olarak zaman zaman taşkınlara neden olması, çakıl ve kum ocaklarının bulunması doğal karakterini olumsuz etkilemektedir.

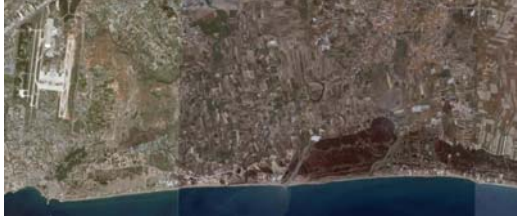
Bir diğer önemli doğal potansiyel ise Kültür Bakanlığı tarafından 1979 yılında doğal sit alanı ilan edilmiş Sarısu Deresi ve çevresindeki orman alanlarıdır. Antalya'nın Konyaaltı kesiminin batısında bulunan Sarısu doğal sit alanı, Olimpos Milli Parkı, deniz, liman ve Tünek Tepe (Antalya'ya panoramik baki noktası) ile çevrilidir. Bu doğal özelliği batıda Kemer'e kadar devam etmektedir. Alan; askeri alan, konut alanları, sosyal donatı alanları ile konut dışı kentsel çalışma alanları, akaryakıt depolama alanları, belediye depolama alanları kullanımlarıyla tehdit altındadır. Konyaaltı kıyı alanının doğusunda 12 Eylül Koruluğu, Kültür Park ve Akdeniz Üniversitesi Kampus alanı gibi açık ve büyük yeşil alanları ve Olbia ile Atalia antik kentleri kalıntıları (antik yol, köprü ve duvar kalıntısı) bulunmakta ve kentli tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır.

Konyaaltı kıyı alt bölgesinde Boğazçayı, Çandır Çayı ve Göksu Çayı Turizm Merkezi (Boğazçayı, Çandır Çayı ve Göksu Çayının bulunduğu 1556 hektarlık alan), Konyaaltı Turizm Merkezi (Beachpark, fuar alanı ve sahili kapsayan 110 ha.lık alan), Güneybatı Antalya Turizm Bölgesi (Antalya Yat Limanı ile güneybatıdaki Gelindo Burnu arasındaki alan 75 km.lik kıyı şeridi) ilan edilmiştir. Ayrıca Antalya Limanının arkasındaki 60 ha.lık alan ise Antalya Serbest Bölge olarak inşa edilmiştir. (ANPB Raporu)

Karstik kaya yapısı özelliği gösteren falez kıyı alanı alt bölgesini oluşturan 15 km uzunluğundaki falezler denizden 40-50 m. yükseklikte, Akdeniz doğal bitki örtüsü ve kayalarda yaşayan kuş türleri ile essiz bir doğal peyzaj ögesi olarak doğal sit alanı ilan edilmiştir. Bölgenin doğal ve görsel değerlerinin yoğunlaştığı alan Düden Çayının falezlerin üzerinden denize döküldüğü noktadır. Falezlerde, Karaalioğlu (İnönü), Mermerli, Adalya ve Atatürk parkları ile Narenciye Bahçesi,

Çizim 7: Antalya kıyı alanının potansiyelleri ve doğal değerleri (Dampo, 2003)

Çizim 8: Antalya Lara kıyı alt bölgesi (Google)

Kadymarı Deresi; Kaleiçi, Yivli Minare, Burçlar, Hadrian Kapısı, Yat Limanı, Balbey – Haşimişcan mahalleleri; Pamfilya bölgesinin önemli kentlerinde olan Magydos antik kenti olmak üzere doğal, arkeolojik ve kentsel sit alanları bulunmaktadır. Falez kıyı alanı alt bölgesi en yoğun yapılaşmanın yer aldığı bölgedir.

Falez kıyı alt bölgesinde Kent Merkezi Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri (Kaleiçi Turizm Merkezini kapsayan 90 ha.lık alan) ilan edilmiştir. (ANPB Raporu)

Lara kıyı alanı alt bölgesi ise kumullardan (eksibe) oluşmuştur. Lara plajı kumulları termoterapi amacıyla, özellikle romatizma hastalıklarının tedavisi için kullanılmaktadır. Kumulların yoğunlaştığı alan, Lara Kumul ve Obruk Çam Ormanları ile sınırlanmakta ve doğuda Belek, Side'ye kadar uzanan ekolojik sistemin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Alt bölgenin en önemli doğal kaynağı Güzeloba mahallesinde bulunan ender kuş ve hayvanların yaşadığı ve yöreye özgün bitkilerin yetiştiği Yamansaz Gölüdür. Deniz (Caretta) kaplumbağalarının yumurtlama alanlarından birisi olması da bu alanın değerini yükseltmektedir.

Lara kıyı alt bölgesinde Belek Turizm Merkezi (Aksu Çayı ile Üçkum Tepesi arasındaki alan), Kemerağzı – Kundu Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi (Lara Plajları, kent parkı, Yamansaz Gölünün de içinde bulunduğu 4700 ha.lık alan) ilan edilmiştir.

Kıyı alanı ve hinterlandı içerisinde yer alan zengin kültürel ve doğal değerler, dünya kenti

iddiasında olan bir kıyı kentinin kimliği için önemli potansiyeller sunmaktadır. Zengin bitki örtüsüne sahip olan Antalya'da ormanlar kent ile doğrudan etkileşimdedir. Beydağları eteklerinde yer alan Olimpos Milli Parkı ve Kepezaltında Obruk Çam Ormanları kente yakınlığı ile yoğun bir kullanımına olanak tanıyabilecek diğer önemli doğa parçalarıdır. Ayrıca kıyı alanında tipik Akdeniz bitki örtüsünün örneklerinden olan zakkum, hayıt, meşe, çitlembik, mersin gibi pek çok ağaç ya da maki topluluklarına çok sık rastlanmaktadır. Tüm bu kıyı alanında bulunan doğal ve kültürel değerler Antalya'nın kent imajının en belirgin kimlik ögesi olduğundan planlayan ve tasarlayanlar ile kenti yönetenlerin bu değerlere sahip çıkarak rant ve çirkin yapılaşmayı önlemeleri gerekmektedir.

Antalya kıyı alanının alansal düzenleme stratejileri

Bölgesel ölçekli planlama çalışmaları ve uluslararası anlaşmalar

1975 yılında Barcelona Konferansı sonucunda oluşturulan "Akdeniz Eylem Planı" (MAP), Akdeniz'de Kirlilik İzleme ve Araştırma Programı (MED-POL), Mavi Plan (Blue Plan), Öncelikli Eylemler Programı (PAP), Kıyı Alanları İdaresi Eylemleri (LAMP) gibi çeşitli uluslararası anlaşmalara ülkemiz de taraf olmuştur. Bu anlaşmalar, ekolojik denge, kültürel ve tarihi kaynakların korunmasını amaçlayan çeşitli bilimsel araştırma, planlama, yönetim ve denetleme mekanizmaları oluşturulmasını zorunlu kılmıştır.

Antalya'da, Bölgesel Gelişme⁵, Şehirleşme ve Yerleşme Çevre Düzeni⁶ ve Güneybatı Antalya Turizm Gelişme Projesi⁷ gibi birçok bölgesel çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar Antalya kentinin ana işlevinin tarımsal üretimden turizm merkezine dönüşümünü hızlandırmıştır. Bu planlar ile Antalya kıyı alanının planlı olarak kullanımı yoğunlaşmıştır.

Türkiye'de ilk bölgesel planlama çalışmalarından birisi ise 1959 yılında Antalya Bölgesinde başlatılmıştır. Projenin amacı Antalya, Burdur ve Isparta illerini içine alan bölgede ekonomik ve toplumsal yönden dengeli bir gelişmeye temel olacak "yatırım öncesi" araştırmaları yapmak ve bu tip araştırmalar için personel yetiştirilmesini sağlamaktır. Proje DPT yönetiminde BM Kalkınma Fonundan ve Dünya Tarım Örgütü (FAO)'nden sağlanan finansal destekle yürütülmüştür. Projenin çeşitli sektörlerle ilişkin konuları kapsayan çalışmalar arasında bütünlük sağlama

bildiğini söylemek güçtür. Proje uygulamaya geçirilmemiştir.

Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi olup, 1974 yılında çalışmalarına başlanan bu proje çalışması sonucunda Antalya Limanı'ndan Gelidonya Burnu'na kadar uzanan 80 kilometre uzunluğundaki kıyı bandının 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı hazırlanarak 1976 yılında onaylanmıştır. Planda, "turizm kaynaklı alan gelişimlerinde insan ve çevresi arasındaki ilişkilerin analizi ve optimum alan kullanım kararlarının alınması" amaçlanmaktadır. Plan ile 25.000 yatak, bilahare 40.000 yatak için gerekli altyapıların tamamlanması öngörülmüştür. Turizm, Antalya'nın özellikle de orman, tarım ve kıyı alanları üzerindeki baskısını hızlandırmış ve bunun sonucu olarak ta 4 ayrı revizyon çevre düzeni planı yapılmıştır. Yoğun turizm hareketleri nedeniyle 1974 yılında sadece düşük yoğunluklu turizm gelişmelerine ve kırsal konut alanlarına yer verilirken, 1988'de organize turizm gelişmelerine,

Çizim 9: Side ve Çevresi Turistik Düzenleme Projesi bölgede yapılan ilk turizm çalışmalarından birisidir. (1971, Arkitera.com)

⁵ Bölgesel planlama çalışmaları 1957 yılında İmar ve İskân Bakanlığı (İİB)'nin kurulmasıyla belirli bölgesel sorunların çözümüne yönelik olarak başlatılmıştır. Daha çok pilot bölge uygulamasının yapıldığı bu dönemde saptanan plan bölgeler ve bölgelerin saptanma nedenleri şu şekildedir:

- Yoğun kentleşmenin ve büyük kentlerin bulunduğu bölgelerin sosyo-ekonomik sorunlarına çözüm arayışı için: Doğu Marmara Plan Bölgesi
- Büyük bir endüstri projesinin yaratacağı sorunlara çözüm için: Zonguldak Plan Bölgesi
- Bölgesel planlama için eleman yetiştirilmesi ve bu alanda deneyim kazanabilmek amacıyla turistik bir bölgenin gelişme sorunları için: Antalya Plan Bölgesi
- Zengin tarımsal potansiyele sahip bir ovanın planlama çalışmalarına örnek olması için: Çukurova Plan Bölgesi
- Büyük bir projeye dayalı olarak, geri kalmış bir bölgeyi geliştirmek ve bölgelerarası sosyo-ekonomik gelişmişlik farkını azaltabilmek için: Keban Plan Bölgesi

⁶ İmar ve İskân Bakanlığı tarafından 1981 yılında hazırlanmıştır.

⁷ Turizm Bakanlığı tarafından 1985 yılında hazırlanmıştır.

Çizim 10: Antalya Burdur 1/100000 Çevre Düzeni Planı 2007 (ÇOB web Sitesi)

yoğun kentsel ve kırsal yerleşimlere, 1990 ve 1996 yıllarında ise golf alanları ve eğlence merkezlerine yer verilmiştir (Atik, vd., 2006). Türkiye’de turizm gelişmelerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması amacı bu revizyonlar ile sağlanamamıştır.

Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 14.01.2008 yılında onaylanan Antalya-Burdur Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planının temel amacı; sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak üzere planlama sınırları içerisinde kentsel ve kırsal yerleşmeler ile sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi sektörel gelişmeleri de değerlendirecek, koruma-kullanma dengesini kurmaktır. Bu plan, Şehir Plancıları Odası tarafından açılan dava sonucu, Danıştay 6.Dairesi 14.07.2008 tarihinde;

Bakanlıkça, “planın yapımına yönelik çıkarılacak bir yönetmelik çerçevesinde hazırlanacağı” ilgili Kanun Maddesinde belirtilmesine rağmen yönetmelik çıkarılmadan onaylanması ve planın askıya çıkarılmadan yürürlüğe girmesi gerekçeleriyle - yürütmeyi durdurma kararı almıştır.

Çevre ve Orman Bakanlığı’nın ekolojik bir yaklaşımı sürdürülebilir kalkınma hedefli, kalkınırken çevreyi koruma politikası güden bir planlama amacı ile yaptırıldığı ve onayladığı bu plan, Ülke Fiziki Planların doğrultusunda DPT tarafından hazırlanan bir Bölge Planına dayanmamaktadır. Plannın, bölge potansiyeli kullanarak bölgelerarası dengeli gelişme kararları karşısında çevreyi korumayan bir yapıda olması beklenmektedir.

Antalya Büyükşehir Belediyesi Yetki Alanının Ekolojik Arazi Yönetim Planı, Akdeniz Üniversitesi Uzaktan Algılama Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından hazırlanmıştır. 138.000 hektarlık genişliğe sahip Antalya Büyükşehir Belediyesi yetki alanının gerek kentsel gerekse kırsal mekanlarının ekolojik esaslara dayalı olarak ve sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde kullanımının sağlanmasının amaçlanması, bu amaca ulaşmak için bilimsel ve teknik yaklaşımlara dayalı planlama karar sürecine temel bir altlık oluşturulması hedeflenmektedir.

Antalya’da ilk kent planlama çalışması 1955 yılında⁸ yarışma ile elde edilen projenin 1957 yılında İmar ve İskan Bakanlığı tarafından onaylanması ile elde edilen plandır. Bu plana ilişkin detaylı rapor bulunamamıştır. 1965 yılında yeni bir imar planına gereksinim duyulmuş, İller Bankası 1969 yılında 1/5000 ölçekli planı tamamlamıştır. Ancak 1/1000 ölçekli uygulama planlarının yapımı, farklı kişiler tarafından 1978 yılında tamamlanmıştır. Bu iki planda da kent gelişimi batıya kaydırılmış, Lara kıyı bandı doğal sit olarak tanımlanmış ve bu bölgede yapılaşma sınırı tutulmuştur. Ayrıca havaalanı çevresinde hızla gelişen sanayi alanları dondurulmuştur (ABBNPB).

⁸ İller Bankası tarafında 1955 yılında Antalya İmar Planı Mimari Proje Yarışması açılmış, Paul Bonatz, başkanlığında Luigi Piccinato, Mithat Yenlen, Talat Özşık, Celal Uzer, Ahmet Tekuş, Atilla Konuk, Fethi Tulgar, Burhanettin Onan, Recai Akçay oluşan Jüri üyeleri tarafından 1. Ödül Rauf Beyru, Turgut Tuncaç, İlhan Artuner; 2. Ödül Radi Biröl, Turgut Cansever, Sedat Gürel, Maruf Ünal, Abdurrahman Hancı, Faruk Sırmalı 3. Ödül Melahat Topaloğlu, Mehmet Ali Topaloğlu, Bülent Berkcan 1. Mansiyon Raşit Yübadın, Bedri Kökten 2. Mansiyon Sema Seyrek, Gazanfer Erim; 3. Mansiyon Sabri Orcan, Erdem Yener’ e verilmiştir. (Mimarlar Odası Yanışmalar Kitabı 2005)⁷ Bilindiği gibi, kamu yararı ile toplum yararı ayrı içerikleri taşımaktadırlar. Kamu yararına uygun görülen bazı yatırımların yarattığı sosyal sonuçlar ve ilişkiler açısından toplum yararına olmayabileceği söylenebilir. Ulusal ekonomiyi olan katkısı nedeniyle ormanların ya da hazine arazilerinin turistik ve diğer amaçlar için tahsislerinin yapılması kamu yararına uygun görülebilen toplum yararına olmayacağı için bu tür olaylardan kaçınılmalıdır.

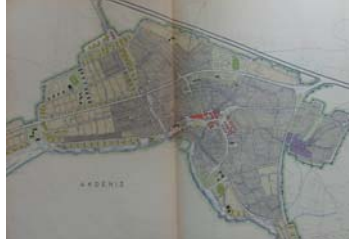
Plan, kentin özgün yapısı dikkate alınmayarak kent kimliğinde olumsuz gelişmeler oluşturmuştur. Bugünkü çarpık yapılaşmanın temelini oluşturan bu planlama çalışması; kentin Akdeniz iklim kuşağından çok karasal iklim kuşağı özellikleri dikkate alınarak tasarlandığı ve kıyı-kent ilişkisinin, kıyının özel mülkiyete olanak tanıyan yüksek katlı konutlar ile kopukluğunun başladığı ve desteklediği bir plan olarak yorumlanabilir. Mimarlar Odası (1996) 1969 yılında Bülent Berk-san tarafından yapılan planın, eski planın yetersizliğinin giderilmesi amacıyla yapılmasına rağmen sadece 1957 planının küçük çaplı düzeltmeler ile revize edilebildiğini belirtmektedir.

Bu iki plan, sadece falez kıyı alanı alt bölgesine ilişkin kararlar oluşturmuş ve falez kıyı bandının dar tutulması ve özel mülkiyete yüksek katlı kullanımların önerilmesi kararı ile doğal değerlere duyarlı bir planlama anlayışı benimsenmediğinden, bugünkü yanlış kullanımın temelini oluşturmuştur. Ayrıca her iki planın, teknolojik yetersizliği, bilgilerin değerlendirilmesinde çeşitli bilimsel yöntemlerin yanlış kullanımı, geleceğe ilişkin önemli yanlışlar, sayısal ölçüm yanlışlıkları ve tutarsızlığı ile başarılı olmadığı Antalya Mimarlar Odası (1996) tarafından dile getirilmiştir.

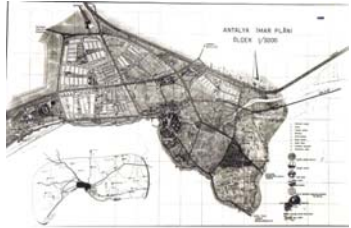
Z.CAN'ın önerdiği plan ise 1980 yılında onaylanmıştır. 2000 yılında 650.000 kişinin yerleşmesi için hazırlanan planda kentin çeşitli planlama araçlarıyla, yerleşmelerin kuzeydeki geçekonu alanlarının islahı için toplu konut alanları önerilmesi ve batıya kaydırılarak doğudaki (Lara'daki) verimli tarım topraklarına baskının azaltılması amaçlanmaktadır. Planda, Lara ve Konyaaltı kumsallarının halka açık plaj tesisleri olarak düzenlenmesi, kentin ana işlevi olan turizmin desteklenmesi amacıyla belirli bölgelere turizm merkezleri destek bölgeleri önerilmesi ve ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesi, gelişme konut alanlarındaki yoğunluk kararları, bahçe mesafeleri gibi bir takım kriterlerin iklime (TÜBİTAK'ın hazırladığı rapor) göre yapılması, kentin simgelerinden falezlerin doğal sit alanı olarak tanımlanması ve kamuya açık yeşil alan kullanımına ayrılması da önerilmektedir.

1986 yılında hızla gelişen ve büyüyen kent için 2005 yılında 1.000.000 kişiyi hedefleyen plan revizyonu yapılmıştır. Bunun sonucunda büyük

Kentsel ölçekli planlama çalışmaları

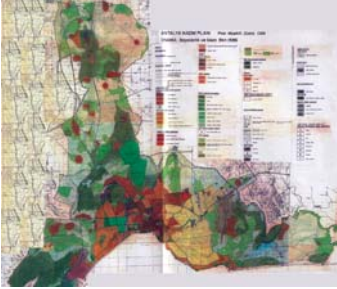
1957 Beyru vd. Planı (Berk-san,1967)

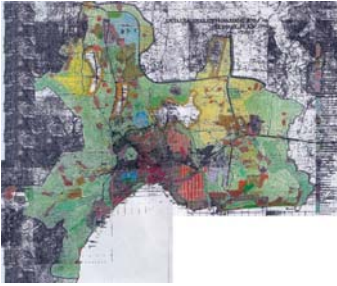
1969 Berk-san Planı (Dampo, 2003)

kamu arazileri üzerinde kentin kuzey platoya çekilerek, uydu kent oluşturulması ve Kepez ormanlık alanının bölge parkı olarak işlevlendirilmesine yönelik kararlar üretilmiştir. Ayrıca Konyaaltı kıyı alanı alt bölgesinde Kemer-Antalya karayolunun kuzeye kaydırılması, Boğaçay ve çevresinin tarımsal niteliği korunacak alan olarak bırakılması, Akdeniz kültür parkı olumlu bulunulabilirken; limanın arkasında serbest bölge, depolama ve konut alanlarının önerilerek kıyı alanının sadece lineer olarak kumsal ile korunması kamusal kullanımlarla desteklenmemesi önemli bir eksikliklerdir. Falez kıyı bandının Lara bölümü "tarımsal karakteri korunacak yerleşme". "turizm yerleşme" ve konut alanları olarak öneri-

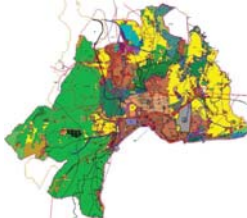
PLANLAMA
2009/2

1980 Zühütlü Can Planı (Dampo, 2003)

1996 UTTA Planı (Ulta, 1996)

ANPB Planı

lerek doğal sit alanlarının korumasını güçleştiren ve bölgeyi baskı altında bırakacak hale gelmiştir. Düden çayının doğal değerleri tasarımla ön plana çıkarılmamıştır. Lara kıyı alanı alt bölgesinde Turizm merkezi önerilmesi dışında doğal karakteri korunmaya çalışılmıştır.

Kıyı alanının daha etkin kullanımı için uygulanan en önemli proje Konyaaltı Beach Parktır. Proje, Kültür Park, 12 Eylül Korusu, Aquapark, Hillside Su Otelii ile sahil yapıları yap-ışlet-devret modeline göre hayata geçirilmiş ve Antalya'da sosyal, kültürel, eğlence ve plaj olanaklarını sunan bir alan yaratılmıştır.

1994 yılında Antalya Belediyesinin Büyükşehir Belediyesi statüsüne geçmesi üzerine yeni sınırlar içerisinde bir 1/25.000 ölçekli "Nazım Plan/ Yapısal Plan" UTTA Planlama Grubu tarafından 2015 yılında 1.754.000 nüfus hedeflenerek hazırlanmıştır. Plan; küresel ölçekte, Antalya kentinin ekonomik çeşitlenmesi ve uzmanlaşması sağlanarak, kültürel ve doğal değerlerinin korunması ve kimlik kazanımı ile Dünya Kenti oluşturmayı hedeflemektedir. Hızla büyüyeceği öngörülen Antalya'nın, alan kullanımında yapısal planlama yaklaşımı kapsamında, plan kararlarının sektörel ve kentsel stratejiler ve proje paketleri ile yönlendirilmesi ve bir plan dili anlayışıyla çözümlenmesi plannın olumlu yanı olarak görülmektedir. Bu planlama yaklaşımı sonucunda alt-bölge ve kentsel çevredeki doğal, tarihi, arkeolojik değerlerin korunması için çeşitli stratejik kararlar alınmış ve bunun sonucunda birçok proje paketi kapsamında proje ve uygulamalar yapılmıştır.

Ancak, planda imar haklarının kullanımı halinde nüfus kapasitesi 2315.000 kişi olarak hesaplanmıştır. Bu da öngörülen nüfus hedefinin 1,4 katıdır. (Dampo, 2003) Bununla birlikte yerel yönetimlerin baskısıyla kent ormanı olarak tahsis edilen Kundu ormanlarının kent parkı işlevinden golf sahası işlevine dönüştürülmesi gibi bir takım plan tadilatları ve plannın yargı tarafından iptal edilen kısımları bulunması plannın bütünlüğünü olumsuz etkilemektedir. Ancak, plannın kıyı alanı kaynaklarının korunması için gerekli tüm kullanımları içerdiği belirtilebilir.

Son dönemlerde kıyı alanının daha etkin kullanımı amacıyla önemli proje çalışmaları yapılmıştır. Bunlardan ilki, Karaaioğlu Parkı, Belediye Binası

ve Çevresi Kentsel Tasarım ve Koruma Projesi yarışmasıdır. Yarışma ile alanın döneminin açık alan düzenleme ilkelerinin tanığı olmasının yanı sıra "Erken Cumhuriyet Dönemi" varlığı olarak özgün peyzaj değerlerinin korunması ve belediye hizmet binası, dış alan kurgusunun yeniden değerlendirilerek gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmaktadır.

Antalya'nın 1/50.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından 03.03.2005 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu plan 3030 sayılı kanun ile belirlenen Muratpaşa, Konyaaltı ve Kepez Belediyelerini kapsayan yaklaşık 42.000ha'lık alanda hazırlanmıştır. Bu süreçte DAMPO'nun hazırladığı plan ise; Antalya kentinin ihtiyacı olan aktif yeşil alanlar olarak kent çeperlerindeki orman alanlarının Kent Parkı olarak planlanmasını bir plan stratejisi olarak benimsemiştir. Bu nedenle Lara Ormanları olarak adlandırılan bölge imar planında doğal değerleri ve potansiyeli göz önüne alınarak kent parkı olarak planlanmıştır. Lara Kent Parkı Projesi davetli yarışmayla birinci olan Promim tasarımında temel amaç; alanın sahip olduğu potansiyellerin koruma, sağlıklaştırma ve yenileme dönüşüm modelleri ile ekosistem

oluşturması ve aquapark, beacpark, doğupark, kültürpark, sağlıkpark, kumulpark alt kimlik temaları yaratılarak kent için bir çekim merkezi haline dönüştürülmüştür. Sonuçta proje, alan için ekopark ve ekolojik turizm kavramlarını gözetten bir alan yaratmıştır.

Hızlı nüfus artışı, ekonomik faaliyetlerin gelişmesi ve çeşitlenmesi gerek sosyal gerekse mekânsal düzlemde değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun ile sınırları genişleyen Antalya kent merkezinin çevresi ile bir bütün olarak planlanmasına ve denetimine imkân verecek biçimde yönetsel bütünlüğün sağlanmasına da olanak vermiştir. Bu kapsamda üst ölçekli bir plan bulunmayan Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde 1/50.000 ölçekli Fiziki Stratejik plan hazırlanmıştır. Antalya Büyükşehir Belediyesi Nazım Plan Bürosu tarafından hazırlanan ve Meclis tarafından 2007 onaylanan plan şu temel kararları içermektedir. Kent kimliğinin oluşturulması, sürdürülebilir bir ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanması, mevcut ve potansiyel doğal ve beşeri kaynakların optimum kullanımı, nitelikli tarım ve orman alanlarının korunması, ekolojik özellikli alanların korunması, su kay-

Çizim 11: Konyaaltı Beach Park Projesi, MiniaTurk, Konyaaltı Meydanı.

Çizim 12: Karaalioglu Parki, Lara Kent Parki Kentsel Tasarım Projesi (Promim,2001)

naklarının korunması, kıyıların korunması ve kullanımı, sit alanlarının korunması ve değerlendirilmesi, koruma ve gelişme hedeflerinin ortaya konması ve politikaların belirlenmesi, turizmde çeşitliliğin sağlanması (Fuar kongre Turizmi, Sağlık Turizmi, Eko turizm, yayla turizmi, spor turizmi [takım kampları ve antrenmanları, golf vb.]), Kentsel Donatı alanlarının (spor, eğitim, sağlık vs.) bölgesel ölçekte yeniden tanımlanması, 2020 yılı için öngörülen nüfus projeksiyonları ile imar planlarının örtüştürülmesi, Hizmet sunumunda rasyonellik sağlanması, Parçacıl plan ve uygulamaların sonlandırılması-denetlenmesini kapsamaktadır.

Tüm bu planlama çalışmalarında genelde;

- *Boğa çayı ve Düden çayı havzalarının ekolojik değerlerinin saptanarak, bu değerlerin koruma ve kullanma dengesi içinde kent yaşamına kentsel park ve rekreasyonel alan olarak katılması,*

- *Kalekapısı, Balbey ve Haşim İşcan mahallelerinde MİA'nın baskısı gözetilerek koruma / kullanma ve canlandırma programlarının oluşturulması,*

- *Yasal çerçeve gözetilerek Konyaaltı ve Lara kıyı alanlarının, kıyı-kent ilişkisini sağlayacak şekilde halka açık alan olarak tasarlanması,*

- *Bölge içindeki flora-fauna varlıklarının korunması ve Antalya kent bütünü için kullanılabilirliği amacıyla Sarısu doğal sit alanının rekreasyonel amaçlı düzenlenmesi,*

- *Obruk Devlet Ormanında Akdeniz Botanik Bahçesi oluşturulması amacıyla kentsel tasarım ve peyzaj projesinin geliştirilmesi,*

- *Lara plaj kesimi ile ekolojik bir bütünlük içinde bulunan, bölgenin su dengesini kontrol altında tutan ve ekolojik bir dengenin hakim olduğu Yamansaz Gölündeki sazlık ve bataklık alanın korunması ve bu alanın doğal dengesinin bozulmaması ve devamlılığı amaçlanarak etkileme ve geçiş alanı olarak belirlenmesi,*

- *Falez üzerindeki kaçak yapıların tasfiye edilerek, alanın özgün bitki örtüsü ve sürdürülebilir gelişme ilkesi gözetilerek kıyı alanın özgün karakteri için olumlu kararlar alınmıştır. Özellikle son dönemlerde yapılan planlama çalışmalarının niteliği yüksek çalış-*

malar olması yanında uygulamadaki (Çizim 6 ve 8) görüntü bu kararların denetlenemediği ve uygulamaya geçilemediğinin önemli bir kantıdır.

4. Sonuç

Duyarlı ekosistemlerin oluşturduğu kıyı alanların da kaynakların aşırı kullanımı ve yoğun yerleşim baskısı, kıyı alanlarına özgü çevre sorunlarının ortaya çıkmasının nedenlerindedir. Bu sorunların sonucunda kıyı alanlarında estetikten uzak, kıyı kentlerine özgün koşullar taşımayan bir kentsel ve kırsal yerleşme düzeni oluşturulmuştur. Çalışmada kıyı alanlarının düzenlenmesinde dikkate alınabilecek modelin stratejileri tanımlanmış ve Antalya örneğinde irdelemiştir.

Antalya ili, Türkiye'de 1950-1960'lı yıllarda yaşanan kenteleşmeyle, yoğun nüfus artışına sahne olmuştur. Kent gelişimi, eski bir yerleşim ocağı olan kale ve kale çevresindeki kent merkezinden başlayarak, batıda Konyaaltı sahil bandı (ve uzantısında Beldibi, Kemer) ile doğuda ise Lara-Güzel Oba – Kundu'ya (ve uzantısında Belek, Serik ve Manavgat) kadar olan alanlarda, lineer bir gelişme göstermiştir. Lineer gelişim kıyı alanın sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin tahribine yol açabilecek baskıyı oluşturmuştur. 21. yüzyıla girerken Antalya, büyük kent olarak kültürü, doğası, kongre ve sanatsal faaliyetleri ile bir dünya kenti olmaya adaydır. Antalya ve bölgesindeki ekonomik veriler turizm sektörünün temel sektör olduğunu ortaya koymaktadır. Tarihi süreçte gelişen ve önemli kültürel değerlere sahip olan Antalya kıyı alanının, gelişen koşullara uygunluğu oranında, yeni işlevlerle donatılması, çağdaş uygulamalarla zenginleştirilerek yeniden topluma kazandırılması ve kıyı imajının sürdürülebilmesi temel amaç olarak belirlenmelidir.

Kıyı alanının planlamasında sorunsalın sınırları belirlenmeli ve alan içerisindeki her türlü envanter saptama, planlama, tasarım, uygulama ve denetleme çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca ilgili kurumlardan, belediyelerden, sivil toplum kuruluşlarından (meslek odaları ve derneklerin) ve üniversitelerden oluşan bir danışma birimi oluşturulmalıdır. Kent Konseyleri çalışmalarının temelini oluşturan yönetim kavramının temel aktörü olan halkın, planlamaya ve kararlara katılımı desteklenmelidir. Yönetişimin altında

her türlü planlama ve koordinasyonu sağlayacak tasarım (kent plancıları, peyzaj mimarları, mimarlar) ve teknik (biyolog, hidrolog, çevre mühendisi, jeolog vb..) disiplinlerin de danışmanlığından yararlanılması zorunlu olmalıdır.

Antalya için önerilen planların başarıya ulaşabilmesi için uygulama aşaması önem kazanmaktadır. Kentteki planlama çalışmaları, özellikle 1980'li yıllardan sonra yeni plan, revizyon ve plan ilaveleri ile geliştirilmiş ve nüfusu devamlı artırılarak Antalya kentinin planlı gelişmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak beş yılda bir yapılan planlara rağmen kent plansız gelişmiş ve yerel yöneticilerin planlara sahip çıkamaması nedeniyle bugünkü Antalya oluşmuştur.

Alınan kararların kıyı alanına yansıtılması uygulamasında başarılı olunamadığı söylenebilir. Bu nedenle belediyeler gerekli teknik-maddi olanaklarını güçlendirerek ve sivil toplum örgütlerinin desteğini alarak eylem planlarının uygulanması için gerekli çalışmaları yapmalıdır. Ayrıca kıyı alanı havza bütününde kararlar üretilmeli ve bu alan içerisindeki yetki karmaşası plan kararları doğrultusunda giderilmelidir. Spekülatif baskılara halk, sivil toplum örgütleri ve özellikle Belediyeler işbirliği içinde karşı koymalıdır. Çünkü yerel yönetimin plansız kararları sonucu Antalya kentinin kıyı alanının sahip olduğu doğal değerler tahrip edilmeye ve yok edilmeye başlanmış, yoğun yapılaşma ve yarattığı değişim baskısı kentin karakterini kaybetmesine neden olmuştur.

Sorunun özünde bu tür düzenlemelerde toplum yararlanmasının düzeyi ortaya konulmalıdır. Bu noktada; kıyının düzenlenmesi, kıyı kenar çizgisiyle kullanımlara sınırlama getirilmesi yerine kamu yararı ve toplumun yararlanmasının sağlanması, kişilerin yararlanma imkan ve şartlarının kıyının doğal - ekolojik potansiyelleri dikkate alınarak saptanması ve düzenlenmesi görevi kent planlama ve devamında kentsel tasarımın uzmanlık alanıdır.

Kıyı alanlarındaki doğal kaynakların kentsel kullanım baskısı altında kalarak olumsuz etkilendiği ve bu nedenle de planların onaylanmasından çok uygulanmasındaki kararlılığın önemli olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca unutmayalım ki, bugün kullandığımız kıyılar, geleceğe bırakacağımız en önemli miraslardan biridir.

Kaynaklar

Antalya Büyükşehir Belediyesi Nazım Plan Bürosu, 2008 "Antalya Büyükşehir Belediyesi Bütünü 1/25.000 Ölçekli Stratejik Fiziki Planı Açıklama Raporu", Antalya.

Antalya Şehri İmar Komisyonu Raporu, 1954, "Antalya İmar Planı Yarışması", Şafak Matbaası, Ankara.

Arslan, M.,(1988), "Kıyasal Alanlarda Rekreatif Planlama", Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Basılmamış Ders Notu, Ankara.

Baud, M.,(1998), "Tourism and Recreation Handbook of Planning and Design", Arch. Press, Oxford.

Berkşan, B. (1967), "Antalya Kenti İmar Planı Araştırma Raporu", Ankara.

DAMPO, (2003), "Antalya Büyükşehir Bütünü Çevre Düzeni Çalışmaları - I", Ankara.

Duru, B. (2003), "Kıyı Politikası", Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayını 13, Ankara.

İdil, B., (1989), "Kıyı Kentlerinin Yok Olan Kimlikleri ve Düşündürdükleri", Mimarlık Dergisi 89/2, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, sayfa 94-95.

Karabey, H., (1978), "Kıyı alanının Tanımı, Ülkesel Kıyı alanının Düzenlenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi", Dok.Tezi (Basılmamış), MSÜ. Yayını 2, İstanbul.

Mimarlar Odası, (1996), "Antalya Kıyı Yerleşmeleri Planlama, Yapılanma, Kullanma ve Sorunları", Mimarlar Odası Antalya Şubesi Yayını, Antalya.

Özer, M.N., (1998), "Planlı ve Tasarılı Yaşam Alanlarının Kent Kimliği Üzerindeki Etkileri, Antalya Örneği", Y.L. Tezi (Basılmamış), Gazi Üniv. FBE, Ankara.

Özer, M.N., Özer, G. (2001), "Gazimağusa Kıyı alanının Yeniden Dönüşümü" Gazimağusa Sempozyumu, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, KKTC, ss.11-34.

PROMİM, (2001), "Antalya Lara Kent Parkı Projesi Açıklama Raporu", Ankara.

UTTA, (1996), "Antalya Kentsel Bölgesi Gelişme Deseni C", Ankara.

Onur NUGAY, Antalya Büyükşehir Belediyesi Arşivi

Antalya Kıyı Bölgesi Planlama Sürecinin Kıyı Alanlarına Etkileri: Side-Manavgat Örneği

Özlem ALPASLAN

Şehir Plancısı

Side-Manavgat bölgesi, Antalya'nın doğal kaynakları ve kültürel varlıklarının bir çoğunu bünyesinde barındıran ve bu özellikleriyle turizm bakımından oldukça çekici bir bölgedir. Bölgenin kıyı kesimi, turizm sektöründeki gelişmelere bağlı olarak, son otuz yılda hızlı bir biçimde yapılaşmıştır. Bölgeye ilişkin bugüne kadar birçok imar planı ve mevcut planlar üzerinde birçok değişiklik yapılmıştır. Yapılan planlar bölgeye ilişkin ana kararların alınmasından çok, mevcut parsellerde emsal değerinin değiştirilmesi/ artırılması suretiyle -özellikle turizm alanlarında- yoğunluk artışlarını içermektedir. Mevcut planlar üzerine yapılan revizyonlarla bu yoğunluk artırımı devam etmekte, özellikle kıyı bölgesinde bulunan turizm tesis alanlarının kıyılara, kıyı bölgesindeki kumul ve ormanlara olan baskıları artmaktadır.

Bu çalışma, turizm sektöründe hızlı gelişmelerin yaşandığı Side-Manavgat kıyılarının, halen devam etmekte olan fiziksel gelişim-değişim sürecini, bölgede yapılan arazi kullanım planları, sektörel planlar ve planlarda yapılan değişiklikler aracılığıyla değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Türkiye'de nüfusun yaklaşık yarısı kıyı bölgelerinde yaşamaktadır. Türkiye geneli nüfus yoğunluğu ortalaması km²'de 73 kişi olmasına karşılık kıyı illerinde bu değer 127'ye çıkmaktadır. Türkiye'de kıyı alanlarına en fazla baskı yapan sektörler turizm ve turizmle birlikte gelişen ikinci konut sektörleridir. Turizm hareketleri 1970'li yıllardan sonra hızlanmış, 1980'lerde turizm sektörünü geliştirmeye yönelik olarak alınan önlemler turist sayısında artışa neden olmuştur.

1982 yılında çıkartılan Turizmi Teşvik Kanunu ile birlikte, Türkiye'de kitle turizminin gelişimi bir dönüm noktasına girmiştir. Bu yasayla bir yandan bu alandaki girişimleri desteklemek üzere özel önlemler getirilirken bir yandan da bozulmamış kıyı alanları, verimli tarım toprakları, tarihsel ve doğal değerler turizmin hizmetine sunulmuştur (Keleş ve Hamamcı, 1998).

Antalya ili, Akdeniz'e kıyısı olan 6 ilimizden birisidir. 1577 km. uzunluğundaki Akdeniz kıyılarımızın 450 km'lik bölümünü (%35) Antalya ili kıyıları oluşturmaktadır. Bu kıyılar; adaları, plajları, koyları, şelaleleriyle ilkimizin en temiz ve güzel kıyıları arasında yer almaktadır. Tarım ve turizm kıyılarıdaki iki temel arazi kullanımı olarak göze çarpmaktadır. Turizm kullanımı özellikle son 20 yılda önemli gelişme kaydetmiş, gelen turist sayısındaki artışa paralel olarak, kıyı alanları üzerinde önemli bir baskı oluşmuştur.

Antalya ilinin doğusunda yer alan Side-Manavgat kıyıları, il turizminde oldukça önemli bir paya sahiptir. Bölgede hızla gelişmekte olan turizm sektörü, artan turizm yatırımlarıyla birlikte, özellikle 1985-1990 yıllarından sonra önemli ölçüde nüfus artışına neden olmuştur. Bu nüfus artışı, beraberinde fiziksel alan ve altyapı ihtiyacını getirmiş, kıyıda bulunan orman alanları, 1. ve 2. sınıf tarım alanları ve kumul alanları, hızla kentsel alanlara ve turizm yerleşimlerine dönüşmüş ve dönüşmeye devam etmektedir. Manavgat ilçe merkezi nüfusu 1970 yılında 11.787 iken, otuz yılda yaklaşık 6 kat bir artışla, 2000 yılında 71.679'e yükselmiştir. Yine Manavgat ilçesinin

PLANLAMA
2009/2

kentsel büyüme endeksi ise 1950'lerde 100 iken, 1990'da 270'e yükselmiştir. Türkiye ve Antalya'nın kentsel büyüme endeksleri 1990 yılında sırasıyla 156 ve 218 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre Manavgat, Türkiye ve Antalya'nın üstünde bir kentsel büyüme göstermektedir. Bunlara yaz aylarında eklenen turist nüfusu da eklendiğinde, bölgenin doğal ve tarihsel yapısı üzerinde önemli bir baskının söz konusu olduğu rahatlıkla gözlenebilecektir. Bu baskı sonucu ortaya çıkan bozulma süreci, planlarda turizm tesis alanlarının yoğunluklarının artırılmasıyla hız kazanmaktadır.

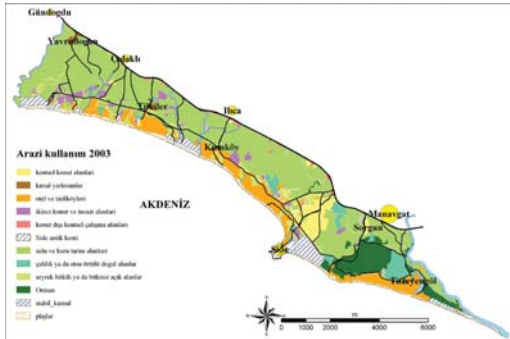
Bölgedeki en büyük yerleşim olan Manavgat ilçesi, Antalya'nın 74 km. doğusunda, Antalya-Mersin Karayolu üzerinde, Manavgat Nehri'nin her iki yanındaki aynı isimli, verimli ova üzerinde bulunan bir ilçedir. İlçe toplamda 228300 hektarlık bir alanı, araştırma alanı olarak seçilen kıyı kesimi ise 4700 hektarlık bir alanı kaplamaktadır.

İncelenen alanın ekonomisi, 1. sınıf verimli tarım toprakları, kıyıları ve kıyı kumulları nedeniyle tarım ve turizme bağlıdır. Bunları, ticaret ve tarıma dayalı sanayi sektörleri izlemektedir. Hakim bitki örtüsü; kıyılarda kumul vejetasyonu ve fıstıkçami ormanları (Sorgun), iç kesimlerde

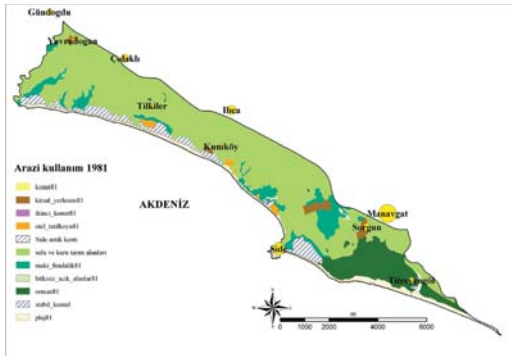
ise makilik-fundalık ve sulu-kuru tarım alanlarından oluşmaktadır. Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin bir kısmı ve 1. Derece Arkeolojik Sit alanı olan Side Antik Kenti bölgenin önemli koruma alanlarındandır. Bunların yanısıra başka çeşitli arkeolojik sit alanları da yer almaktadır. Ayrıca Manavgat Nehri'nin doğu kıyıları ve Akdeniz kıyıları arasında kalan bölgede kaplumbağa üreme alanı olan Kaplumbağa Koruma Alanı mevcuttur. Alan içerisinde kalan bir başka önemli saha olan Özel Çevre Koruma Bölgesi içinde ise, önemli kumul bitkileri ve sürüngen türleri bulunmaktadır.

Çalışma alanının 2003 yılı arazi kullanım haritası, yüksek çözünürlüklü uydu görüntülerinin; geçmişteki arazi kullanımı ise, 1981 yılı hava fotoğraflarının coğrafi bilgi sisteminde görsel yorumlama yöntemi ile çözümlenmesi ve sonuçların arazi çalışmaları ile desteklenmesi yoluyla oluşturularak, alanda 22 yıl içinde gerçekleşen arazi örtüsü değişimi tespit edilmiştir. (Şekil 1 ve Şekil 2).

22 yıllık bir süreçte doğal alanların yerini kentleşme ile birlikte kentsel alanlara ve turizm yapılaşmasına bıraktığı görülmektedir. Bölgedeki hızlı

Şekil 1: Çalışma alanının 2003 yılı arazi kullanım haritası.

Şekil 2. Çalışma alanının 1981 yılı arazi kullanım haritası.

Tablo 1: 1980 ve 2003 yılları arası arazi örtüsü ve kullanım değişim tablosu

Arazi Kullanım Tipleri	1981 (Ha)	2003 (Ha)	değişim	
			Ha	%
seyrek bitkili ya da bitkisiz açık alanlar	15	261	246	1640
ikinci konut	1	124	123	99.2
kırsal yerleşim	90	20	-70	-48.3
çalılık ya da otsu örtülü doğal alanlar	392	261	-131	-33.4
orman alanları	534	327	-207	-38.7
oteller ve tatil köyleri	39	534	495	92.7
plaj alanları	267	155	-112	-42
kumull alanlar	272	204	-68	-25
tarım alanları	2987	2362	-625	-21
konut alanları	-	195	195	
KDKÇA	-	23	23	
diğer	-	45	45	
yollar	-	67	67	
TOPLAM	4616	4616		

yapılaşma sürecinin, hazırlanan turizm gelişme planlarıyla başladığı söylenebilir. Bölgenin turizm alanı ilan edilmesi ile birlikte çekici hale gelmesinden sonra artan yerleşim ve 2. konut talebi, kıyı bölgesinin kuzeyinde, özellikle Manavgat'ın güneyinde ve Side'de yeni yerleşim alanlarının açılmasına neden olmuştur. Araştırma alanında belde belediyeleri oluşmuş, kırsal yerleşim alanları imar planları aracılığıyla, turizm bölgesine destek işlevi gören konut alanlarına dönüştürülmüştür.

2003 yılında araştırma alanında yer alan tarım alanları 625 hektar, orman alanları 207 hektar, kumullar 68 hektar, çalılık ya da otsu örtülü doğal alanlar ise 131 hektara azalmıştır. Otel ve tatil köylerinin bulunduğu alanlar 39 hektardan 534 hektara, ikinci konut alanları ise 1 hektardan, 124 hektara çıkmıştır (Tablo 1).

Yapılan planlama çalışmaları değerlendirildiğinde, ilk olarak, bölgeye ilişkin planlar hazırla-

nrken “kıyı kimliği”nin yeterince irdelenmemiş olması göze çarpmaktadır. Araştırma alanındaki yapısal gelişmelerin 1984-1999 yılları arasında kıyı bölgesi için yapılan turizm planlarıyla başladığını görmekteyiz. Bu planlarla birlikte, Side’de ilk bireysel turizm hareketlerinin olduğu dönemdeki ev pansiyonculuğuna son veren bir yaklaşımla, oteller, tatil köyleri planlanarak, bölge bir kitle turizmi merkezi haline gelmiştir. Planlanan bu tesislerin kıyı kenar çizgisinden itibaren yaklaşık 250 m derinliğindeki bir şerit içinde yer alması, kıyıların, sahil şeridinin kamusal erişimini kısıtlamış, kıyı kumulları, otellerin özel plajları haline gelmiştir. 3621 Sayılı Kıyı Yasası’nda sahil şeridi olarak tanımlanan bölümde toplum yararına olmak kaydıyla yapılmasına izin verilen günübirlik turizm yapı ve tesisleri, yine salt otellere hizmet veren özel tesislere dönüşmüştür. Günübirlik tesis adı altında inşa edilen, otellerin yarı açık bar, kafe, restoran gibi yapıları gün geçtikçe kıyı-kenar çizgisine daha fazla yaklaşmaktadır.

Çalışma alanına ait yürürlükte olan son planda (1/25000 ÇDP, 2004), mevcut konutların ve kıyıdaki turizm tesislerin yoğunluğu iki katna çıkarılmıştır. Ayrıca plan, önerdiği iş merkezleri ve sanayi alanlarıyla, bölgenin nüfusunun daha da artmasına neden olacaktır. Bu da bölgenin sahip olduğu kıyıların kullanımı ve doğal kaynakların tüketilmesinde daha fazla sorunun ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Planda olumlu olarak niteleyebileceğimiz unsurlar, Manavgat Nehri’nin Akdeniz ile birleştiği bölgede nehir kıyısına rekreasyon alanı ve günübirlik turizm tesis alanlarının önerilmesi ve kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarının 10,92 m² olmasıdır. Bu bölge ayrıca Kaplumbağa Koruma Zonu olarak koruma altına alınmıştır. Tüm bu olumlu unsurlara rağmen, kıyıda önerilen turizm tesis alanlarının, bölgede denetleme mekanizmalarının bulunmaması nedeniyle, olası dönüşüm ve ihlaller sonucunda kaplumbağa koruma alanına zarar verme olasılığı bulunmaktadır.

Turizm sektöründe yaşanan gelişmeler sonucu bölgenin nüfusu artmış, araştırma alanındaki en büyük merkez olan Manavgat’ta yeni plan yapma arayışı içine girilmiştir. Bölgeye ilişkin 1/25000 ölçekli çevre düzeni planı yıllarca tamamlanamamış, plansızlıktan kaynaklanan parçalı çözümlerle, bir başka deyişle plan revizyonlarıyla,

bölgede yaşayan halkın değil, daha çok turizm tesislerinin talepleri karşılanmış, kıyıdaki otellerin emsalleri artırılmış ve böylece kıyıdaki yapılaşma yoğunluğu artmıştır. 2004 yılında tamamlanabilen bu plan halen yürürlükte olan en son plandır. Ancak bahsi geçen plan belli alanları bilinçli biçimde dışarıda bırakmıştır. Örneğin Sorgun Ormanları, üzerinde golf alanları yapılmak istenmesi nedeniyle plan dışı bırakılmıştır. Bu da ülkemizde planlamanın ne kadar etkisiz bir eleman olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Çalışma alanında güncümüzdeki arazi kullanımı ve planlar değerlendirildiğinde, mevcut bazı sorunların revizyon ve mevzi planlarla çözülebileceği, bölgede, kıyı kesimine ait bir kıyı ve çevre düzeni planına ihtiyaç duyulduğu gözlemlenmiştir. Bu sorunlar, tarım ve orman alanlarının konut ve turizm alanlarına dönüşümü, kıyıdaki turizm yapılaşmalarındaki yoğunluk artırımını, altyapı sistemlerindeki yetersizliklerin çözümlenemeyişi, yer yer Kıyı Kanunu’nun ihlal edilişi, kentsel ve arkeolojik sit alanlarına gereken değerin verilmemesi, sanayi gibi iş alanlarının kıyı bölgesine yerleştirilmesi, orman alanlarının otel ve golf alanlarına dönüştürülmesi, deniz ve akarsu kıyıların kamuya açık rekreasyon amaçlı kullanımının yetersiz kalması, kıyılarıdaki estetik olmayan yapılar, ekonomik açıdan balık üretimi ve ulaşım açısından akarsu ve deniz potansiyelinin değerlendirilmemesi (deniz ve akarsuların ihmal edildiği kıyı planları), kentsel kullanımlarla kıyı alanlarının ilişkilendirilmemesi, yaban hayatı etkileyecek yeşil bağlantıların oluşturulmaması ve doğal olarak var olanların düşütülmeden bölünmesi olarak sıralanabilir.

Yapılan planlarda kıyı hareketlerinin baskın olduğu kıyı bölgesinin tanımlanmadığı göze çarpmaktadır. Bu planların, Manavgat Nehri ve Titreyengöl kıyıların tarım ve turizm açısından önemini dikkate almadan ve standart bir yerleşim alanı planı yaklaşımıyla yapılmış oldukları görülmektedir. Alt ölçekli bu planlar, Doğu Antalya Manavgat Çevre Düzeni Planı’na göre yapılmıştır. Alt ölçekli planların çevre düzeni planı gibi bir üst ölçekli plana uygun olup olmadıkları bir yana, bu planların ana yaklaşımı, aslında ülkemizde yapılan çevre düzeni planlarının da ekolojik temele dayanmadığı ve bütüncül yapılmadığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Bölge için yapılan ilk planlar, dönemin hükümetinin bölgeyi turizm merkezine dönüştürmek için yaptığı merkezi sistemle, uzaktan yapılan planlardır. Turizm ile bölgeyi ve ülkeyi kalkındırmayı hedefleyen bu planlar, o dönemde küçük ve yetkisiz olan yerel yönetimler ve halkın katılımından uzak geliştirilse de, bölgede turizm ile birlikte artarak rant yöre halkı için de cazip olmuştur. 1984-1999 dönemi, merkezi yetkilerin yerel yönetimlere devredildiği dönem olsa da turizm bölgesi ilan edilen yerlerde bugün dahi yerel yönetimler söz sahibi değildir. Bölgeye büyük turizm yatırımları yapılmadan önce küçük ölçekli ev pansiyonculuğu ve tarımla geçinen yöre halkı, turizm geliştirme projeleri ile başlayan süreçte değerli tarım topraklarından olmuş, günümüzde o toprakların sahibi olmak yerine, üzerinde yapılan otellerde çalışan işçiler haline gelmişlerdir. Halkın kendi yaşadığı bölge üzerinde geliştirilen projeler ve sonuçları konusunda bilgilendirilmemesi ve eğitilmemesi, planların halkın katılımından uzak yapılması, kalkınmada stratejik yaklaşım eksikliği gösteren önemli yönetim sorunlarından birisidir.

Side-Manavgat kıyı bölgesinin sürdürülebilir kullanımını ve etkin yönetimi için aşağıdaki önlemlerin alınması önem taşımaktadır.

- *Kentsel alanların ve turizm alanlarının planlanmasında taşıma kapasitesi hesaplama yönteminin kullanılması,*
- *Özellikle kıyı bölgelerinde planlar, bütüncül bölge planları kapsamında yapılarak, kıyı kesimlerine önerilen işlevlerin sınırlandırılması ve bu sayede kıyı bölgelerindeki kentleşmenin ve kontrolsüz gelişmelerin önünün alınması,*
- *Kıyı ekosistemlerinin korunması, özellikle kıyı bölgelerindeki kumul alanların, orman alanlarının ve sulak alanların, kentsel yerleşim amacı ile planlanan yerlerin yaşaması için gerekli doğal ve ekolojik kaynaklar oldukları düşünülerek korumak için gerekli altyapı ve kanalizasyon çalışmalarının yapılması, doğru yer seçimi vb. gibi stratejik hedeflerin belirlenerek gerekli önlemlerin alınması ,*
- *Belediyelerin siyasi olması ve kaynak, teknik donanım yetersizlikleri gibi nedenler ile etkin*

bir şekilde yürümeyen kaçak yapılaşma takibi sorununa çözüm olarak kıyılardaki kaçak yapılaşmaları, kıyı-kenar çizgisinin ihlali vb. gibi kontrolsüz turizm etkinliklerini denetleyecek etkin bir mekanizma kurulması önem arz etmektedir.

Bölgede yapılacak alt ölçekli planların yapım aşamasında;

- *Enerji stratejileri ve ekolojik temellere dayalı üst ölçekli peyzaj master planları veya çevre düzeni planları yaparak kaynakların sürdürülebilir yönetiminin sağlanması,*
- *Kentsel alanların ve turizm yerleşimlerinin, kıyının optimum kamusal kullanımına ve etkin kullanımına yönelik tasarlandığı ulaşım planlarının yapılması ve bu yönde bir kentsel tasarım anlayışının benimsenmesi,*
- *Kıyı kullanım etkinliklerinin sosyal ve ekonomik açıdan çeşitliliğinin değerlendirildiği stratejik ve öngörülü yaklaşımların olması gerekmektedir.*

Kaynakça

- Anonim (1990), "Manavgat Nazım İmar Planı Araştırma Raporu", Manavgat Belediyesi, Antalya (yayınlanmamış rapor).
- Anonim (1996), "Antalya kıyı yerleşmeleri planlama yapılanma kullanma ve sorunları", TMMOB Mimarlar Odası Antalya Şubesi, Antalya, 42-46.
- Anonim (1999), "Side 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı notu değişikliği", Side Belediyesi, Antalya (yayınlanmamış rapor).
- Anonim (2001a), "Doğu Antalya Manavgat Çevre Düzeni Planı Revizyonu, Araştırma Raporu", Manavgat Belediyesi, Antalya (yayınlanmamış rapor).
- Anonim (2001b), "Manavgat /Antalya Toplu Konut Alanlarının Jeolojik İnceleme Raporu", Manavgat Belediyesi, Antalya (yayınlanmamış rapor).
- Duru, B. (2003), "Kıyı Politikası: Kıyı Yönetiminde Bütünleşik Yaklaşımlar ve Ulusal Kıyı Politikası", Doktora Tezi, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi:13, Ankara, 365 s.
- Keleş, R. Hamamcı, C. (1998), "Çevrebilim", 3. Baskı, İmge, Ankara.

Özlem ALPASLAN, Antalya Büyükşehir Belediyesi Arşivi

Neden Büyük Firmalar Turizmle Yerel Ekonomik Kalkınmayı Sağlamada Halen Önemli? Antalya Örneği

Dr. Hilal ERKUŞ ÖZTÜRK

1980'lerden bu yana yerel ekonomik kalkınma yaklaşımları daha çok, yarışabilirlik odaklı unsurlar üzerinden kalkınmayı kurgulamaya başlamışlardır. 1970'lere kadar yerel kalkınmanın kavramsallaştırması, gelirin yeniden dağıtılması ve refah ekonomisi temelli devletin dışsal kaynak desteği, yatırımları, teşvikleri ve büyük ölçekli üretim üzerine kurulmuş olup (Morgan et al., 2000), 1980'lerle birlikte yeni yarışmacı ortama adapte olmak için yerel kalkınma yazınında yeni kavramlar ve yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, ağ ilişkileri (networking), yenilikçilik, kurumsal derinlik (institutional thickness) yarışabilirlik üzerinden yerel kalkınmayı sağlamada bölgeler ve sektörler için anahtar unsurlar olarak ele alınmaya başlamıştır (Porter, 1990; Scott, 1995; Cooke, 1997; Amin 2000). Böylece 1980'lerden itibaren küçük ve orta ölçekli firmalar içsel yerel kalkınmanın (endogenous local development) tetikleyici aktörleri olarak belirlenmiştir. 1990'larla birlikte ise, sadece yerele bağlı olarak geliştirilen ağların o yerelde kilitlenme yaratacağından dolayı eleştirilmeye başlanmasıyla, yerel ağların yanında geliştirilecek olan küresel ağların kilitlenmeyi önleyeceği ve yerel kalkınma sağlamada süreklilik sağlayacağı vurgulanmaya başlamıştır (Harrison, 1992; Humphrey, 1995; Glasmeier, 1999; Staber, 1997; Cooke, 1998; Schmitz, 1999; Eraydın ve Fingleton, 2006). Bu kapsamda, büyük ölçekli firmaların önemi de tartışılmaya başlanmıştır.

Turizm çoğu kentte yerel kalkınmayı sağlamada önemli bir sektör olarak ele alınmaktadır. Ancak kentlerin turizmle kalkınma sağlamasında kritik

olan unsurlar hakkında çok fazla araştırma yapılmamıştır. Son yıllarda yerel kalkınma yazınında daha önce de bahsedildiği gibi, kurumsallaşma, kurumlar arası ağlar, yenilikçilik, yerel ve küresel ilişkileri yerel kalkınmayı sağlamada kritik unsurlar olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu bağlamda bahsedilen kritik yerel kalkınma unsurlarının turizmle yerel kalkınmada ne kadar belirleyici olduğu ise henüz bilinmemektedir. Ancak, turizmin gelişmesinde artık sadece bölgedeki çekici unsurlar, çevresel nitelik ve doğal güzelliklerin yeterli olmadığı, kurumsallaşmaların, yereldeki kurumsal/örgütsel yapıların ve ilişki biçimlerinin de gelişmiş olmasının gerektiği çeşitli kavramsal turizm çalışmalarında vurgulanmaya başlanmıştır.

Turizm sektörü olarak birliktelik ve bütüncücilik gerektiren bir yapı sergilediği için güçlü yerel ve özellikle küresel ağ ilişkileri gerektirmektedir. Her ne kadar yerel ilişkiler önemli olsa da, turizm sektöründe üretim ve tüketim ilişkilerinin yurtdışı çevreye çok bağlı olmasından dolayı diğer sektörlere göre daha güçlü küresel ilişkilere gereksinim duyulmaktadır. Sektörde son zamanlarda artan örgütsel birliktelikler ve buna bağlı olarak artan yerel ve küresel ilişkiler bu tartışmaları destekler niteliktedir.

Bunları incelemek amacıyla yapılmış olan Antalya'nın örnek alan olarak seçilmiş olduğu çalışmada (Erkuş-Öztürk, 2008), turizm aktörleri arasındaki yerel ve küresel ağ, yenilikçi projeler, kurumsal/örgütsel yapılanma ve ilişkilerin turizm kümelerinin ekonomik büyümesinde ve turizm

Şehir Plancısı,
Akdeniz Üniversitesi,
Kamu Yönetimi Bölümü,
Kentleşme ve Çevre
Sorunları Anabilim Dalı

PLANLAMA
2009/2

firmalarının başarısını arttırmada ne derecede önemli unsurlar olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bir bakıma turizm ve yerel ekonomik kalkınma ilişkisinde hangi unsurların turizmde Antalya öfesinde daha belirleyici olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu bağlamda Antalya'daki farklı turizm kümelerinin; yerel ve küresel ağsal ilişki geliştirme seviyesi, turizm kümelerinde örgütsel yapının gelişiminin yanında turizm firmalarının; turizm örgütleri ile kurduğu ilişkileri ve seviyesi, firmaların yerel/küresel ağları ve bunlara ek olarak satın alma ilişkileri, yenilikçi proje geliştirme ilişkileri ve bu ilişkilerin seviyesi incelenmiştir. Bu makaledeki tartışmalar Antalya üzerine yapılmış olan bu tez çalışmasının (Erkuş-Öztürk, 2008) bulguları üzerinden şekillenmektedir. Bu bağlamda makalede; Antalya'daki turizm gelişiminin nasıl başladığı (başlatıldığı), Antalya için elde edilmiş bulguların bugünkü turizm koşullarında yerel ekonomik kalkınmayı sağlamada hangi unsurları önemli olarak ortaya çıkardığı ve bu unsurların Antalya'da turizmle kalkınma sağlamada örtülü olarak nasıl bir stratejiyi ya da kalkınma biçimini işaret ettiği, ve geleceğe yönelik yönlendirilmek istenen kalkınma stratejilerinde nasıl ele alınması ve değerlendirilmesi gerektiği tartışılacaktır.

Turizmin Gelişiminde Merkezi Yönetim Desteği: Büyük Firmalar ve Antalya'daki Turizm Gelişimi

1980'lerle beraber uygulanan neo-liberal politikalar, düzenlemeler, turizm teşvik yasası (No. 2634) ve bu kapsamda merkezi yönetimin yatırımları ve tanımlanan büyük turizm kalkınma projeleri ve merkezleri Antalya'da turizmin gelişmesinde ve şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Merkezi Yönetim, özellikle Turizm Teşvik Yasası ile birlikte, tanımlanan turizm bölgesi yada merkezlerinde yatırım yapmak isteyen turizm girişimcilerine büyük teşvikler vererek ve alan tahsisini sağlayarak en üst düzeyde turist çekmeyi amaçlamıştır (Tosun ve diğerleri., 2003).

Yerli ve yabancı turistlere 25.000 yataklı bir kapasite sunmak üzere planlanan Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi kapsamında, iki plan değişikliği sonucu 1995 yılında 62 bin, 2000 yılında 65 bin yataklı bir kapasiteye ulaşılmış ve toplam kapasitenin yüzde 80 oranında dış turizme hizmet etmesi amaçlanmıştır. Projenin başarılı bir şekilde

uygulanması için merkezi yönetim tarafından her türlü önlem alınmıştır. Benzer şekilde, Belek Turizm Kalkınma Projesi kapsamında 20.250 yatak kapasitesi ve Side Turizm Kalkınma Projesi kapsamında ise 50.000 yatak kapasitesi geliştirilmesi öngörülmüş ve zaman içinde bu bölgelerde gözlenen turizmdeki hızlı gelişme ile öngörülen yatak kapasitesi aşılmıştır. Bu kapsamda, şu anda Antalya'da hakim olan kitle turizmi odaklı yapıyı, önerdiği büyük ölçekli turizm projeleri, destek ve teşvikleri ile merkezi yönetimin tetiklemiş olduğu söylenebilir.

Bu görüşle merkezi yönetim, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Antalya'da belirlediği turizm kalkınma merkezlerinde planlanan yatak kapasitesine ulaşmak için büyük ölçekli firmaların yani büyük otellerin (5 yıldızlılar, tatil köyleri) gelişmesini bir bakıma desteklemiştir. Bu nedenle turizm kalkınma merkezlerinde/alanlarında özellikle Belek, Lara-Kundu ve Kemer'in bazı bölümlerinde büyük otellerin hâkimiyeti ve belirleyiciliği göze çarpmaktadır.

Antalya'da Yerel ve Küresel Ağların Artan Önemi ve Büyük Firmalar

İlgili turizm yazınında oteller, seyahat acentaları, tur operatörleri, havayolu şirketleri, ilgili demekler, kamu kurumları ve destekleyici diğer birimlerden oluşan turizm aktörlerinin birbirine bağımlı bir yapı sergilemesi, sektörün kırılğan bir yapıya sahip olması, sektör üreticileri ve tüketicileri arasında mekansal ayrılık olması gibi nedenler, ilgili sektörlerin ortak imaj yaratmasını sağlamak ve darboğazlardan uzak durabilmek için ortaklık ve birliktelikler geliştirmesini zorunlu kıldığı belirtilmektedir (Pearce, 1992; Tremblay; 1998). Bununla birlikte çoğu turizmci işadamları göre günümüzde sektörle ilgili kurumlararası ilişkileri geliştirmek, ortak amaçları sağlamada ve verimliliği arttırmada çok önemlidir (Selin ve Beason, 1991; Gunn, 1994; Selin ve Chavez, 1995). Bu nedenle oteller, seyahat acentalarıyla, derneklerle, ulaştırma şirketleriyle ve benzeri firmalarla işbirliklerine girmektedir.

Bu tartışmalar turizmin sektör olarak bir "ağ tipi örgütlenme" yapısı sergilediğini desteklemektedir. Ağ tipi örgütlenme yapısı, farklı ölçeklerde (yerel, ulusal ve küresel) ve farklı düzeylerde

(dikey ve yatay ilişkiler) (Yarcan, 1994; Buhalis 2000; Lafferty ve Van Fossen, 2001) değişik ilişki tiplerinin oluşmasına neden olmaktadır. Birbirini tamamlayıcı ağ ilişkileri, -konaklama, ulaştırma, toptancı vb. gibi- farklı turizm kurumları arasında dikey ilişkilerin (örneğin otel-tur operatörü ilişkisi) oluşmasını sağlamakta; bunun yanında aynı nitelikte turizm kurumları arasında da yatay ilişkilerin (örneğin otel ile otel arasındaki ilişki), yani çoğunlukla içinde yarışma eylemini de barındıran dayanışmacı birlikliliklerin oluşmasına sebep olmaktadır.

Yapılan çalışmada turizm aktörleri arasındaki ağ ilişkilerinin biçimleri gruplanırken izlenen yöntemde, temel aktörler olarak oteller, seyahat acentaları, tur operatörleri ve havayolu şirketleri, turizmi destekleyici aktörler olarak kamu kurumları, yarı-özel kurumlar ve özel destekleyici firmalar (örneğin araç kiralama şirketleri) belirlenmiştir. Kamu kurumları olarak merkezi yönetimden Kültür ve Turizm Bakanlığı ve il müdürlükleri, yerel yönetimlerden belediyeler; yarı-özel kurumlar olarak dernekler, birlikler; özel kuruluşlar olarak ise vakıflar belirlenmiştir. Belirlenen aktörlerle yüz yüze derinlemesine görüşme ve anket yapılmıştır.

Yapılan çalışmada beklendiği üzere turizmle ilgili aktörler olan farklı nitelikteki oteller, seyahat acentaları, tur operatörleri, havayolu şirketleri, turizm dernekleri ve merkezi yönetimin birbirleri ile olan yerel ve küresel ağsal ilişkilerinin Antalya'daki turizm sisteminin üretilmesinde önemli bir role sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Böyle bir sonucun çıkmasında Antalya'nın küresel ve yerel turizm pazarından aldığı görece büyük yarışmacı pay ve bu payı arttırma çabası etkilidir. Antalya yerli turistlerin yanı sıra bilhassa yabancı turistlerce tercih edilen önemli bir tatil kenti olmuştur. Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin yüzde 49'u Antalya'ya gelmekte olup, her yıl yaklaşık olarak 7-8 milyon turisti çekmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistikleri, 2003).

Küresel pazardan aldığı payı arttırma çabası ile turizm kümelerinin (tatil yöreleri) ve firmaların değişen düzeylerde yerelle ve küreselle ağ ilişkileri kurduğu görülmektedir. Farklı düzeylerde (yerel/ulusal/küresel) kurulan ilişkilerin turizm kümesindeki firma türüne ve büyüklüğüne göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Tur

operatörleri, bazı seyahat acentaları ve havayolu şirketlerinin küresel turizm üretim sistemindeki (global tourism production system) temel araçlar olmalarından dolayı küresel ilişkilere bağımlı olmaları ve daha fazla küresel ilişki kurmaları gerekmektedir. Ancak, oteller için bu durum biraz farklıdır. Otellerin hedef turist grubuna göre (yerel veya yabancı turist, büyük veya küçük otel talebi) diğer aracı firmalarla kurdukları yerel ve küresel ilişkiler değişmektedir. Özellikle, Antalya'da büyük ölçekli firmaların (özellikle büyük otellerin) diğer firmalarla daha fazla yerel ve aynı zamanda önemli oranda küresel ağ ilişkisi kurduğu gözlenmiştir. Buna kıyasla küçük ölçekli firmaların (genellikle küçük otellerin) aracı firmalarla görece daha az ilişki kurdukları gözlenmiş olup, kurdukları ilişkilerin sadece yerel seviyede kaldığı ve zorunlu ekonomik ilişkiler olduğu belirlenmiştir.

Zorunlu ekonomik ilişkiler altında otellerin diğer sağlayıcı firmalarla yapmış oldukları alışveriş ilişkileri (yiyecek-içecek sağlama, tekstil malzemesi, toptan eşya, mobilya temin ilişkileri vs.) değerlendirildiğinde, sadece büyük ölçekli firmaların ve bilhassa büyük otellerin alışverişlerini sadece buldukları ilçeden değil, yakındaki diğer ilçeler ve illerden temin ettiği ortaya çıkmıştır. Küçük firmaların ise sadece kendi ilçelerindeki firmalarla alışveriş ilişkilerini kurduğu gözlenmiştir. Bu bağlamda bir değerlendirilmeye gidilecek olursa, büyük firmalar ve otellerin sadece kendi yöresini değil yakın çevresindeki illeri de kapsayacak şekilde ilişkiler geliştirmesiyle çarpan etkisi yaratarak daha fazla yerel ekonomik kalkınmaya etki yaptığı öngörülebilir.

Bununla birlikte turizm kümelerinin yerel küresel ilişki geliştirme potansiyeli incelendiğinde, yine o turizm kümesinde bulunan büyük firma çoğunluğunun yerel veya küresel ilişki yoğunluğunu belirlemede etken olduğu saptanmıştır (Erkuş-Öztürk, 2009). Diğer bir deyişle, bir turizm kümesinde fazla büyük firma ve otel bulunmasının, örneğin Belek gibi, o kümenin diğer turizm kümelerine oranla daha fazla küresel ilişki geliştirdiğini ve ilgili yazının da vurguladığı gibi yerel ekonomik kalkınmaya daha fazla etkisi olabileceğini göstermektedir.

Yerel ekonomik kalkınma yazınının vurguladığı diğer bir yarışabilirlik unsuru olan yenilikçilik

projeleri değerlendirildiğinde ise, Antalya'da yine büyük firmaların ve otellerin turizm yöresinin yarışabilirliğini arttırmak ve kendi başarısını arttırmak için daha fazla yenilikçi proje geliştirdikleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, firmaların ve turizm kümelerinin kurduğu küresel ilişki sıklığının da geliştirilen yenilikçi projelerle doğru orantılı olduğu ortaya çıkmıştır (Erkuş-Öztürk, basılıyor (a)).

Turizmde Antalya için örgütsel ilişkiler ve seviyesi (yerel, ulusal, küresel) değerlendirildiğinde, küresel düzeyde örgütsel ilişki kuran firmaların genelde büyük firmalar olduğu ve de büyük firmaların çoğunlukta oluşturduğu turizm kümeleri olduğu görülmektedir.

Turizmde Artan Örgütlenme, Dernek Yapılanması ve Örgütsel İlişkilerde Büyük Firmaların Önemi

Turizmdeki hızlı büyümeye paralel olarak Antalya'da son yıllarda turizmde örgütlenmede artış gözlenmekte olup, dernekler, farklı turizm firmaları ve diğer örgütlerle işbirliği yaparak buldukları turizm yöresinin yarışabilirliğini artırma çalışmalarında bulunmaktadır. Bu amaçla hem merkezi yönetim destekli hem de firmalar tarafından kurulan turizm dernekleri/birlikleri, otellerle işbirliği yaparak ortak projeler üretmektedirler. Merkezi yönetim destekli kurulan derneklerin ilkleri o turizm kümesinin altyapı ihtiyacını karşılamak için kurulmuştur. Aslında, merkezi yönetim desteği ve teşvikleri ile oluşturulması planlanan turizm merkezlerinin belediye kuracak kadar nüfusa sahip olmamasından dolayı, bu turizm altyapı birlikleri devlet desteği ile kurulmuş ve o turizm merkezinin gelişmesi için işbirlikçi projeler geliştirmiştir. Bunun en güzel örnekleri; GATAB (Güney Antalya Turizm Altyapı Birliği -Kemer), BETUYAB (Belek Turizm Yatırımcıları Birliği) ve MATAB'ın (Manavgat Turizm Altyapı Birliği) geliştirdiği altyapı ve gelişme projeleridir.

Bunun yanında merkezi yönetimin yerel turizm örgütleri olan AKTOB (Akdeniz Turizm Otelciler Birliği), ALTİD (Alanya Turizm İşletmeciler Birliği) ve KETOB-KETAV'ın (Kemer Otelciler Birliği ve Tanıtım Vakfı) çalışmaları ilgili turizm kümelerinin gelişmesinde, işletmecilerin

problemlerinin çözülmesinde önemli role sahip olmuştur. Ancak bu demek ve birlikler, o turizm kümesinde bulunan otellerin tamamını temsil ettiğinden, özellikle olarak farklı gruplara hitap eden otellerin talebini karşılayamamaktadır. Bu nedenle, Alanya gibi farklı otel gruplarının çoğunlukta olduğu turizm kümelerinde, özellikle 5 yıldızlı oteller gibi, farklı gruplara hitap eden firmalar tanıtım vb. taleplerini karşılamak üzere kendi çabası ile turizm birlikleri kurmaya başlamışlardır. Bunların en güzel örnekleri Alanya'da ALTUYAB (Alara Turizm Yatırımcıları Derneği), KONTİD (Konaklı Turizm İşletmecileri Derneği), TÜRKİTİD (Türkler Turizm İşletmecileri Derneği), İNTOD (İncekum Turizm Otelciler Derneği), Kemer'de ÇAMOB (Çamyuva Otelciler Birliği), Manavgat'ta SIDE-TUDER (Side Turizm İşletmecileri Derneği), TİSODER (Titreyengöl Sorgun Otelciler Derneği), Antalya Merkez'de LATUYAB'dır (Lara Turizm Yatırımcıları Birliği).

Yapılan çalışmada artan turizm derneklerinin, turizm yörelerinin ekonomik büyümelerini olumlu yönde etkilediği kanıtlanmıştır. Kurulan turizm örgütleri o turizm kümesinin yurtdışında tanıtımı ve yerel kalkınmasını sağlamak adına projeler üretmektedir. Şimdilik sadece devlet desteği ile kurulan turizm kümeleri ve turizm örgütleri bu konuda başarılı projeler üretmiş olsa da kendi çabasıyla gelişen Alanya'daki gibi bazı turizm kümeleri de turizm özelinde hızla yeni örgütlenmeler ve birlikler kurmakta ve buldukları yörenin tanıtımı ve gelişmesi için çeşitli projeler üretmektedir.

Antalya'da turizm firmalarının derneklerle kurduğu ilişkiler incelendiğinde, daha çok otellerin diğer turizm dernek ve birlikleriyle işbirliği içinde olduğu gözlenmektedir. Özellikle büyük otellerin (5 yıldızlılar, tatil köyleri) daha fazla diğer turizm dernekleri ile işbirlikçi projeler geliştirdikleri görülmektedir. Büyük oteller buldukları turizm kümesinde mevcut bulunan turizm derneği eğer taleplerini yeterince karşılayamıyorsa, kendi yörelerinde kendi grubunu temsil edecek birliği ya da derneği finansal olarak da daha güçlü olmalarından dolayı kendileri kurmakta, o varış noktasını çekici kılacak projeleri otellerle, bazen belediyelerle ve diğer derneklerle işbirliği yaparak geliştirmektedirler.

Yapılan çalışmada özellikle büyük otellerin ilgili turizm yöresinin yarışabilirliğini arttırmak için sadece kendi yöresinde bulunan derneklerle değil, bulunduğu turizm bölgesindeki diğer derneklerle, ulusal turizm dernekleriyle (TYD-Turizm Yatırımcıları Derneği veya TUROB-Türkiye Otelciler Birliği gibi) ve hatta uluslararası turizm dernekleri ile daha fazla ağısal ilişkiler ve işbirlikleri kurdukları gözlenmiştir. Büyük firmalar ve otellerin hakim olduğu turizm birliklerinde (örneğin BETUYAB), daha fazla yenilikçi ve çevreci projeler üretildiği ortaya çıkmıştır (Erkuş-Öztürk, basılıyor (a); basılıyor (b)). Bunun yanında yine büyük firmaların çoğunlukta olduğu turizm yörelerinde beklendiği üzere daha fazla dernek/birlik ilişkileri, işbirlikçi projelerin kurulduğu gözlenmektedir. Görüldüğü üzere büyük firmalar dernek ilişkilerinin geliştirilmesinde ve turizm yörelerinin dernek yapılanmasının ve işbirliklerinin gelişmesinde Antalya için özel bir öneme sahiptir.

Sonuç Yerine

Yerel kalkınma yazınının da vurguladığı gibi, turizmde de yerel ağların yanında geliştirilen küresel ağ ilişkilerinin, turizmle yerel kalkınma sağlamaya katkıda bulunduğu ve firmalarının başarısını olumlu yönde etkilediği Antalya örneği için doğrulanmıştır. Bununla birlikte, turizmde örgütsel yapılanmanın hızla gelişmesinin Antalya'da yerel ekonomik kalkınma ve büyüme olumlu yönde katkı yaptığı ortaya çıkarılmıştır.

Ancak, yerel kalkınma yazınındaki vurgunun aksine, küçük firmaların yerine büyük firmaların turizm kalkınması sağlamada bugünkü kitle turizmi odaklı koşullarda önemli ve belirleyici olduğu görülmektedir. İki önemli kalkınma kavramı olarak öne sürülen yerel&küresel ağlar ve kurumsal/örgütsel yapılanmanın kurulmasında büyük firmaların Antalya'da öncü rol üstlenmesi çarpıcıdır.

Büyük firmaların yerel, küresel ve örgütsel ilişkileri geliştirmedeki önemi çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Öncelikle büyük firmalar, özellikle oteller, yüksek yatak kapasitelerine sahip olmalarından ve doluluk oranını belli bir seviyenin üstünde tutmaları gerektiğinden dolayı sadece yerli pazarı değil yabancı pazarı da çekme ihtiyacı hissetmektedirler. Yerli pazar, Türkiye'nin içsel dinamiklerinden de dolayı

büyük otellerin doluluğunu sağlamada yetersiz kalmakta ve yabancı pazara bağlı bir yapıyı zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle küresel koşullara ve ilişkilere daha bağımlı bir yapı sergilemelerini gerektirmektedir.

Bunun yanında 1980'lerden itibaren geliştirilen politikalar ve merkezi yönetimin desteklediği turizm kalkınma projeleri ile Antalya kendisini kitle turizmi odaklı bir turizm üretim yapısı içinde bulmuştur. Bu durum, Antalya'yı tur operatörlerine bağımlı bir turizm varış noktası haline getirmiştir. Halen, merkezi yönetimin Antalya'daki büyük projeleri belirlemedeki baskın rolü devam etmekte olup, özel girişimcilerle (büyük sermaye) doğrudan işbirliği yaparak turizm üretim yapısının şekillenmesini etkilemektedir. Bunu genellikle büyük sermayeli otellerin buldukları varış noktalarında kurdukları turizm birlikleri ve dernekleri aracılığıyla yapmaktadırlar. Buna en güzel örnek olarak Kültür ve Turizm Bakanlığının Belek'te BETUYAB ve Lara'da LATUYAB ile kurduğu ilişkiler verilebilir. Bu ilişkiler devlet, tanımlanan turizm alanını büyük turizm girişimcilerine tahsis etmekte, alandaki altyapı, tanıtım, proje geliştirme gibi ihtiyaçlar ise alanın tahsis edildiği mali olarak güçlü olan büyük girişimcilerin kurdukları dernek ve birlikler tarafından yapılmaktadır.

Ancak, büyük firmalar alanda devlet desteği olsun ya da olmasın (Alanya örneğinde olduğu gibi) mali olarak güçlü yapıda oldukları için, kendi turizm kümesinde yeterince temsil edilmediğini hissettiklerinde kendilerinin bulunduğu büyük firmaların hakim olduğu grubu ve yöreyi farklılaştırmak ve dünyaya tanıtmak için kendi birliklerini kurarak altyapı ve tanıtım ihtiyaçlarını gidermektedirler.

Bugünün koşullarında Antalya'da, büyük firmaların daha çok söz sahibi olduğu ve desteklendiği kitle turizmi odaklı bir turizm üretim yapısı bulunmaktadır. Aslında bu haliyle Antalya'daki turizm pozitif yönde bir büyüme göstermekte olup, kent ekonomisine de olumlu yönde katkı yaptığı bir kere daha görülmektedir. Bu kapsamda büyük firmaların Antalya'nın yerel ekonomik kalkınması için ne kadar önemli olduğu açıktır. Ancak, büyük firmalar kriz koşullarında her zaman küçükler kadar dayanıklı ve esnek bir yapı sergileyeme-

mektedir. Büyük oteller tur operatörlerine daha bağlı bir yapı gösterdiklerinden dolayı, herhangi bir rezervasyon iptali durumunda krizden daha fazla etkilenemilmektedirler. Turizm sektöründe sadece büyük otellerin hakim olduğu bir ekonomi normal koşullarda önemli bir ekonomik katkı yapsa da, kriz koşullarındaki kırılgan yapı sergilemesinden dolayı sektörün çökmesi gibi bir riski barındırabilmektedir. İleride herhangi bir kriz koşulunda kent ekonomisinde turizmin sürekliliğini sağlamak için küçük firmaların da devlet tarafından daha fazla desteklenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, küçük firmaların zayıf olan yerel ve küresel ağ ilişkilerini daha fazla geliştirmeleri ve bu kapsamda örgütlenmeleri, kendi yörelerini dünyaya tanıtmaları için örgütsel olarak geliştirilecek projeler ve işbirlikleri de teşvik edilmelidir.

Kaynakça

Amin, A. (2000) An Institutional Perspective on Regional Economic Development, Joint Editors and Blackwell Publishers Ltd, Oxford UK.

Buhalis, D. (2000) Marketing the competitive destination in the future. *Tourism Management*, 21 (1), 97-116.

Cooke, P. (1997) Regions in a global market: the experiences of Wales and Baden-Württemberg. *Review of International Political Economy*, 4(2), 349-381.

Cooke P. (1998) Global clustering and regional innovation: systemic integration in Wales, H.J. Braczyk, P. Cooke and M.Heidenreich (Eds) *Regional Innovation Systems: The*

Role of Governance in a Globalised World, 245-262.London: UCL Press.

Eraydın, A. ve Fingleton, B. (2006). Network relations and local economic development:

some causes of differentiated network structures and intensities among Turkish industrial firms, *Environment and Planning A*, 38, 1171-1186.

Erkuş-Öztürk, H. (2008) The Role of Local and Global Networking for Tourism Firms

And Clusters: The Case of Antalya. Unpublished PhD Thesis of Middle East Technical University, Ankara, Turkey.

Erkuş-Öztürk, H. (2009) The Role of Cluster Types and Firm Size in designing the

Level of Network Relations: The Experience from Antalya Tourism Region, *Tourism Management*, 30, 589-597.

Erkuş-Öztürk, H. (başlıyor (a)) The Significance of Networking and Company Size in the

level of Creativeness of Tourism Companies: Antalya Case, *European Planning Studies*.

Erkuş-Öztürk, H. (başlıyor (b)) Environmental Governance for Sustainable Tourism

Development: Collaborative Networks and Institution-Building in the Antalya Tourism Cluster, *Tourism Management*.

Glasmeyer, A. (1999) Territory Based Regional Development Policy and Planning in a Learning Economy: the Case of Real Service Centers in Industrial districts"

European Urban and Regional Studies, 6(1), 73-84.

Gunn, C.A. (1994) *Tourism Planning: Basics, Concepts and Cases*. Washington: Taylor and Francis.

Harrison, B.(1992) *Industrial Districts: Old Wine in New Bottles*, *Regional Studies*, 26(5), 469-483.

Humphrey, J. (1995) Industrial organization in developing countries: From Models to

Trajectories, *World Development*, 23(1), 149-62.

Lafferty, G. ve van Fossen, A. (2001) Integrating the tourism industry: problems and strategies, *Tourism Management*, 22, 11-19.

Morgan, B., Brooksbank, D., Connolly, M. (2000) The Role of Networking in the New Political Economy of Regional Development, *European Planning Studies*, 8(3).

Pearce, D. (1992) *Tourism Organizations*, Longman Group, UK.

Porter, M. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. London: Macmillan.

Schmitz, H. (1999) Global Competition and Local Cooperation; Success and Failure in the Sinos Valley, Brazil, *World Development*, 27(9), 1503-1514.

Scott, A.J. (1995) The geographic foundations of industrial performance, *Competition and Change* 1(1), 51- 66.

Selin, S. ve K. Beason,(1991) Interorganizational Relations in Tourism, *Annals of Tourism Research*, 18, 639-652.

Selin, S. ve D. Chavez, (1995), 'Developing an Evolutionary Tourism Partnership Model', *Annals of Tourism Research*, 22, 844-856.

Staber, U. (1997) Specialisation in a Declining Industrial Districts, *Growth and Change*, 28, 475-495.

Tremblay, P. (1998) The Economic Organization of Tourism, *Annals of Tourism Research*, 25(4), 837-859.

Tosun, C., Timothy, D.J., Öztürk, Y. (2003) Tourism Growth, National Development and

Regional Inequality in Turkey, *Journal of Sustainable Tourism*, 11(2&3), 133-161.

Yarcan, Ş. (1994) Turizm Endüstrisinin Yapısı, *Bogaziçi Üniversitesi yayınları, İstanbul/ Türkiye*.

Özlem ALPASLAN, Antalya Büyükşehir Belediyesi Arşivi

Expo Deneyimleri Üzerinden Bir Değerlendirme; Ülkemiz İçin Stratejiler

Mehmet Nazım ÖZER¹, Gamze ÖZER²

¹ Y.Şehir Plancısı
² Y.Şehir ve Bölge Plancısı

Giriş

İzmir'in 2015 Expo adaylığı ile başlayan ve ülke gündemine giren Expo rüyası bugünlerde Antalya için gündemdedir. Antalya, 2014 Expo'suna aday olduğunu 2008 Kasım ayında açıklamış ve başvuru için gerekli belgeleri tamamlama sürecine girmiştir. Bu sürecin sonunda Expo 2014'ün İspanya'nın Zaragoza kentinde düzenlenmesinde karar kılınmasına karşın; Expo 2016'nın Antalya kentinde gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Antalya'da bir Expo düzenlenmesi "Antalya'yı bir dünya kenti yapmak" vizyonu adına çok önemli bir gelişmedir.

1851 yılında düzenlenmeye başlayan Expo, ülkemiz Uluslararası Sergiler Bürosuna (BIE) üye olmadığı için daha önce Türkiye'de gerçekleştirilememiştir. Ülkemizin, 2004 yılı Ekim ayında BIE'ye üye oluşuyla Expo'ya ev sahipliği yapma yoluna açılmıştır. Expo, Türkçe karşılığı "fuar" olan Latince kökenli "Exposition" kelimesinin kısaltılmışıdır. Uluslararası sergi veya Dünya Sergisi anlamında kullanılmaktadır. Ancak Expo'nun neyi amaçladığı bilinerek, geçmiş dönemlerdeki Expo'ların incelenmesi ve son dönemlerde Expo'yu düzenleyen ve aday olan ülkelerin yaşadıkları süreçlerin değerlendirilmesi yapılarak çıkarılacak ilkelere ile Expo rüyasının gereklerine uygun bir biçimde gerçekleştirilme şansı artacaktır.

Bu çalışmanın amacı da yukarıda belirtilen bu değerlendirmeyi yapmaktır. Bu kapsamda çalışmanın ilk bölümünde; uluslararası organizasyonların kent turizmüne kazandırdıkları

dünya kenti olma ilkeri bağlamında tartışılıp, bu tür organizasyonların ülke ve kentlere getirileri ortaya konacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde yoğun turist çeken Expo organizasyonlarının deneyimleri irdelenecek ve son bölümde ise bu tür bir organizasyonun düzenlenmesi halinde ortaya çıkabilecek olası sonuçlar, Antalya'nın dünya ve turizm kenti olma vizyonu özelinde, tartışılacaktır.

Dünya Kenti Olma ve Uluslararası Organizasyonlar

Dünya kenti teorisi çerçevesinde güçlü büyüklü birçok kentin yerel yöneticileri; kentlerini, dünya kenti yapabilmek için etkili politikalar üretmenin yollarını araştırmaktadır. Bir kentin dünya kenti olma ilkeri;

- *Uluslararası finans hareketlerinin yoğunlaşması,*
- *Uluslararası firmaların genel merkezlerinin varlığı,*
- *Ticari hizmetler sektörünün hızla gelişmesi (fuar alanları, yüksek teknolojiye sanayi parkları, uluslararası iş merkezleri vb. projeleri),*
- *Önemli imalat sektörü merkezi olması,*
- *Küresel ulaşım (hızlı tren, uluslararası havaalanı) ve iletişim ağlarının varlığı,*
- *Yüksek düzey uzmanlaşmış hizmetlere sahip olması,*
- *Medya ve kültür aracılığıyla ideolojik sira-yet, nüfus büyüklüğü*

PLANLAMA
2009/2

• *Uluslararası organizasyonları yapabilmeye kabiliyetidir. (Öktem, 2005; Özer ve Özer, 2006).*

Yukarıdan da anlaşılacağı gibi dünya kenti olmanın görece öneme sahip bir boyutu da; son dönemlerde artan önemli fuarlara, festivallere ve dünya çapında önemli aktivitelere, uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapmaktır. Bunun nedeni ise Olimpiyatlar, Expolar gibi uluslararası organizasyonların; üzerinde kurulduğu alanın boyutları, yapılan yatırımların hacmi ve katılımcı sayıları nedeniyle kentlerin ekonomik, sosyal ve fiziksel gelişiminde önemli roller almalarıdır.

Bu tür uluslararası organizasyonlar; kentin gereksinim duyduğu yatırımların eldesi konusunda önemli bir araç olmakla birlikte; kentlerin reklamlarının yapılması, marka yaratma ve imaj-vizyon birlikteliğinin beraberinde getirdiği yeni ekonomik olanaklar ile kent / ülke imajının küresel düzlemde değer kazanmasında da bir araçtır. Bu bağlamda bu organizasyonlar kentin uluslararası turizm ve tanıtım projesi olarak görülmelidir. Burada önemli olan kentlerin dönüşümünün salt küresel koşullar ile belirlenmesi yerine kentin mevcut özgül yapısının korunabilmesi ve yerel değerlerinin tüketilmesine (metalaşmasına) karşı koyabilmesidir.

160 yıldır düzenlenen Expo'lar yoluyla bir yandan ülkelerin sahip oldukları kültürel ve tarihi tüm zenginlikler sergilenirken diğer yandan insanlığın

ve dünyanın geleceği ile ilgili kestirimler yapılmış ve bugünün araçlarıyla yaşam kalitesinin yükseltilmesini ve geleceğin mekânlarının üretilmesi amaçlanmıştır.

Uluslararası Bir Organizasyon Olarak Expo

Fuarlar, tarihsel olarak ticari malların tanıtılması ve pazarlanması amaçları ile ortaya çıkmışlardır. (www.tdk.gov.tr) Expolar yani Dünya Fuarları ise 19. yüzyılın ikinci yarısında sanayi devriminin getirdiği ekonomik ve teknolojik gelişmelerin sergilenmesi amacıyla ortaya çıkmıştır. Sonrasında ise Expo'lar tüm dünya ülkelerini bir araya getiren, kültür ve üretimden kaynaklı politik güçlerin sergilendiği bir arena haline gelmiştir. Expolar sadece düzenledikleri dönemi yansıtmakla kalmayıp, geleceğin dünyasını şekillendiren organizasyonlar olmaları bakımından da oldukça önemli organizasyonlardır.

Expo sergilerinin olimpiyatlardan bile daha önemli, daha büyük bir organizasyon olarak değerlendirilmesinin nedeni ise ziyaretçi sayıdır. Osaka'da yapılan Expo'yu 60 milyon kişi, Montreal'da yapılan Expo'yu 53 milyon kişi, Paris Exposunu çeşitli dünya ülkelerinden 65 milyon ziyaretçi gezmiştir (bknz. Tablo). Bu nedenle Expolar evrensel bir fuar olarak değerlendirilmektedir.

Barcelona, Expo ve olimpiyatlar gibi uluslararası organizasyonları bir kent ne kadar zenginleştirdiğinin canlı bir örneğidir. 1929 Expo ve 1992 Olimpiyatları düzenlenen Barcelona, ünlü mimarların yapıtlarına sâklenen sokakları ve kültürel zenginlikle insanı büyüleyen bir kenttir. Rönesans'tan bu yana pek çok mimar ve ressamın ev sahipliği yapan Barselona'da, özellikle Gaudin'in eserleri kentte ayrı bir atmosfer kâşır. 100 yıldır bitirilmeyen La Sagrada Família kilisesi, Barselona'nın hiç bitmemesi bir hayal olarak görülmekte ve kiliseyi her yıl milyonlarca turisti ziyaret etmektedir. Tarihî değerlerini yanı sıra devasa bir liman, arkasında olimpiyat alan ve olimpiyatları yapan okullar bölgesi, hayranlık uyandıran bir olimpiyat kulüsi, stadıyuna ve merkeze öze binaası kentin dönüşümünün en güzel yapılarıdır.

1896 tarihinde Atina'da düzenlenen Olimpiyat Oyunları, 112 yıldır 285 sporcusunun (14 ülkesini) 42 şampiyonluk için 9 spor dalında kıyasıya mücadelesi 10.500 sporcuyla (205 ülkeye) ve 302 şampiyonlukla sonuçlandı. 2008 Pekin Olimpiyatlarını en görkemli yapıyı Kuş Kalesi (Bird Nest) olarak adlandırılan Ulusal Stadıyundur. Ulusal Stadıyum'la birlikte, CCTV Merkez Binası, Ulusal Tiyatro, Ulusal Su Sporları Merkezi ve Pekin Havasları 3. Terminal Binası da 2008 Yaz Olimpiyatları'nın birer simgesi haline geldi. Oyunların resmi logosu, "Dana eden Pekin", bakire anlamına gelen (jing) kelimeli edebok pekkile karakterleri edindiği kalıgrala birleşti. "Olimpiyat sloganı, **Tek Dünya, Tek Rüyay**, tüm Dünya'yı Olimpiyat ruhu içinde birleştireni amaçlanmaktadır.

Kuş Yuvası Pekin 2008

Uluslar Arası Mimarlar Birliği (UAI) her üç yılda bir yapılan Dünya Mimarlık Kongresi Kültür, Turizm, Kent ve Mimarlık konusunda dünyanın en büyük organizasyonlarından biridir. Her iki dünyasın farklı ülkelerinden katılma, mimarlık yarışmaları ve kâğıt alanında etkin eserler olacak yaklaşık 7-8 bin kişiden oluştuğu bu etkinlik 2005 yılında İstanbul'da düzenlenmiştir. HABİTAT 2006'nun sonuna İstanbul'un ev sahipliği yaptığı en büyük organizasyon olan Dünya Mimarlık Kongresi'nin 22'nci si yapılmıştır.

"Mimarların Fuarı" olarak tanımlanan kongre Uluslararası Mimarlar Birliği ile Türkiye Mimarlar Odasının ortak projesi. Katılımcılar kongreyi şehrin konularını ve yapı sektörünün küresel gündemini tartışmaya açmıslardır. USA 2006 İstanbul kongresi gize özne alındığında, katılımcı sayısı 8 bin olarak gerçekleştiği ve kongre maliyeti yaklaşık 6 milyon dolar olmuştur. Katılımcıların bir haftalık süre içerisinde beklenti kırılmadığı kazanımı ise 22 milyon dolar olmuştur.

• Expo'nun Amacı ve Hedefleri

Kültür, tarih ve eğitim olimpiyatları olarak nitelendirilebileceğimiz Expo'lar; ülkeleri, uzmanlaşmış oldukları konulardaki bilgi birikimlerini daha yaşanır bir dünya için paylaşmak üzere, bir araya toplamayı amaçlar. (<http://www.hurriyet.com.tr>)

Bu fuarlar ürünlerin değil fikirlerin, kültürlerin ve dünyanın geleceği için projelerin sergilendiği mekânlardır. Bu bağlamda Expo'lar birer ticari fuar olmaktan öte eğitsel amaçlı birer tema ve kültür etkinliği olarak toplumun bilgilendirildiği forumlardır. Bu tema ve kültür etkinlikleri; teknoloji, yenilik ve doğaya uyum gibi evrensel konuları hedef alarak tüm dünya ülkelerinin kültürel mirasları ile geleceğe yönelik beklentilerini bütünleştirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca Expo'lar insanların yeni teknoloji, yeni buluşları gördüğü,³ eğlencenin yanı sıra çeşitli kültürel, toplumsal ve mimari kimlikleri tanıma fırsatı bulduğu etkinliklerdir. (<http://www.bie-paris.org>)

Expo'lar 5 yılda iki kez düzenlenerek en az 3, en çok 6 ay süre ile açık kalırlar. Başvuru için ön koşul aday ülkenin BIE'ye üye olmasıdır. Ayrıca başvuruda; fuarın teması ve içeriğinin tanımlan-

ması ile tarihi⁴ ve süresi, düzenlenecek alanın özellikleri ve büyüklüğü, beklenen ziyaretçi sayısı ve finansal bilgileri, katılım ücretlerinin hesaplanmasını sağlayacak göstergelere ilişkin bilgiler ve bunların yanı sıra ilgili taraflar ve sorumlu yöneticilerin tutumları üzerinde detaylı açıklamalar istenmektedir. (<http://www.bie-paris.org>)

Expolarda, bu organizasyonlara eğitici karakterini kazandıran; tema ve alt temalar ile bütünleşen mekânsal düzenlemelerle, bireysel deneyimi ön plana çıkartan sergilemeler ile ziyaretçilerin deneyimleyebileceği senaryolara da yer verilmelidir. Dünya fuarlarının düzenlendikleri ilk dönemde çeşitli ülkelerin egzotik görüntülerine yer vermek, küçük köyler kurarak o ülkelerdeki yaşamı⁵ Expolara taşımak popüler bir yaklaşım olmuştur. Son dönemlerde ise çevre ve sürdürülebilirlik temalarıyla gerçekleştirilen Expolar, kentte seçilen bir alanın islah edilmesi, bu alandaki sosyal ve fiziki altyapının geliştirilmesi ve bu alanda mimari açıdan nitelikli yapıların inşasıyla tüm kentte yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik olarak da bir etki yaratmaktadır. Kısaca, yapıldığı kent için önemli bir çekim bölgesi

BRUXELLES EXPO 1958 (<http://www.expo1958.com>)

Araslan

Expo 58 Belgikarın düzenlediği 10. Fuar olup 1939 New York dünya fuarından sonra düzenlenmiş ikincisidir. Expo 58 dünya çapında Brüksel sergisi olarak anılmaktadır. Brüksel şehir merkezindedir. Ormanlık parkı ile birlikte şehir merkezini geçmeden bir alan olan J. Van Goyen'de yapılmış, 200 hektar 7 bölüme ayrılmış ve 52 ülke 15'den fazla pavilyona yer almış, J. Van Goyen mimarı, 41 milyon insan ziyaret etmiş. Fuar kapsamında içinde çeşitli müzeler ve galerilerin bulunduğu farklı mimari ve dikkat çeken Ataman sanat yapı inşa edilmiş olup, bugün halen bu yapı dünya çapında ziyaret çekebilmekte ve kullanıma açık olarak görülebilmektedir.

³ Expolarda dünyanın geleceği için projeler uluslararası platformda tanıtılmakta ve tartışılmaktadır. Örneğin ilk hesap makinesi, telgraf, telefon, daktilo, benzinli araba, bisiklet, radyo, TV, lazer, üç boyutlu filmler, X ışınları gibi yüzlerce buluş bu fuarlarda tanıtılmıştır. Son yıllarda ise temaya özgü sergiler ağırlık kazanmıştır.

⁴ Başvuru tarihinin en erken 5 yıl, en geç 9 yıl sonraya denk gelmek durumundadır.

⁵ 1893 Columbia Fuarı'nda, Mısır'da ki yaşamın birebir canlandırıldığı (özgün yapı malzemesi ile süslenen cephelemler, dükkânlarında çalışan Mısırlı zanaatkarların, eşekler üzerinde gezdirilen turistlerin ve göbek atan dansözlerin yer aldığı) Kahire Sokağı; 1929 Barcelona Sergisi'nde kurulan İspanyol Köyü; içinde bir Eskimo Köyü, Mısır Çarşısı, Elhamra Sarayı'nın aslanı avlusu, Irlanda'nın gizemli sataşan gibi dünyanın değişik köşelerinden manzaralar sunan "The Pike" adlı eğlence parkının yer aldığı 1904 St.Louis sergisi örnek verilebilir.

KNOXVILLE EXPO 1982 <http://jdpcecon.home.att.net>

Mayor's Plaza announced plans for the 25th Anniversary Celebration of the 1982 World's Fair

Ağızında 85 bin kişi, toprakta ise 11 milyon kişi ziyaret etmiştir. Fair, Tennessee Üniversitesi ve Sanders Kültür ile çevre demiryolu sahnesinde kurulmuştur. Fuarın kalın yapılarıdır: Sunsphere ve Tennessee amfiteyatru kent tarafından yenilenmektedir. Rubin kitabı burada kalan simgelerin biridir. Fuar zamanı çok popüler olan puzzle'ın dev kopyası onarılmaktadır. Gene fuar zamanı popüler olan The Foundry fabrikası hala fuar alanında bulunmaktadır. 20'den fazla ulusal arası pavilyon (Örn. Çin, Amerika ve Avustralya) çoktan yıkılmış durumdadır. Ancak alandaki dünya fuar parkı bütünlüğü ve yolları ev sahipliği yapmaktadır.

Sunsphere 1982 yılı Expo fuarı için fuar alanında inşa edilmiş olup, 206 feet uzunluğunda çelik bir yapıdır. En üst kısımda yanardağ camdan yapılmış küre şeklinde bir bölünmüş yapıdır. Yapı Knoxville'ün en tanınmış kentsel simgesi ve kısa zamanda kentli güvenini sembolü olmuştur. Fuar zamanı üst kısmı restoran olarak kullanılan yapı şu an müze kullanılmaktadır, ancak hala yukarı çıkıp etrafı izleme görevi vardır.

haline gelen fuar alanları, hazırlık süreci içerisinde iyi planlandıklarında kente önemli getiriler sağlamaktadırlar. Ayrıca Expo'nun yapıldığı kent tüm yatırımlarını iç ve dış parasal yardımlar (özellikle Avrupa Birliği fonu) yoluyla kolaylıkla gerçekleştirmektedir.

Expo'nun Başarılı İçin Önerilebilecek İlkeler

Ülkemizin BIE'ye 2004 yılında üye olması ve 2015 Expo için İzmir'in aday gösterilmesi ile başlayan rüya, Uluslararası Sergiler Bürosu'nun (BIE), Expo 2015'in nerede yapılacağına dair kararını açıklamasıyla birlikte sona ermiştir. Ancak tüm bu süreç içerisinde yaşananlar ve Expo'yu düzenleyen kentlerin deneyimleri dikkate alınarak Expo, Türkiye için bir rüya olmaktan çıkarılabilir mi?

Bu noktada, İzmir'de 76 yıldır gerçekleştirilen 'İzmir Enformasyonel Fuarı' ve 21 yıldır düzenlenen 'İzmir Festivali' gibi uluslararası organizasyonlardan ve yine geçmişte başarılı bir şekilde ev sahipliği yaptığı '1971 Akdeniz Oyunları' ve '2005 Üniversite Oyunları' gibi önemli etkinliklerden elde ettiği deneyim, bilgi ve alt yapının Expo için yetersiz kalması bir dünya fuarı düzenlenmenin ne kadar zor olduğunu önemli bir kanıttır.

BIE'nin Expo kenti için belirlemiş olduğu bir ölçüt bulunmamaktadır. Buna karşın, tarihsel süreç içerisinde Expo örnekleri incelendiğinde Expo kenti olarak seçilebilmek için en önemli ilke veya adımlar belirlenebilir. Antalya kentinde Expo düzenleyebilmek için yapılması gerekenleri, özellikle İzmir, Milano ve Zaragoza örneklerinden yola çıkarak şöyle özetleyebiliriz:

BRISBANE EXPO 1988 <http://www.expo1988.com>

40 ha. Çevre: 13 ha. Özel malikâne üst toprak 53 hektar bir alanı kaplamış ve 37 alke katılmıştır. Grey ve Stanley caddeleri trafiğe kapalıdır ve yolları bağlanmıştır. Monorail yapılmış, 2000km. telefon kablosu kullandığı ve 100 tane heykeli yapılmıştır. Brisbane'nin modernleşme ve küresel bir şehir olma yolunda Expo bir başlangıç olmuştur. Güney Brisbane'nin kentsel yenilemesi yapılmıştır. Kent,icaret, kültür ve sosyal hayatın merkezi olarak gelişmeye başlamıştır. Ayrıca Expo, kentin yaşam çekimine dedisyonunda da katalizör görevi görmüştür. Expo bitikten sonra alan, park,icaret alanı ve dışık-orta düzey yenileşim alanı olarak "South Bank Parklands" olarak yeniden açılmıştır. Expo'dan kazanmış Nepal pavilyonu, Parkland'in güney ucuna devam eden tilita dönemi ve iki tane meydanı katmıştır. 16 yıl sonra, 2004 yılında Foundation Expo 88 anıya resim bir açılış yapıldı.

• **Expo için ciddi bir organizasyon yapılması ve tanıtım sürecinin gerçekleştirilmesi**

Milano'nun, Expo kenti olarak seçilebilme amacıyla yürüttüğü çalışmaları başyana götüren en önemli etkenler tema ve yerin doğru seçimi yanında sağlam bir lobi çalışması ile ciddi organizasyon ve tanıtım sürecidir.

• **Aday kentin teknik ve gerekçeli açıklama raporlarının sunulması yoluyla kentin Expo temasına yönelik inandırıcığın sağlanması**

Seçim sonrası açıklama raporunda ve değerlendirmelerde "Herkes için Sağlık: Daha İyi Bir Yaşam için Yeni Yollar" temasıyla yola çıkan İzmir'in, ülkemizde sağlık konusunda yaşanan sorunlar ve çeperinde yer alan sağlıkla ilgili tarihi mirasına (Alliano) sahip çıkmamasının inandırıcılığı azaltığını belirtebiliriz.

Milano'nun Expo 2015 için hazırladığı teknik ve gerekçeli raporunda ise fuar sürecince kentin nasıl kullanılacağı konusunda ayrıntılı bilgi verilmiş; kentsel ve mimari teklif dosyasında yenileme projelerinin yanı sıra ilerleyen yıllarda da kullanılacak uzun vadeli projeler özetlerle ve resimlerle anlatılmıştır.

• **Expo için evrensel bir tema belirlenmesi**

Expo belli bir ana tema çerçevesinde hazırlanır. Özellikle 1867 Paris Evrensel Sergisi'nden sonra tema kavramı önem kazanmıştır. Temanın evrensel bir konu olması, katılımcıların yeni ve yaratıcı fikirler geliştirebilmelerine olanak tanınması ve bu bağlamda güncel ve en önemlisi Expo'ya aday kentlerin özelliklerine uygun olması gerekmektedir.

Expo temaları incelendiğinde,

- *Başlangıç döneminde (halkın geçiminin tarımla sağlanması, sanayi devriminin etkileriyle makinelerin günlük hayatımıza hızla girmesi ile) tarım ve buluşlar,*

- *Gelişme döneminde (sanayi devriminin getirdiği olumsuz etkilerin kentsel yaşamdan arındırılması için insan temelli yaşam felsefelerine ağırlık verilmeye başlanması ile) sanat, spor, kültür, eğitim ve*

- *Son dönemlerde ise (insancıl bir bakış ile insanların yaşam kalitesinin artırılması, çevreye verilen zararların azaltılmasına yönelik fikirler tartışılmaya başlanması ile) çevre, enerji, su, yaşanabilirlik, teknoloji, doğa ağırlıklı temalar⁶ seçilmiştir (bkz. Tablo).*

LISBONNE EXPO 1998 <http://www.c2bed.com/C2/Culture/expo98/lisbonexpo98.html>

Milyardan önceki son fuar olan Lizbon Expo'su kentin eski deniz bölgesini kentin merkezi haline dönüştürmüştür. Tagus halkının 5 km. civarında 150 ülkeden pavilyonlar yer almıştır. Expo çadırından itibaren sonras sükütleceğinden, fuarın en önemli öğeleri ve menaj noktaları olarak kente yapılacak yeni kalıcı yapılar olarak görülmüştür. Barok ve klasik yapılarımıza benzeyen, Sevilla'daki yapıya benzer Lizbon fuarında bu fikirler değerlendirilerek kente yerleşmesi düşünülmüştür. Aynı bir keşif yapmanın, desteklemek için yeni binalar ve mekânlar tasarlanmıştır. Manar Calatrava'nın tasarladığı, hem metro ve otobüs ile gelecek 10 milyon ziyaretçiyi taşıyacağı Oriente İstasyonu, Expo'nun kent yapımını etkilemesinin en iyi göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Deniz kenarında çitler ve pas kent merkezi yenilenmiş, buradaki mediyata, alışveriş, sanat fabrikası, petrol ve gaz rafinerisi dahil olmak üzere 1000 küçük, orta, büyük ve küçük ölçekli işyeri merkezi ve marina ve nehir kenarındaki bahçeler Expo sonrası için planlanmıştır arasında yer almıştır. Amerikalı manar Chermayeff tarafından tasarlan, okyanusun hem suyun yüzeyinden hem altın da izlenebildiği 'okyanus akvaryumu' Expo 98'in uzun dönemdeki sembolü olarak kabul edilmiştir. 15.000 koltuklu video stadıymu sonraki Dünya Kupası maçlarını evlatlarına getirmek üzere dizaynlanmıştır. Diğer önemli yapılar arasında yakarına katılmak için görevlendirilen andran İsviçre kalite tasarlan ile yarımadı çekimdeki 'Lüpvie beası' bulunmaktadır. Portekiz çadırının nehir ağzına bakan plazanın zemine bir köşük gibi serken ince beton sacığı Portekiz'in denizle ilişkisini süzgeçten bir kolye gibi uzanan yeni 18 km uzunluğundaki köprüden tüm bu manzaryı görmek mümkündür. İçeride doğu öğlen kentsel alanlara geniş suların bir konuma topla vermektedir.

⁶ İnsan Doğa Teknoloji (Hannover 2000); Doğanın Gizemi (Aichi 2005); 2010, Şanghay = Daha İyi Kent, Daha İyi Dünya (Şanghay 2010) gibi...

Fuarlarda belirlenen tema ve alt temalar doğrultusunda (özellikle 1939 yılında New York'da yapılan Dünya Fuarı ile) insanlığı ilgilendiren evrensel bir konunun ve bu konunun alt temalarının da değerlendirilmesi yoluyla tüm dünyanın konuya ilişkin fikir belirtmesine olanak tanınmış ve yine belirlenmiş tema çerçevesinde mekânsal ve mimari çözümler de üretilmiştir.

Zaragoza Exposunda, Suyu evrensel bir insan hakkı olarak sunmak, ziyaretçilere suyun nasıl benzersiz bir kaynak olduğunu göstermek ve su yönetimi yöntemlerini açıklayarak katılımı arttırmak serginin temel amaçları olmuştur. Bu amaçlar doğrultusunda da "Gezegende su, Su neden benzersiz bir kaynaktır? Temin ve talep – istikrarsız bir denge, Su kaynaklarına yapılan baskı ve dünya krizi, Su yönetimini tekrar düşünmek, Yönetilebilirlik, Evrensel bir insan hakkı olarak su" alt temalar olarak belirlenmiştir. Görüldüğü gibi Expo'nun teması dünyanın gündemindeki en önemli sorun olan su olarak seçilmiştir. (www.Expo2008zaragoza.es)

• Halkın Expo sürecine katılımının sağlanması

Zaragoza 2008 Expo'su için, "Nasıl bir Expo istersiniz?" sorusunun sorulduğu geniş bir anket çalışması yapılarak farklı sosyal gruplara ulaşılması ve elde edilen fikirlerin Expo projesinde kullanılması amaçlanmıştır. Halkın talepleri doğrultusunda şekillenen projenin hazırlık sürecinde 25 bin

gönüllü çalışmış ve Expo süresi içinde bu rakam 50 bine ulaşmıştır. Zaragoza Exposunun (ve buna benzer pek çok uluslararası organizasyonların) başarısında yerel halkın projeyi sahiplenmesinin payı çok büyüktür.

• Temaya uygun yer seçiminin gerçekleştirilmesi

Expo, ilk yıllarda genelde merkeze yakın büyük yeşil alanlarda yapılmaktaydı. Ancak sonraki süreçte; teknolojik ve bilimsel gelişmeler nedeniyle, Expo alanları olarak kullanılmak üzere genellikle kent merkezi yerine kentin çeperlerinde yer alan, kullanılmayan (çöplük⁷, depo⁸, liman, rafineri gibi endüstriyel tesislerin bulunduğu) bölgeler seçilmiş ve bu alanların iyileştirilme yoluyla kente kazandırılmaları amaçlanmıştır. Böylelikler, kent içinde ve dışında yer alan ve kullanılmayan bölgelerin kente bütünleştirilerek yeni bir kentsel merkez haline getirilmesi hedeflenmektedir. Bu noktada yer seçiminin ardından yaşanan planlama süreci, seçilen Expo alanının kentle bağlantılı bir sistemin parçası haline getirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

"Su ve Sürdürülebilir Kalkınma" temalı Zaragoza Dünya Fuarı'nda yer seçimi de temaya uygun olarak yapılmış ve Ebro Nehri seçilmiştir. Dolayısıyla Expo sürecinde yapılacak çalışmalarla, islah edilen nehir kenarında, bir yeşil koridor kazandırılması hedeflenmiştir. "Su ve

⁷ Örneğin; York'ta Flushing Meadow çöplüğü sağlıklı ve yaşanabilir bir mekâna dönüştürülmüştür.

⁸ Örneğin; Lizbon'da yağ ve kimyasal depolama alanı temizlenerek Expo alanına dönüştürülmüştür.

Onok ve sonra, Lázaro Cárdenas Expressway'nin etrafındaki arazi alan (özellikle yığ ve taşıyıcı yapılar) gibi alanların çevre kalitesini ve yapılarını iyileştirmek için yapılan çalışmaların bir sonucu olarak.

Torre Guggenheim ile Mexico kenti arasındaki ilişkiyi.

Osaka 90 Expo'nun büyük ve diğer olarak, geleneksel dünya fuarları ile yarıştığı.

London 1851 The Crystal Palace

Paris 1889, 1889, 1937 The Eiffel Tower

Barcelona'da Alman Pavilyonu

Seattle 1962 The Space Needle

Hannover 2000 Hungaricum Pavilyonu

Milano'da Brno Pavilyonu

Milano'da Explorer Pavilion

"Sürdürülebilir Kalkınma" teması ile yapılacak Expo; duyarlılık yaratmak, bunun sürdürülebilir kalkınma ile bağlantısını ortaya koymak, çözümler üretmek, dünyanın farklı yerlerinde yaşanan sorunlar ile iyi uygulama örneklerini göstermeyi hedeflemiştir.

Ayrıca, Expo'ya ev sahipliği yapacak kentin 10-15 milyon ziyaretçiyi kaldıracak altyapıya sahip, doğal ve sanatsal varlıklarını çok iyi koruyan ve tanıtan bir kent olması çok önemlidir. Eğer Expo sürecine girilecekse, günümüzden başlayarak bu yönde adımlar atılması çok önemlidir. Ancak; İzmir örneğinde yaşanan yer seçim kararı bizlere önemli puan kaybettirmiştir. İtalyanlar doğal değerlerinin koruyarak yaşattıkları, bizim

bu alanları imara açmamız olumsuz bir durum olarak değerlendirilmiştir.

Şöyle ki; İzmir'de Expo 2015 için fuar alanını olarak İnciraltı bölgesi seçilmiş ve buradaki Limanaltı bölgesinde 550 hektarlık bir alan otel ve rezidans-gökdelener yapılmaları için ayrılmıştır. Ayrıca İnciraltı bölgesi tarım potansiyeli yüksek ve doğal sit alanları barındıran bir alan olmasına rağmen; bölge turizm alanına dönüştürülmüş ve bu bağlamda da imarı, hukuki sorunlar nedeniyle gündem yaratmıştır⁹.

Milano kenti ise eski ve yeni yapılan son fuar alanı ile 460 bin metrekarelik, hazır, bitmiş ve kullanılan kapalı alanla dünya çapında ikinci (495

⁹ Çevre ve Orman Bakanlığı İzmir-Manisa-Kütahya kentleri 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı ve İzmir Büyükşehir Belediyesi Nazım İmar Planı'nda "tarımsal niteliği korunacak alan" olarak belirlenen İnciraltı bölgesinin Expo 2015 için, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na çıkarılan "İzmir-İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı" ile "fuar alanı" olarak belirlenmiştir. Şehir Plancuları Odası İzmir Şubesi bu kararın "Kamusal değeri ile İzmir'deki ender açık alanlardan biri olan İnciraltı bölgesinin tüm değerleri yok sayılarak, özgün karakterinden uzak yoğun yapılaşmanın önünü açarak, kısmen kaçak yapılaşmış olan alan içerisinde imar affına dönüşülecek ve benzeri yapılaşmayı özendirecek bu kararın, EXPO 2015 ile bir ilgisi olmadığını" altını çizerek karşı çıkmıştır. (<http://www.spoizmir.org>)

bin metrekare ile Hannover) durumdadır. Ayrıca Milano 170 hektar açık alana dünyada en geniş açık alan sahip olan fuaradır.

• Özel Expo Mimarisi ve Mimaride Yeniliği yaklaşımları

Expolar aynı zamanda ağırlıklı biçimde mimari öğelerle gerçekleştirilmiş zengin iletişim tasarımları ortamlarıdır. Dünya fuarlarında tüm dünya ülkeleri ülke pavilyonlarını; kimliklerini ve kültürlerini sergilemek amacı ile başlı başına birer temsil elemanı, mesaj iletmeye aracı olarak görmüşler ve kimliklerinin görselleştirilmesinin en önemli aracı olarak kullanmışlardır.

Expo tarihine göz attığımızda, Expo'nun bir kente bıraktığı mirasın nitelik ve niceliğinin ne kadar zengin olduğunu görülebilir. Ayrıca Expo yapıları kente önemli bir kimlik de kazandırmaktadır. Bunlardan en önemlisi Eyfel Kulesidir. Kule, 1889 Paris Expo'su için geçici olarak inşa edilmiş ve 120 yılı aşkın süredir Paris'e hem madeni getiri sağlayan hem de şehrin hafızalarındaki yerini sağlamlaştırılan simgesel bir yapı olmuştur.

Ayrıca Expo mimarlığı; yıllarca camın mimarideki kullanımında öncül olan Paxton'un Kristal Palas'ı (Londra 1851); 1957 Berlin Interbau sergisindeki Frei Otto'nun Uzay Kirişli ve mebran örtülü çatı strüktürü; Mies Van der Rohe'nin

ZARAGOZA EXPO 2008 (www.expozaragoza2008.es)

İspanya Kralı Juan Carlos tarafından 14 Haziran cumartesi günü açılan ve 3 ay süren EXPO 2008'ten önce, Su ve Sürdürülebilir Gelişim: İspanya'nın 600.000 nüfuslu tarihi değerleri ile zengin Zaragoza'da 25 hektarlık alana inşa edilen EXPO'ya 127'ye yakın ülkelerin katkıları ve maliyeti 3 milyon euro olmuştur. Expo'yu yaklaşık 3 ay içinde 6 milyona yakın kişinin ziyaret etmesi bekleniyor. 3 tematik sergi ve 6 büyük eko-coğrafik alan gerçekleştirilen Zaragoza Expo'nun 130 milyon euro gelir sağlayacağı hesaplanıyor.

Ebro Nehri

Serginin amacı, insanın doğaya ait olduğu" düşünüş, gezginliğe varılması için suyun önemini ve doğa ve kibar insanın doğayla yakın ilişkisini göstermektedir. Özgüvenle dünya keldiği bir miktar suyun varlığı, suyun başkalaşımı, su hareketleri, suyun yitimi gibi, bir suyun ve su insanla ilham verilebilir ve ele alınabilir. Ebro nehrinin kıyısında gerçekleştirildiği. Serginin en sembolik yapıları ise şunlardır:

Yaşam İçin su (Water Tower) sergisi, Expo 2008'in dikey akışı sağlar. Water Tower, Yaşam için su (Water for life) sergisi düzenlenmiştir. Tabii su damlası piktörünü taşıyan, baştan beri sadece görsel bir nesne olduğu için değil aynı zamanda da rampalı geçilen 73 metre yüksekliğindeki camdan yapıya ise hem Expo alanına, hem su parkuruna hem de Zaragoza kentinin kentinin doğu kısmını izlemeye bir yer oluşturulmuş, etrafındaki önemli öğelerden bir olarak görülmektedir.

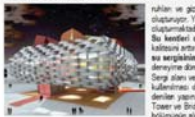

Su -bezelsiz bir kaynak (Bridge Pavilion) sergisi Ebronun ana girişinden bir olan yapı Zaha Hadid tarafından, Ebro nehrine benzeyen bir yapıdır, gladiolus çiçeğinin açılıp kapanması gibi kendi üzerinden geçen ve kuzulun bir mimari eser olarak tasarlanmıştır. Yapı, nehrin üç yakasını birleştiren aynı zamanda suyu ve suyun akışını yönlendiren yapıdır.

Enmas Tessa Bata tarafından tasarlanan Water Tower

olarak tasarlanmıştır. Yapı, nehrin üç yakasını birleştiren aynı zamanda suyu ve suyun akışını yönlendiren yapıdır. Deniz masaraları (Aquarium) sergisi, Avrupa'nın en büyük tace su akvaryumu yapısı. 500 numune ve tam dünyadaki farklı nehir sistemlerine izlenim 300 heyvan varlığı önün sergilenmektedir. İspanya ile içinde süzlenen, mermer ve anıtların de bulunuşu, bu kateder zengin ve çeşitli su çeşitliliğiyle ilgili akvaryum. Aynı zamanda eğitim, eğlence ve doğanın amaçlı kullanılması. Nil, Mekong, Amazon, Murray, Ebro gibi büyük nehirlerin övnek eseri.

nühan ve göç kırılganlığını gözler önüne sermek. Akvaryum'un merkezi Dünya Nehri (World River) oluşturuyor. Yapı geçmişi simgeleyen ve tam kıtaların birleştiği ve okyanusların çeviri bir adı olduğu imajını oluşturmuştur. Su keşfi sergilerinde, suyun "kutsal bir kaynak" olduğunun önemi belirtilmiştir ve keşifinde yaşam kalitesini artırmak için suyun doğayla olan ilişkisini vurgulamıştır. Ebro Plaza'da yer alan Paylaşım su sergisinde temel amaç, yönetim birimi olarak nehir yatağının avukatlarını anlatmaktır. Sergi ile ilgili dünyaya duyurmak daha kelime ve duyurularla bir ortam yaratılmaktadır. Sergi alanı ve tesislerin, etrafındaki binaların Ebro nehrine doğru ve kente yeni bir gelişme bölgesi olarak kullanılması düşünülmüştür. Serinin başlıca kriterlerinden biri de tace kurulumu olacaktır. Bridge Pavilion denilen yapıların bölgesel belediye için bir genel müdürlük mekânına dönüştürülmesi planlanmıştır. Water Tower ve Bridge Pavilion'ın işareti finansal kuruluşlar tarafından alınması beklenmektedir. Aynı büyük bölünmüş alışveriş merkezi ve iş güvenliği için bir parkın inşaatı için kullanılabileceği söyleniyor.

MİLENYUM - MILANO EXPO 2015 (www.milanoexpo-2015.com)

Milano Expo 2015 teması, "Özgeçmişimizi beslemek, yaşam için enerji" ana başlıklarından hareketle, alt temaları anlatıyor. Dünya köklüleri, etnik grupları ve beslenmeleri, Ortaçama ve besin, Tarım ve biyolojik teknolojiyi. Ayrıca 2007 yılının başlarında kabul edilen SM **Milyenyum deklarasyonuna** da dikkate alınarak grafik ve stilyenlerinde Milyenyum ve Milano kelimelerini birlikte kullanılmıştır. Logosunda Da Vinci'nin Vitruvian Adamı desenini kullanılmıştır.

Berlin'in bu tema gereğince yaptığı sempozyum ve forumlarla evrensel konulara dikkat çekilmiştir. hedefleri göstermek ve bilimsel etkinlikleri düzenlemek için kim dahi ile çalışılmıştır. (Akkatı arası bir konferans Mattia Calchi Forno, Nando Saffioli yaşamı, anti-epoxy, 1906 dan 2015 e Milano Fuarları, Haziran İtalya-Meksika Ticaret Forumu, İşleriyle ilgili ama inşa etme aynı kaldı. Expo 2015 Milano) Milano son atajları Haziran'da ilerletilen deyişli çözümlerini göstermek için hazırlanmış başlıklarla forum düzenlenmiştir. Forum konuları ve konuşmacıları (Amartya Sen 1998 Nobel Ekonomi ödülü sahibi, Per Finnrup-Henderson Beslenme Politikaları Araştırma Enstitüsü başkanı, Zohra Ben Lakhdar Tunus Üniversitesi Fikih profesörü, Bao-Rong Lu-Suifen Üniversitesi, Ana Lydia Saezda-Brezilyalı ile ulusal ve uluslararası konuşma için yapılan etkinlikler) Expo'nun düzenleneceği alanlar için yenilenecek alanlar, yeni Milano Fuar Alanları yapıldı, Milano'nun merkezine ve kente çaplarını artırarak yeni bir merkez oluşturma ve Milano'nun eski dokusunu değiştirme fikri ile var olan kentsel politikaları yenilikçi olarak merkezi bir köyüne model oluşturulmuştur. Expo 2015 alanı, Milano analitik sisteminde fizikalî bir alanla konumlandırılmıştır. Expo 2015 ile Milano'da başlayan yenilenecek alanlar: Piazza, Nomen Foster, Daniel Libeskind, Massimo Osti, Fulvio e Vittorio Gregotti'den oluşan büyük tasarım prestijli projesi ile Expo'nun bütünlüğü yeni zaman ulusalında pekiştirilmiştir.

Leonardo da Vinci'den ilhamla şekillenen 15. yy'da yapılmış olan sikaile ile başlayan tamam yenilenecek olan güzergah, kentin sığa buluşma noktası haline gelecektir. Yeni Fuar Alanı Expo'nun sergi mekânlarını tasarlayan yeni fuar alanı Milano ve Lombardy'nin beşinci yeni giriş kapısı ve dünyanın en büyük ve en büyük fuar alanları arasında yer alacak olan merkez Massimo Osti Fulvio ve Vittorio Gregotti tarafından tasarlanmıştır. Merkez, Milano'nun gelecekteki konularından birisi olarak adlandırılır. **Grande Bicocca** Eskişehir emsaliyle bir tesis olan Grande Bicocca, kareler, kaplı ve kültür fonksiyonlarının bir arada bulunduğu bir kent merkezi olarak tasarlanıyor. Bir diğer mimar ekisi ise **Pista Nuova** Projesi, tek bir strateji gibi olan Garibaldi-Repubblica, Varese ve İtalya alanları yenilenecek projelerdir. Buna ek olarak projeler, ofisler, konutlar, çarşılar, mağazalar ve beyaz daireler de kullanılmaya başlanmıştır. Proje alan mekânında ise 160.000 m²'lik yapı alan ve Ağaç Kütüphanesi Parkı bulunacaktır. **Parklife** Parklife projesi alışveriş alanı, hemen kullanımına hazır büyük kent meydanları olarak tasarlanacak olan konut, ofis, servisler, otokar, sosyal düzen için yapılan alanlar tasarlanmıştır. Ofisleri ve sade çizgiler İtalyan mimarisinde yenilikçi ve beton kullanımını gösteren gizli bir örnekler. Parkın tasarımı Charles Jencks ve Andreas Kipar tarafından yapılmıştır.

Üç kuleli olacak olan proje kentin yüzü için oldukça yenilikçi ve kentin yeni simgesi olacaktır. Ayrıca alanda Milan Çaldığı Sanatlar Merkezi'nde inşa edilecektir. **Grande Bicocca**, Tekli eğitim bir endüstriyel alan Tesevni yeni merkez ve Politikalı Üniversitelerin yeni bölümleri yapılmıştır.

Ayrıca alanda **Milano'da Nord Projesi**, Sesto San Giovanni bölgesinde **Franco Pirelli** tarafından tasarlan endüstriyel bir bölgenin dönüşümü, **Nord**ta ise tasarım araştırma merkezlerinin de bulunduğu üç hazırlanmış alan **Multifonksiyonel Sağlık Merkezi**, **CERBA** (Araştırma gelişimi **Biyomedikal Araştırma Merkezi**), **Adapt Merkezi**, Eski bir mezbaha olan **Bira Lezzet ve Sağlık Kenti**, San Siro Stadyumunun yenilenmesi **Spor Kenti**, **Demiryolu Alanları**, **Mario Sotta** tarafından yenilenen **Scala** binasının sahneler ve giyim alanları, **Pierluigi Cerri** tarafından tasarlan **Arnaldo Pomodoro Vakfı**, **Studio Grafton** tarafından olan **Beccoloni Üniversitesi Ek Binası**, **Armando Bogli** ve **Kültür Kültürleri**, İtalya Fuar alanları tasarlan **20. yy Müzesi** yer alacaktır.

• Kentin alt ve üst yapısının geliştirilmesi

Öncelikle Expo Fuar Alanı'nın inşa edilmesi gereklidir. Bu amaçla, Expo'nun düzenleneceği kentler için önemli yenilenecek çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca Expo için kent ve kent merkezine yönelik kentsel politikalar ve stratejiler geliştirilmektedir.

Expo, Zaragoza kentine bazı önemli yapılar kazandırmıştır. Bunlar; Köprü¹⁰, Pavon, Su Kulesi ve dünyanın beş büyük su sisteminden getirilen canlıları tanımlayacak Akvaryum Pav-

yonudur. Ayrıca kente 7 bin yeni turistik yatak içeren belgeli konaklama tesisleri yapılmıştır. Hafif raylı taşımacılık sistemi geliştirilmiş ve havaalanı yenilenmiştir. Expo ile eş zamanlı olarak gerçekleştirilen "Su ve Suya Dayalı Kalınma" konulu uluslararası sempozyuma yönelik olarak fuar alanına bitişik bir kongre merkezi de yapılmıştır.

Lisbonne Expo 1998 kapsamında canlı bir kent yaşamını desteklemek için yeni binalar ve mekânlar tasarlanmıştır. Mimar Calatrava'nın tasarladığı,

¹⁰ Örneğin, bu yıl yapılan Expo 2008 Zaragoza'nın teması "Su ve Sürdürülebilir Gelişim"dir. Ebro nehrinin kıyısında gerçekleşen etkinliği ana yapıya ise Zaha Hadid tarafından tasarlanan Köprü (Bridge) Pavonyumdur. Yapı, üzerindeki geçit nehrine benzeyen şekilde, bir gladiolus çiğinin açılıp kapanması gibi kendi üzerinden geçen ve kıvrılan bir mimari eserdir. Yapı, nehrin iki yakasını birleştirirken aynı zamanda suyu ve suyun dünyamızdaki rolünü sembolize etmektedir. (www.Expo2008zaragoza.es)

• Ülke ve kente özgü çıkarımların kullanılması

Bazı Expolar zamanlama olarak ülke için önemli günlerin yıldönümlerine eş zamanlı olarak belirlenmiştir. Örneğin; Zaragoza'nın kurtuluşunun 200'üncü yılı ve 1908'de düzenlenen İspanyol Fransız ortak Expo'sunun 100'üncü yılı kutlamaları, 1893 Şikago Exposunda Amerika'nın Keşfinin 4. Yüzyılı, 1905 Liege Belçika'nın bağımsızlığının 75. Yılı kutlamaları Expo ile birleştirilmiştir. Milano Exposunun teması Birleşmiş Milletler Milenyum Deklarasyonu ve Da Vinci'nin hümanist kimliğiyle bütünleştirilmiştir.

• Expo Alanlarının Fuar sonrası Kullanımı

Önemli finans kaynakları ile yapılan Expo alanı ve binalarının fuar sonrasında kullanılmaları önemlidir.

1940 yılında düzenlenen San Francisco Expo'su körfezde yapıy olarak inşa edilen bir ada üzerinde yapıldı. Fuardan sonra havaalanı olarak kullanılması düşünülen alan II. Dünya Savaşında deniz üssü olarak kullanılmıştır. 1997'ye kadar bu amaçla kullanılan alanda günümüzde konutlar ve film stüdyoları bulunmaktadır.

Knoxville Expo'su (1982) döneminden kalan dünya fuar parkı bazı etkinlik ve şovlara halen ev sahipliği yapmaktadır. Fuar zamanı çok popüler olan bir yapı olan Puzzle'in kopyası onarılmakta, Sunphere ve Tennessee amfityatrosu yenilenmekte ve halen bu yapılardan müze ve tiyatro amaçlı yararlanılmaktadır.

Brisbane Expo'su (1988) sonrası alan, park, ticaret alanı ve düşük-orta yoğunluklu yerleşim alanı içeren "South Bank Parklands" olarak yeniden açılmıştır.

İspanya'nın Sevilla kenti, 1992 Exposu için yeni baştan yaratılmış, uzun vadeli kredilerle inşa edilen fuar alanları ve yapıları Expo sonrasında da değerlendirilmiştir. Expo alanı günümüzde teknopark olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Şili ve ABD gibi bazı ülkelerin pavnyonları bugün üniversite binası olarak kullanılmaktadır. Pekçok müze ve eğitimsel sergiler alan içerisinde yer almaktadır. Günümüzde ise alanda tiyatro, sinema gibi çekim merkezleri yeniden geliştirilmektedir. Ayrıca Sevilla'da düzenlenen Expo'nun kurul-

duğu alanın yılda 1,4 milyar dolar katma değer yaratan bir teknoparka dönüştürülmüş olması da Sevilla'nın organizasyon ve planlamadaki başarısının bir göstergesidir.

Sonuç olarak;

Expo fuarlarının kentsel gelişim bağlamında yarattığı etkileri;

- *mekânsal kalite; kentsel mekân düzenlemele-
rinde daha sağlıklı, yaşanabilir yerlerin oluşu-
munu sağlayacak müdahaleler yapılması,*
- *ekonomik kazanç; ziyaretçi akışları ve
kentsel yatırımların canlandırılması amacıyla
ekonomik gelir elde edilmesi,*
- *tanıtım; kentin küresel düzlemde tanıtımının
sağlanması,*
- *kentsel örgütlenme; sivil toplum kurumları-
nın, yerel yönetimlerin ve özel sektörün ortak
hareket edebildiği bir inisiyatif oluşturulması*

şeklinde özetleyebiliriz. (Dündar, 2007, 15)

Ayrıca, Expo temasını belirlemek için tüm ülkede toplantılar düzenlenerek önerilerin alınması; tanıtım, marka ve kurumsal kimlik için destek alınması ve halkın bu etkinliği desteklemesi için tanıtımlar yapılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra; şehir planlama, ulaşım, altyapı planlaması ile kentsel iyileştirme ve yenileme projeleri için maliyet analizleri ile finansal fizibilite çalışmaları yapılması ve Dünya Fuarı için temaya uygun yer belirleme sürecinin planlama ile belirlenmesi ve lobi çalışma sürecinin iyi organize edilmesi gerekmektedir.

Antalya Exposu İçin Öneriler

EXPO 2014 olmadı 2016'yı biz kaptık!

EXPO 2014'te Antalya'ya gelmek için teknoparkı kurum yapılmaya gelen EXPO heyeti, İspanya'dan EXPO 2016'ya döndü. EXPO'ya artık gerçek oldu

Kaynak: Sabah Akdeniz 5.09.2009

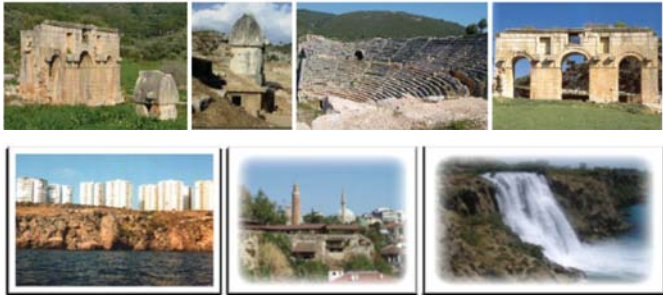
Antalya 2016 Expo için Çocuk ve Çiçek teması ile aday olacağını belirtmektedir. Ancak bu tema Expo için gerekli çalışmaların (özellikle yersaçimi, üstyapı ve altyapı) kısıtlı hazırlanma süresi içinde bitirilmesinin zorluğu nedeniyle inandırıcılığını yitirebilir. (İzmir'in yaşamış olduğu süreç bu duruma bir örnektir.)

Kanımsızca Antalya'nın, Cumhuriyet'in 100. Yılı olan 2023 yılı Expo için adaylığını koyması bir dünya kenti olması yolunda çok ciddi bir adım olacaktır. Ayrıca, Antalya'nın; tarihi değerleri, coğrafi konumu, iklim özellikleri ve Türkiye'nin Avrupa Birliği ile gelişen ilişkilerine bağlı olarak Expo adaylığında sahip olduğu şanslı konumun başarıya dönüştürülebilmesi için, çok büyük bir tanıtım ve lobi çalışması yapılması gerekmektedir.

Kent; turizm potansiyeli, son yıllarda toplu taşıım sistemlerine dönük yatırımlar, havaalanının varlığı ve mevcut teknolojik yatırımlar nedeniyle bir Expo düzenleyebilecek altyapıya sahiptir. Ancak bu altyapı 15 yıllık bir süreç içerisinde planlı ve bütüncül olarak yeniden düzenlenmeli ve geliştirilmelidir. Antalya - Ankara hızlı tren çalışmaları ivedilikle planlanmalıdır. Çünkü yapılacak yatırımların aday belirlenmesi öncesinde bitirilmesi büyük avantaj sağlayacaktır.

Antalya, Karain mağarasından bu yana çeşitli kültür ve uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Adaylık öncesi bu büyük potansiyelin tanıtımı ve vurgulanması çok önemlidir. Antalya'nın Kaş ilçesi'ndeki Patara Antik Kentinde, 20 yıldır devam eden kazılar dünyanın ilk parlamentosunun burada kurulmuş olduğunu göstermektedir. Dünyanın ilk meclisi olan Likya Parlamentosu MÖ.3200 yılında yine Antalya yöresinde kurulmuştur. 2010 yılında dünyadaki tüm parlamento başkanlarının Patara'da toplanması düşünülmektedir. Böylesi bir toplantıda Türkiye'nin Expo adaylığını açıklaması önemli bir etki yaratabilir. Ayrıca Atatürk'ün barış ilişkileri de Expo teması için önemli bir girdi olabilir. Bu nedenle tarih bilincinin ve uygarlığın gelişmesindeki önemini vurgulamak üzere, "ilk çağ uygarlıklarından geleceğimize demokrasi - katılım - uzlaşma" şeklinde bir temanın belirlenmesi ilginç olacaktır.

Expo için seçilecek alan da seçilen temayı desteklemelidir. Seçilecek alanın yakın çevresinde arkeolojik ve tarihsel kalıntıların olması ve bu alanların Arkeo Park olarak değerlendirilmesi önemlidir. Bu alan dışında Expo için gerekli teknik donanımın sağlanabilmesi için alan, 100-250 ha büyüklüğünde olmalıdır. Expo alanı olarak biri kent merkezinde, diğeri kent dışında yer alan

Özge YAĞCI

Kitap Tanıtımı

Hazırlayan: Yayın Kurulu

“19. YÜZYIL ANADOLU ŞEHİRLERİ MANİŞA, EDİRNE, KÜTAHYA, ANKARA, İSTANBUL, TRABZON, ANTALYA, DİYARBAKIR, KONYA, İZMİR”

Derleme
Akademi Yayınları
Mart1998
195sayfa

Toplumsal ilerlememize katkıda bulunabilecek bilgi ve buna bağlı olarak düşünce üretmediğimiz -üretileyin dense dahi, en azından bu düşüncelerin toplumsal izdüşümü olmadı- muhakkaktır. Böyle bir durum nedeni, kendimize bakmayı bilmekten ya da kendimizi merak etmemekten geçiyordur, diye düşünüyorum. Merakın ve ona bağlı olarak bilginin olmadığı bir ortamda, meydan, önyargı ve şablonlara daha kolay kalmaktadır. Bu durum, sanki, bir diğeri besleyen ve büyüten, adına kolayca -en azından bu saptamayı yapanlar için geçerli olmak üzere- iklem diyebileceğimiz bir durumdur. Tabii kendimiz için merak etmediğimiz bilgiyi, başka toplumları tanımak ve öğrenmek için de geliştiremiyoruz. Tüm bunlara bağlı olarak günlük yaşamımızı düzenlemede, iradeden çok, bir kendiğindenlik meydana gelmektedir; günlük yaşama kendiğindenlik hakim olanca da, kamaşa ve kargaşa kendiğinden düzen şekline bürünmektedir.(Önsöz'den)

ANTALYA'NIN YÖNETİMİ ANTALYA'DA YÖNETSEL VE SİYASAL YAPILANMA (KAMU KURULUŞLARI, KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK ÖRGÜTLERİ, SENDİKALAR VE SİYASİ PARTİLER) ARAŞTIRMASI,

Ali ÖZTEKİN
Siyasal Yayınevi,
Haziran 2008

Antalya'nın Yönetimi Araştırması kitabı Antalya'nın yönetsel ve siyasal yapısı: Bakanlıklar, Bakanlıkların Antalya il ve ilçe taşra uzantıları, Antalya Valiliği, 14 ilçe Kaymakamlığı; Başbakanlığın ve Bakanlıkların bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlarının Merkez, Antalya ve Antalya İlçelerindeki kuruluşları; Mahalli İdareler (Yerel Yönetimler), Akdeniz Üniversitesi, Antalya İl Özel İdaresi, Antalya Büyükşehir Belediyesi, İlçe Belediyeleri, Beld Belediyeleri, Köyler ve Mahalli İdare Birlikleri; Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları; Siyasal Partiler ve Sendikalara ait yönetsel ve kurumsal bilgileri içermek-

tedir. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü'nün (TODAE) hazırlayıp yayımladığı T.C. Devlet Teşkilatı Rehberi örnek alınarak, idari yapılanmadaki yasal dönüşümleri de ortaya koymak amacıyla kitapta, Antalya'daki bu kurum ve kuruluşların son güncel bilgilere dayalı olarak örgüt yapıları, görev ve amaçları, personel ve büfelerine yer verilmiştir.

“HALK YAPI SANATINDAN BİR ÖRNEK: ANTALYA”

Cengiz BEKTAŞ
Bileşim Yayıncılık
184 sayfa
2005

Cengiz Bektaş'ın Antalya kitabına Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun sıcak bir şiriyle başlıyorsunuz. Antalya'nın sokaklarında yazanımızın sanatçı duyarlılığıyla dolaşın, Antalya evlerinin mimari özelliklerini bir şiir okur gibi öğreniveriyorsunuz. Yazarımız bizi tarihin, kültürün derinliklerinde en güzel Antalya gezisine götürüyor. Kitabı okuyan herkes aynı sorumlulukla "evlerimizde sahip çıkmalıyız" diyor.

Antalya kitabı bölge evlerinden fotoğrafılar, röüveler, ustalarla yapılmış sohbetler ve malzeme bilgileri ile teknik diğer bilgiler yer alıyor.

GEZGİNLERİN GÖZÜYLE ANTALYA

Öalektif
Çeviri: Alaittin Devci - Fikret Özcan
- İnci Türkoğlu - Erhan Uçal
AKMED Yayınları
94 sayfa
2008

Antik Çağ'ın ünlü coğrafyacısı Strabon'dan başlayarak 20. yüzyıl başına kadar uzanan tarihsel süreçte, özellikle birçok Avrupalı gezginin kaleminden dökülen ilginç Antalya gözlemleri ve döneminin görsel malzemelerinden oluşan bir seçki bu katalogun kapsamını belirlemiştir. Söylenlere göre, adını kurucusundan alan Attaleia, yani günümüzün Antalya kenti Anadolu'nun en bereketli coğrafyasında, antik Pamphylia, Lykia ve Pisidia bölgelerinin kesiştiği bir noktadadır. Coğrafi konumu, uygun iklim koşulları ve doğası, Doğu Akdeniz deniz ulaşım ağı üzerinde ki korunaklı ve işlek limanı, yöre insanının 450 bin yıl önceye dek uzanan şaşırtıcı zenginlikteki serüveni ve buna dayalı kültürel değerleriyle tarih boyunca hep ilgi odağı olmuş, bu nitelikleriyle de çoğu gezginin güzergah programında Attaleia, Attalia, Sathalia, Sattalia, Adalia, Antalia gibi isimlerle anılmı bulmuştur. Herhangi bir biçimde Antalya'yı ziyaret ederek yapılandırılan kent ve çevresinden söz eden batılı seyyahlar arasında Fransızlar, İngilizler, Almanlar ve Avusturyalılar ön sıradadır. Kitapta 28 gezginin anlatımına yer verilmiştir.

“KENTLİLEŞME VE GÖÇ SÜRECİNDE ANTALYA’DA KENT KÜLTÜRÜ VE KENTLİLİK BİLİNCİ”

Sevinç (ÖZEN) GÜÇLÜ
Kültür ve Turizm Bakanlığı
137 Sayfa
2002

Bu kitapta; toplumumuzun en önemli değişme göstergelerinden biri olan göç ve kentleşme süreci ele alınmaktadır. 2000 yılı nüfus sayımında nüfus artış hızı en yüksek üç il arasından ilk sırada yer alan Antalya’da, göç eden bireylerin kentleşme ve kentlilik bilinci karşılaştırılarak incelenmiştir.

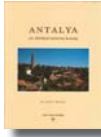
“PAMPHYLIA VE PISIDIA KENTLERİ 1. CİLT PAMPHYLIA”

Karl Graf von Lanckoroński.
AKMED Yayınları
195 sayfa
2005

Bir Avusturya asilzadesi olan Karl Graf von Lanckoroński, Antalya ile 1882 ekimine uzanan tanışıklığını şöyle anlatır; "...Şehrin vardığımızdaki görüntüsü beklentilerim çok ötesindeydi. Bu etki Antalya’da kaldığımız uzunca süre içinde arttı. Antalya’ya birkaç saat mesafede, Pamphylia Ovası’nda yer alan antik şehirlere yapılan bir dizi gezi, bir kaç mil uzunluğunda bir alan içinde şimdiye kadar üzerine bir şeyler yazılmamış veya hakettiği oranda yazılmamış çoğu Geç İmparatorluk Çağı’na ait çok sayıda önemli antik yapı bulunduğunu göstererek beni hayrete düşürmüştür. Ama herşeyden çok beni, bölgenin bildiğim bütün yerlerden daha harika doğası etkiledi...".

“ANTALYA: BİR ORTAÇAĞ ŞEHİRİNİN MİMARLIK MİRASI VE ŞEHİR DOKUSUNUN GELİŞİMİ (16. YÜZYILIN SONUNA KADAR)”

Leyla YILMAZ
Türk Tarih Kurumu
2002

Kitapta ANTALYA TARİHİNE BİR BAKIŞın ardından Antalya kentindeki günümüze kadar ulaşan, arşiv kaynakları ve yayınlara göre, 16.yüzyılın sonuna kadar inşa edildiği bilinen, fakat günümüze ulaşamamış veya sadece kitâbeleri ulaşabilmiş binalar tanıtmakta ve ardından bu binaların mimarisi ve süslemesine ilişkin değerlendirmeler ile TÜRK devrinde Antalya şehrinin gelişimi hakkında tespitler ve yorumlar yapılmaktadır.

SU HİZMETLERİ YÖNETİMİ: ANTALYA İNCELEMESİ

Ediştir: Birgül Ayman Güler
TODAE
225 sayfa
1999

Kitap, Yerel Yönetimler Güçlendirme Projesi’nin bir modülünün araştırma raporlarına dayanmaktadır. Alt bölümler halinde sürdürülen çalışma ekibinde; Gülser Öztunalı Kayır, Hülya Kendir ve Ferhunde Hayıresever yer almaktadır.

Antalya, traverten özel doğal yapısı, mevsimlere bağlı olarak değişen nüfusu ile su ve alt yapı hizmetlerinin geliştirilmesinde farklı bir durum sergilemektedir. 1990’lı yıllardan başlayarak değişik projeler geliştirilmiş, Dünya Bankası ve Avrupa Yatırım Bankası ile kredi anlaşmaları yapılmıştır. Bu anlaşmalar yeni kurumsal yapılanma gerektirmiştir. Bu nedenle çalışmanın birinci bölümü; Antalya’nın sosyo-ekonomik durumu, coğrafi özellikler ve su kaynakları konularına ayrılmaktadır. İkinci bölümde; “Projeler ve Anlaşmalar” başlığı altında tesisler ve projeler, büyükşehir belediyesi statüsü öncesindeki ASO (Antalya Su ve Otobüs İşletmesi), büyükşehir belediyesi statüsüne geçiş dönemiyle, Antalya Su ve Atık Projesi ile imzalanan uluslararası anlaşmalar ele alınmaktadır. Bu bölüm de ek olarak Antalya Belediye Başkanlığı Kuruluş Şeması, ASO’nun Organizasyon Yapısı, ASO Su İşletmesi Organizasyon Yapısı okuyucuya sunulmaktadır. Üçüncü bölüm hizmetlerin yönetimine ayrılarak; ASAT (Antalya Su ve Atıksu İdaresi), ALDAŞ (Antalya Altyapı Yönetim ve Danışmanlık Hizmetleri A.Ş.), ANTSU’nun (Antalya Su İşletmeleri A.Ş.) büyükşehir belediyesi ile oluşturduğu dörtlü yapı, kurumsal, örgütsel ve mali açılarından incelenmektedir. Bu kurumların birbiriyle ilişkileri de yine bu bölümde ortaya konmaktadır. Beşinci bölüm; yani kurumsal ve mali yapılanmanın su ve kanalizasyon hizmetlerine ilişkin getirdiği sorunlar karşısında, yerel düzeyde oluşan tepkileri içermektedir. Bu tepkilerin, su ve atıksu tarifeleri, altyapı çalışmaları, atıksu arıtma sistemi, su kesintileri ve özelleştirmeye yönelik olduğu ifade edilmektedir.

“TÜRK EVİ”

Cengiz BEKTAŞ
RİLEŞİM YAYINEVİ
131 sayfa
Temmuz 2007

Türk Evi’nde yazar, geçmişten günümüze Türk Evlerinin tüm özelliklerini çizimlerle, fotoğraflarla detaylıca anlatıyor. Cengiz Bektaş’ın mimarlık anlayışını yansıtan ilkelerin başta geleni, ‘içten dışa davranış’, yani ‘tasarımın doğrudan kullanıcının kendisinden başlaması’. Bektaş’a göre, mimarın, yani yapı ustasının yaptığı yerde kim yaşayacaksa, orayı kim kullanacaksa, daha baştan onunla birlikte karar verip, işe başlamak esas olan. Yani ‘katılım’. Zaten Bektaş’ın hayatında esas olan da aynı ‘katılım’. Kitap hem Türkçe ve hem de İngilizce olarak hazırlandı. İstanbul’dan, Safranbolu’dan, Kula’dan, Birgi’den, Ankara’dan, Antalya’dan, Mardin’den, Makedonya’dan evler... Hepsini yaşamı boyunca araştırmış bilgi, belge toplama. Hepsinde başka başka özellikler, ayrılaşan özellikler, zaman içinde değişen özellikler. Örneğin, batılılaşan Türk evlerinde açik olan sofa, önce kapanmış, sonra da yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamış. Değişen yalnızca evler değil, değişen yaşamlarımız.

Tez Özetleri

Hazırlayan: Yayın Kurulu

**BİLGİ VE GELİR
SIÇRAMALARININ
KARŞILAŞTIRMALI BİR
DEĞERLENDİRMESİ:
ANTALYA VE İZMİR
KENT-BÖLGE ÖRNEĞİ
[A COMPARATIVE
EVALUATION OF
KNOWLEDGE AND
INCOME SPILLOVERS:
THE CASE OF ANTALYA
AND İZMİR CITY-
REGIONS]**

Hediye Nur Haşıcı

Danışman: Prof. Dr. Ayda Eraydın

Yer Bilgisi: Orta Doğu Teknik
Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Konu Başlıkları: Şehircilik ve Bölge
Planlama

Özet

Son zamanlarda ekonomik coğrafya alanındaki görgül çalışmalar iki temel soru ile ilgilienmektedir, ekonomik büyüme ve bilgi mekansal olarak sınırlı mıdır ve ekonomik büyüme ne ölçüde bilgi ile desteklenmektedir. Bu tezde, mekansal ekonometri uygulamaları yardımı ile, ekonomik büyüme ve bilgi ilişkisi "mekansal sıçramalar" açısından değerlendirilmiştir. Kent-bölge tartışmalarının ekonomik büyüme ve bilgi sıçramaları yazınına eklenmesi ile mekandaki sıçramanın daha geniş bir açıdan ele alınması amaçlanmıştır. Seçilen kent-bölgeler olan İzmir ve Antalya örnekleri üzerine yapılan çalışmalarda her ikisinde de mesafe dinamikleri ve mekansal sıçramaların önemli belirten sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca, yapılan analizlerin sonuçları Bilgi Toplum tartışmalarında beklenen şekilde büyüme ve bilgi sıçramalarının birbirine koşturmadığını, tam tersine zıt yönlü gerçekleştiğini göstermiştir.

**KÜRESELLEŞME
SÜRECİNDE YEREL
GÜNDEM 21 VE ÇEVRE:
ANTALYA ÖRNEĞİ
[LOCAL AGENDA 21
AND ENVIRONMENT
IN THE PROCESS OF
GLOBALIZATION: THE
STUDY OF ANTALYA]**

Senem Atıvr

Danışman: Prof. Dr. Gülser Öztunalı
Kayır

Yer Bilgisi: Akdeniz Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi
Anabilim Dalı

Konu Başlıkları: Kamu Yönetimi

Özet

Bu çalışmada küreselleşmenin yarattığı dönüşüm sürecinde, Yerel Gündem 21 uygulamalarının, Türkiye ve özkde Antalya kentline yansımaları, tümdengelim yöntemi ile incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, Gündem 21 öngörülerine dayanarak başlatılan YG21 uygulaması çerçevesinde oluşturulan Antalya Kent Konseyi'nin, belirlenen ilkelere uyumu ve özellikle yerel yönetim birimine (Büyükşehir Belediyesi) kararlarını uygulamakta etkililiği üzerinde durulmaktadır. Bu çerçevede Kent Konseyi Çevre Çalışma Grubu'nun 2001-2005 yılları arasındaki toplantı tutanakları incelenmiş, Büyükşehir Belediyesi'ne etkilerinin anlaşılabilmesi için de aynı tarihler arasındaki Meclis gündemleri ile farklı birimlerin Faaliyet Raporları taranmıştır. Yapılan inceleme sonucunda Kent Konseyi'nin toplumda bir duyarlılık yaratabildiği, farklı kesimlerin katılımının sağlandığı bir tartışma platformu oluşturabildiği gözlemlenmiştir. Bunun yanında Konsey kararlarını Büyükşehir Belediyesine uygulama ve hesap sorma konusunda yeterli çabayı göstermemektedir. Çalışma gruplarının kararları belediye meclisine yansımaktadır. Kent Konseyi'nin yapılanmasında da, özellikle katılımın artırılması ve çeşitlendirilmesi konusunda, eksiklikler görülmektedir. Bu nedenle Konsey'in tanınırlığını arttıracak, etkisini güçlendirecek ve yerel yönetim üzerinde toplumsal baskıyı somutlaştıracak, sosyal ve politik gücünü arttıracak, toplumun farklı kesimlerini bir araya getirecek somut projeler üretilmesi önem taşımaktadır.

**TARİHİ KENT
MERKEZLERİNDE
KENTSEL DÖNÜŞÜM
UYGULAMALARI:
ANTALYA ÖRNEĞİ
[PRACTICES OF URBAN
REGENERATION AT
THE HISTORICAL CITY
CENTERS: CASE OF
ANTALYA]**

Melike Güll

Danışman: Prof. Dr. Gülser Öztunalı
Kayır

Yer Bilgisi: Akdeniz Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi
Anabilim Dalı

Konu Başlıkları: Kamu Yönetimi

Özet

Kent mekânlarının günümüz konfor koşulları ve kullanılmalarına paralel olarak içinde yaşayan topluluklar ile birlikte dönüşümü yaşamın vazgeçilmez bir parçasıdır. Önemli olan bu parçanın planlı ve bütüncül bir biçimde bilimsel yöntemlerle ve katılımcılığa yaşamaya dahil edilmesidir. 19. yüzyıla kadar doğal olarak gelişen değişim, sanayinin gelişmesiyle birlikte plan kararlarıyla hız kazanmıştır. Batı'daki kentsel dönüşüm uygulamaları programı olarak II. Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır.

1980'li yıllardan itibaren küreselleşme ve sermayenin sınır tanımazlığı ile de, kent mekânlarının dönüşümü, ekonomik ve siyasi politikalarla, planlı, programlı, bilinçli olarak gerçekleştirilmeye başlamıştır.

Kentsel dönüşüm, kent merkezlerinin canlandırılması, tarihi değere sahip alanların soyulaştırılması, yenilenmesi gibi farklı biçimler ile uygulanmaktadır. Bu uygulamaların genelde temel hedefi tarihi değere sahip alanları kent yaşamına dahil etmek ve çöktürülen alanları yeniden kazanmak olarak adlandırılrsa da asıl hedef bu alanları satılacak bir mal haline getirerek rantı yükseltip belirli bir kesime aktarmak ve bu alandaki sosyal tabakayı değiştirmektir. Türkiye'de özellikle son yıllarda başta 2004 yılında çıkarılan 5104 sayılı "Kuzey Ankara

Giriş Kentsel Dönüşüm Proje Kanunu", 5393 sayılı "Belediye Kanunu", "5366 sayılı Yıpranma Tarihi ve Kültür ve Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılacak Kullanılması Hakkında Kanun" ve son dönemde gündemde olan ve büyük tepkileri neden olan "Dönüşüm Alanları Hakkında Kanun Tasarısı" ile dönüşüm alanlarına ilişkin hızla bir yasal düzenleme cabasına girilmiştir. Kentsel dönüşüm, turizm ile birlikte tarihi kent merkezlerinde uygulanmaktadır.

Antalya kent merkezinde Büyükşehir Belediyesi'nce başlatılan uygulamalarda bu kapsamdadır. Antalya'nın geleneksel kent merkezinin dönüşümünü 1980 yılında onaylanan planla birlikte getirilen kararlar hızlandırmış, Kaleiçi çevresinde geleneksel yerleşimin özgün dokusu bu plan kararlarının uygulanması sonucu kaybedilmiştir. Antalya kent merkezinde 1990 yılından itibaren yapılan çalışmalar kent bütününden kopuk parçacı kentsel tasarım niteliğindeki projelerdir. Bu projeler idarelerin kent merkezinde yapmak istedikleri uygulamalar için bir araç olarak kullanılmaktadır. Bunun yönlemi ise yarışma projeleri şeklinde gerçekleşmektedir. 2004 yılı yerel seçimlerinin ardından da kent merkezinin Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmesiyle birlikte kent merkezine yönelik çalışmalar hız kazanmış, önceki dönemlerde uygulanamayan projeler uygulanmaya, buna ilave olarak özellikle kamu mülkiyetindeki alanlarda yeni düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Kentsel dönüşümde mekânsal kararlardan da önemli olan sosyal boyut Antalya kent merkezindeki uygulamalarda da göz ardı edilmiş, kentlinin ve kent merkezindeki geleneksel üretim yapan zanaatkarların, esnafın görüşleri alınmamış, atacak rantın asıl kullanıcıya etkileri araştırılmamıştır. Kent merkezi artık Antalya dışından gelenlerin kullandığı ve çalıştığı bir bölge haline dönüşmüştür.

Yapılan çalışmalar tamamen kamu mülkiyetinde bulunan alanlar üzerinden yürütülmektedir. Sadece mülkiyeti kamuya ait yapı ve alanlarda, kentin ulaşım ve açık alan ihtiyacının giderilmesi gerekeciyle yapılan sınırlı düzenlemeleri, kentsel dönüşüm olarak adlandırmak doğru değildir. Diğer yandan, kent merkezi temel kararlarını imar planları değil, hazırlanan alt bölge projeleri oluşturmuştur.

Bu tez çalışmasında, kentsel dönüşüm kavramı, uygulama biçimleri, uygulandığı bölgeler, ülkemizde mevcut yasal düzenlemeler, turizm-kültürel miras-kentsel dönüşüm ilişkileri, kent merkezinin mekânsal ve

plan kararlarında gelişimi hakkında bilgiler verilecek, Antalya Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na 2004 yılı yerel seçimleri sonrasında başlatılan "kentsel dönüşüm" isimli çalışmalar, Stratejik Plan, Nazım ve Uygulama İmar Planı kararları, alt bölge projeleri ve ilgili kamu kurum ve STK görüşleriyle birlikte kavramlar, uygulamalar, kriterler, mevzuat ve kamu yararı açısından değerlendirilecektir.

KENTLİLEŞME SÜRECİNDE KENTSEL YAŞAMDA KALİTE, ANTALYA YEŞİLBAHÇE MAHALLESİ ÖRNEĞİ. [THE QUALITY OF URBAN LIFE IN THE PROCESS OF URBANISM AND THE EXAMPLE OF ANTALYA YEŞİLBAHÇE QUARTER.]

Yonca Çolakoğlu

Danışman: Prof. Dr. Gülser Öztunalı

Kayı

Yer Bilgisi: Akdeniz Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi

Anabilim Dalı

Konu Başlıklar: Kamu Yönetimi

Özet

Kentsel yaşam kalitesi, kentlilerin kentten elde ettikleri doyum ve kentten beklentilerinin kent yönetimleri tarafından karşılanması olarak ele alınmaktadır. Kentsel yaşam kalitesi araştırmaları, günümüzde artmış ve önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır. Çünkü, tüm dünyada ve ülkemizde, kentlerde yaşayan nüfusun artması, bunun kentsel hizmetlerin artmasına neden olması ve buna bağlı olarak kentlilerin ihtiyaçlarının ve beklentilerinin yükselmesi gündeme gelmiştir. Türkiye'de; kentsel yaşam kalitesi hem kavram hem de araştırma konusu olarak yeni olduğundan henüz konuya gereken önem gösterilememektedir. Kentlilerin ihtiyaçlarının ve haklarının yerel yönetimler tarafından önemsenmemesi, kentlerimizde yaşam kalitesinin temel koşullarının yerine getirilmesine neden olmaktadır. Kentlilerin bu konudaki sorunlarının çözülmesi ve kentlerde yaşam kalitesine ulaşılabilmesi için, ülkemizde de öncelikle kentlerin ve buna bağlı olarak kentlilerin temel sorunlarının belirlenmesi önem taşımakta, periyodik olarak kentsel yaşam kalitesi araştırmaları yapılarak önlemlerin alınmasına gereksinim ortaya çıkmaktadır. Antalya; kentsel sorun-

ları olan, kentsel yaşam kalitesi ölçütlerinin temel koşullarının henüz yerine getirilmediği ve kentsel yaşam kalitesine ulaşabilmenin önünde engellerin bulunduğu bir kenttir. Kentliler kendi özel yaşamlarında yaşam kalitesini yakalamaları bile kentli sorunlar nedeniyle, kentsel yaşam kalitesine ulaşamamaktadırlar. Bu bağlamda araştırmamızın konusu; "Kentleşme Sürecinde Kentsel Yaşam Kalitesi ve Antalya Yeşilbahçe Mahallesi Örneği'dir. Mahallede yaşayan kentlilerin; gelir ve eğitim seviyelerinin yüksek olması nedeniyle kendi özel yaşamlarında yaşam standartlarını yakalamış olabilecekleri için kentsel yaşamdan beklentileri de yüksek olmaktadır. Bu bağlamda, kentsel yaşam kalitesine ulaşılması için Antalya'da alınması gereken önlemlerin başında kentlilerin güvenliği ve katilim sorunlarının çözülmesi gelmektedir.

KENTİÇİ ULAŞIM POLİTİKASI, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: ANTALYA KENTİÇİ ULAŞIMI ÖRNEĞİ [URBAN TRANSPORT POLICY QUESTIONS AND SOLVINGS: ANTALYA CASE]

Nil Kamacı

Danışman: Prof. Dr. Aşegül Mengi

Yer Bilgisi: Ankara Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve

Siyaset Bilimi Anabilim Dalı

Konu Başlıklar: Kamu Yönetimi

Şehircilik ve Bölge Planlama

Dizin Terimleri: Ulaşım-Urban transport

Kent yönetimi-Urban planning Ulaşım

planlaması-Transport systems

Turizm bölgeleri-Tourism policy

Antalya=Antalya

Özet

Antalya kent merkezi kent içi ulaşım başta olmak üzere birçok soruna gün geçtikçe büyümektedir. Bu çalışmanın yapılmasının temel nedenlerinden bir tanesi Antalya kent merkezinin yerel düzeyde yönetiminin ve bu kentin yaşamakta olduğu sorunların, plansız kentleşme / yoğun iç göç-nüfus artışı sorunlarının etrafında diğer kentlerden ayrıksı bir durum oluştuğudur. Antalya'nın yaşamakta olduğu kent içi ulaşım sorunu ise, bu sorunların en başta gelenidir. Bu çalışmanın konusu, Antalya'daki kent içi

ulaşım sorununun ortaya çıkması süreci veya diğer bir deyişle bu sorunu üreten etmenler ve de bu soruna bulunabilecek olası çözümler değerlendirilmektedir. Kentbilim çerçevesinden Antalya'nın incelenmesi ve bu inceleme sonucunda varılan olgulardan hareketle, Antalya'nın kendisine özgü sorunlarına Antalya'nın kendisine özgü çözüm önerilerinin üretilmesi çok acilen yapılması gereken bir iştir. Bu açılığın iki ana dayanağı ise, bu ilin tarım ve turizm gibi iki ana sektörde ülke ekonomisi için kritik bir rol üstlenmiş olmasıdır. Aynı zamanda yirminci yüzyılın son çeyreğinde bu iki sektördeki hızlı dönüşüm ve gelişme Antalya'nın kentsel sorunlarının kaynağı olan yoğun iç göçün de nedenidir. Yani, Antalya kent merkezini önemli kılan ve belirli bir düzenlilikle yönetilmesini zorunlu hale getiren şey, ülkemiz için ekonomik-stratejik açıdan önemli bu iki sektörün kent merkezi etrafında konumlanıp gelişmesi ve aynı zamanda bu iki sektör dolayısıyla kent nüfusunun hızlı artışıdır.

Antalya kent merkezi kent içi ulaşım başta olmak üzere birçok sorunu gün geçtikçe büyümektedir. Bu çalışmanın yapılmasının temel nedenlerinden bir tanesi Antalya kent merkezinin yerel düzeye yöneliminin ve bu kentin yaşamakta olduğu sorunların, plansız kentleşme / yoğun iç göç-nüfus artışı sorunlarının etrafında diğer kentlerden ayrıksı bir durum oluşumudur. Antalya'nın yaşamakta olduğu kent içi ulaşım sorunu ise, bu sorunların en başta gelenidir. Bu çalışmanın konusu, Antalya'daki kent içi ulaşım sorununun ortaya çıkması süreci veya diğer bir deyişle bu sorunu üreten etmenler ve de bu soruna bulunabilecek olası çözümler değerlendirilme çalışmasıdır. Kentbilim çerçevesinden Antalya'nın incelenmesi ve bu inceleme sonucunda varılan olgulardan hareketle, Antalya'nın kendisine özgü sorunlarına Antalya'nın kendisine özgü çözüm önerilerinin üretilmesi çok acilen yapılması gereken bir iştir. Bu açılığın iki ana dayanağı ise, bu ilin tarım ve turizm gibi iki ana sektörde ülke ekonomisi için kritik bir rol üstlenmiş olmasıdır. Aynı zamanda yirminci yüzyılın son çeyreğinde bu iki sektördeki hızlı dönüşüm ve gelişme Antalya'nın kentsel sorunlarının kaynağı olan yoğun iç göçün de nedenidir. Yani, Antalya kent merkezini önemli kılan ve belirli bir düzenlilikle yönetilmesini zorunlu hale getiren şey, ülkemiz için ekonomik-stratejik açıdan önemli bu iki sektörün kent merkezi etrafında konumlanıp gelişmesi ve aynı zamanda bu iki sektör dolayısıyla kent nüfusunun hızlı artışıdır.

METROBÜS SİSTEMLERİNİN ÜLKEMİZDE UYGULANABİLİRLİĞİNİN ARAŞTIRILMASI VE ANTALYA ÖRNEĞİ [ASCERTAIN THE APPLICABILITY OF METROBUS SYSTEMS IN OUR COUNTRY AND AN EXAMPLE ANTALYA]

Nureddin Kocabaş

Danışman: Y.Doç.Dr. M. Korkut Arberk

Yer Bilgisi: Eskişehir Osmangazi

Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı

Konu Başlıkları: İnşaat Mühendisliği

Ulaşım

Özet

Bu tez çalışmasının amacı, Metrobüs sistemlerinin ülkemizde uygulanabilirliğinin araştırılmasıdır. Otobüs sisteminin gerekli konfor ve hizmet düzeyini sağlayamaması, mevcut işletme koşullarında yetersiz kalması ve artan yolculuk taleplerine cevap verememesi, kent yöneticilerini kentliyi toplu taşıma projelerinde raylı sistemlere yönelmektedir. Raylı sistemler ise çok yüksek yatırım maliyetleri, uzun süren yapım süreleri ve sınırlı erişim alanları gibi problemlerle kısa ve orta vadede sorunlara çözüm getirememektedir. Bu noktada otobüs ve raylı sistemlerin olumlu yönlerini alıp olumsuz yönlerini gideren Metrobüs sistemleri, özellikle kaynak sıkıntısı çeken ve gelişen ülkelerde raylı sistemlere karşı alternatif çözüm yolu olmuştur. Bu çalışmada öncelikle kentliyi toplu taşımacılığında kullanılan mevcut türler hakkında bilgiler verilmiştir. Ardından kentliyi toplu taşımacılığında yeni bir anlayış olarak ortaya çıkan Metrobüs sistemlerinin özellikleri anlatılmış, diğer sistemlerle karşılaştırılmaları yapılmış ve dünyadaki uygulamalarından bahsedilmiştir. Daha sonra da ülkemizde fiizillette etüleri tamamlanarak yapılmasına karar verilen Antalya Raylı Sistem Projesi örnek olarak seçilmiş ve bu örnek projeye göre ülkemizde raylı sistemlerin yerine Metrobüs sistemlerinin alternatif olabirliği araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentliyi Toplu Taşıma, Metrobüs, Lastik Tekerlekli Metro, Hızlı Otobüs Taşımacılığı, Antalya Raylı Sistem Projesi

ANTALYA-LARA ENTEĞRE KIYI ALANLARI YÖNETİMİ [INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMENT OF ANTALYA-LARA AS A MODEL]

Ali Bağcı

Danışman: Doç. Dr. Cem Gazioğlu

Yer Bilgisi: İstanbul Üniversitesi Deniz

Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü

Denizel Çevre Anabilim Dalı

Konu Başlıkları: Deniz Bilimleri

Şehircilik ve Bölge Planlama

Özet

Bu tez kıyılar oluşumunu, kıyılar ile ilgili kavramları, kıyıların sınıflandırılmasını, kıyıların rasyonel kullanımı ile sürdürülebilir kalkınma hedefinde kıyı kullanımını, korunmasını, yönetimini, mevzuatı ve planlanmasını içermektedir. Tez de en uygun kıyı yönetimi olarak "Bölünleşik Kıyı Alanları Yönetim" modeli benimsenmiştir. Antalya-Lara bölgesi bu tezde model olarak ele alınmış ve incelenmiştir. İlk olarak kıyı ile ilgili kavramlar açıklanmıştır. Rasyonel kullanım ve sürdürülebilirlik kavramı kıyı bölgesi kapsamında incelenmiştir. Bu kapsamda Antalya-Lara Bölgesi model olarak alınmış, kıyı kaynakları, potansiyeli, kapasitesi ve sorunları ile incelenmiş ve kıyısı rasyonel kullanım açısından değerlendirilmiştir. Kıyı yönetimi ve mevzuatı incelenmiş, ülkemiz ekonomik dinamikleri ve büyük kıyı potansiyelinin yeterince kullanılmadığı ve korunmadığı gerçeği ile kıyı mevzuatı eksiklikleri ortaya konulmuştur. Kıyı kentleri ve kıyı kırsal alanlarının çok hızlı gelişmesi, planlama ve yönetim sorunlarının artması, kıyı kaynaklarının yitirilmesine, kapasite kullanım dengesinin kurulmaması gibi nedenlerden dolayı sürdürülebilirlik olanağının azaldığı görülmüştür. Araştırma sonunda; Kıyı mekânının planlanması için özellikle bir sistem oluşturma ve sistem ile çevrenin karşılıklı etkileşimlerini dikkate almak gerektiği, sadece kıyı mekânının planlanmasının yeterli olmadığı, sistemi oluşturan tüm parçaların aynı önem derecesinde düşünülerek, karşılıklı etkileşimlerini dikkate alınarak planlanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Antalya-Lara Bölgesi kıyı alanlarının rasyonel kullanımını ile sürdürülebilir kalkınması için, çevresel ve sektörel etkileşime kapsayan yeni bir "kıyı bölgesi planlaması" anlayışı geliştirilmiş, yasal ve yönetsel olarak yeni bir bütüncül düzenlenmeye ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır.

**SİVİL TOPLUM
KURULUŞU OLARAK
HEMŞEHRİ DERNEKLERİ
VE KENTLİLEŞME
SÜRECİ (ANTALYA
ÖRNEĞİ) [FELLOW
CITIZEN ASSOCIATIONS
AS NON GOVERNMENTAL
ORGANIZATIONS
AND THE PROCESS OF
URBANIZATION (THE
CASE OF ANTALYA)]**

Şaban İnat

Danışman: Prof.Dr. Hüseyin Bal

Yer Bilgisi: Süleyman Demirel
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Konu Başlıklar: Sosyoloji

Özet

Bu araştırmada sivil toplum kuruluşlarından olan hemşehri derneklerinin kentleşme sürecinde bir tampon mekanizması olarak nasıl ortaya çıktıkları ve işlevlerinin neler olduğu üzerinde durulmuştur. Bunun için öncelikle sivil toplum örgütleri olgusu ile birlikte göç, kentleşme ve hemşehri derneklerinin ilişkileri ortaya konulmuştur. Hemşehri ilişkileri başlangıçta dayanışma eksenlidir. Bu dayanışma zamanla güç ve çıkar ilişkilerine döner. Hemşehri ilişkilerinin informal yapısı zamanla formelleşir ve hemşehri dernekleri ortaya çıkar. Başlangıçta hemşehrilik ilişkileri toplumun alt kesimlerinde informal şekilde yaygın olarak gözükürken, zamanla toplumun üst kesimlerinde bu ilişkinin formelleşmiş şekli görülmeye başlar. Şte bu çalışmamızda bu iki ilişki biçimi ayrıştırılmaya çalışılmıştır. Türkiye’de yapılan araştırmalarda gecekondulaşmanın neticesi olarak zamanla hemşehrilik ilişkilerinin görülmesi yok olacağı öngörülmüştür. Fakat hemşehrilik ilişkileri dönüşüm geçirecek daha da güçlenmiş, informal ilişki biçiminden formal ilişki biçimine dönüşmüştür. Hemşehrilik ilişkileri daha çok şöyle bir seyir izlemektedir. Kente göç yolu ile gelenler hemşehrilerini bulurlar ve onların yardımıyla iş ve barınma sorunlarını çözmeye çalışırlar. Bu insanlar zamanla ekonomik bakımdan iyi konuma gelmeye başladıklarında hemşehri derneklerine üye olma eğilimleri artar. Ekonomik bakımdan iyi konuma gelseyemeyen işe eskil hemşehri ilişkilerinin devam ettirirler. Anahtar Kelimeler: Kentleşme, kentlileşme, sivil toplum örgütleri hemşehrilik ilişkileri, hemşehri dernekleri,

**THE ANALYSIS
OF HISTORICAL /
CULTURAL PATTERN
DEVELOPMENT AND
CONSERVATION PLANS
OF ANTALYA KALEİÇİ
[ANTALYA KALEİÇİ
YERLEŞMESİNİN KÜLTÜR
DÖNEMLERİ AÇISINDAN
KENT DOKULARI VE
KORUMA PLANLARININ
İNCELENMESİ]**

Ayşe Süer

Danışman: Doç.Dr. Ütker Şeşmen

Yer Bilgisi: İzmir Yüksek Teknoloji
Enstitüsü Mühendislik ve Fen Bilimleri
Enstitüsü Şehir Planlama Anabilim Dalı

Konu Başlıklar: Şehircilik ve Bölge
Planlama

Özet

Tarihi kentler zaman içinde farklı sosyal, kültürel ve politik ilişkilerin kentsel mekandaki fiziksel biçimlenmesinin ürünüdür. Bu bağlamda Koruma planları öncesinde hazırlık aşamasında sadece bugünün kentsel yapısını ele almak ve bu yapı üzerinde çalışmalar yapmak, etkili bir koruma planı için yeterli olmamaktadır. Bu çalışmada Antalya Kaleiçi tarihi kent merkezinin kültürel dönemler açısından kentsel gelişimi ortaya konmuş ve bu tarihi kentsel yapının koruma planları kararlarına ne şekilde yansıtıldığı incelenmiştir.

Çalışmanın ana çatısını kentsel dokunun farklı tarihsel dönemleri açısından çözümlenmesi oluşturmuştur. Kentsel dokunun çözümlenmesinde, tarihi süreç içindeki dönemlerin kentsel yapı özellikleri incelenerek, coğrafi özellikleri de dikkate alınarak Kaleiçi yerleşmesinin her dönem için kentsel kurgusunun açıklanması amaçlanmıştır.

Kaleiçi yerleşme alanı içinde yer alan farklı iki kentsel doku örneği, bugün ve geçmiş arasındaki ilişkinin değişim veya süreklilik açısından ortaya konması amacı ile ele alınmış, sonuçta bugünkü kentsel yapının oluşumunda geçmişteki tarihsel izlerin görüldüğü belirtilmiştir.

Ancak koruma plan kararlarının irdelenmesi sonucunda tarihi kentsel yapının plan kararlarının oluşumunda dikkate alınmadığı, özellikle arkeolojik alanların ve anıtsal yapıların kentsel bütününe ilişkin kurulamadığı saptanmıştır.

Sonuç olarak tarihi kentsel yapının bir bütün olarak ele alınmasında sadece bugünkü kentsel yapı üzerinde fiziksel anlamda çalışmaların yeterli olmadığı aynı zamanda yerleşmenin süreç içindeki değişimleri de içeren tarihsel ve kültürel bütünlüğü açısından da ele alınmasının gerekliliği nedenleri de belirtilerek ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Bu çalışma ile aynı zamanda bundan sonraki koruma planlarına ışık tutulması açısından tarihi kentsel yapının çözümlenmesinde farklı metodolojik bir yaklaşım geliştirilmesi bir başlangıç olarak değerlendirilmelidir.

**UZAKTAN ALGILAMA
VE COĞRAFI
BİLGİ SİSTEMLERİ
YÖNTEMLERİYLE
KIYI BÖLGELERDE
ARAZİ ÖRTÜSÜ/
ARAZİ KULLANIMI
DEĞİŞİMİNİN İZLENMESİ
VE ANALİZİ: ANTALYA-
KEMER ÖRNEĞİ
[MONITORING AND
ANALYSING OF LAND
USE AND LAND COVER
CHANGE BY MEANS
OF REMOTE SENSING
AND GEOGRAPHIC
INFORMATION SYSTEMS:
A CASE STUDY OF
ANTALYA-KEMER]**

İşin Onur

Danışman: Prof.Dr. Derya Maktav
Doç.Dr. Mustafa Sar

Yer Bilgisi: İstanbul Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü Jeodezi ve
Fotogrametri Mühendisliği Anabilim Dalı

Konu Başlıklar: Jeodezi ve
Fotogrametri

Özet

Doğal güzellikleri ve tarihi dokusuyla yalnızca Türkiye’den değil, dünyanın da en güzel bölgelerinden biri olan Antalya ilinin özellikle kıyı bölgelerinde yoğun göç ve turizm nedeniyle yerleşim hızla artmaktadır. Tatil köyleri, otelleri ve yazlık/kışık yerleşim birimleri/le Antalya’nın Kemer ilçesi dinamik

bir bölgedir. 1960'lı yıllarda Antalya- Kemer arası karayolunun olmaması nedeniyle küçükbir köy olan ve gelişmeyen Kemer, 1980'li yıllarda açılan karayolu nedeniyle hızla gelişmeye başlamıştır. Bu çalışmada, bu turistik ilçenin 1975 yılından 2004 yılına kadar olan arazi örtüsü ve arazi kullanımı değişimleri izlenmiş ve analiz edilmiştir. 1975 tarihli LANDSAT MSS, 1987 tarihli LANDSAT TM, 1995 tarihli LANDSAT TM ve 2004 tarihli IKONOS görüntüleri kullanılmıştır. Yardımcı veriler olarak hava fotoğrafları, topoğrafik haritalar, orman amenajman haritası, GPS noktaları ve yükseklik verileri kullanılmıştır. Mevcut veriler ve arazi kullanım sınıflarını içeren sonuç tematik haritalar, Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) ortamına aktarılmıştır. Her bir görüntüde yerleşim alanları, tarım alanları, orman ve vb. gibi sınıflar ilçe bazında belirlenmiş, bunların alt sınıfları oluşturulmuştur. Elde edilen sonuç istatistiksel veriler ise arazi kullanımını değişimlerinin dinamiğini göstermiş

ve geleceğe yönelik planlamalara esas olabilecek bir altlık oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Algılama, CBS, arazi kullanımı, arazi örtüsü, izleme

TURİZMİN KENTLEŞME SÜRECİNE ETKİLERİ: ALANYA ÖRNEĞİ [TOURISM INFLUENCE TO URBANIZATION: BASED ON EXAMPLE OF ALANYA]

Seyfiddin Muradoğlu

Danışman: Y. Doç. Dr. İhsan Keleş

Yer Bilgisi: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Konu Başlıkları: Turizm

Özet

Tüm Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de, turizm faaliyetleri çok hızlı bir biçimde artış

göstermektedir. Turizmin gelişmesi ile birlikte özellikle turizm bölgelerindeki kent ve kasabalarının dokusunda önemli değişimler yaşanmaktadır. Bu esnada tarihi eserler ve geleneksel dokunun korunması gibi önemli konular göz ardı edilmeden, kent içi ulaşımın düzenlenmesinin, kentsel çevre kalitesinin artırılması ve kent kimliğinden kentli yaşam kalitesine uzanan bir kentsel gelişmenin uygulanması ülkemize gelen yabancı turistlerin memnuniyetini kazanmak açısından bir zorunluluktur.

Çalışma alanımız olan Alanya'da son dönemlerdeki turizm faaliyetlerinin artması ile kentleşme konusunda da önemli gelişmeler söz konusudur. Bu süreçte öncelikle turizm sektörü ile ilgili şehir planlama sisteminin, toplumsal değerleri içeren bir şekilde, planlama, tasarım ve mimarlık açısından ekolojik Rönesans diye nitelendirilebileceğimiz yaklaşımın ilkelere uyumlu duruma getirilmesi gerekmektedir.

Ceren Gamze YAŞAR, Antalya, 2009